LIT 5507

יוסף פּערלס יידישע כּתבֿים

געפֿונען אין דער טאַרנאָפּאָלער
פּערל־ביבליאָטעק ישראל ווײַנלעס

מיט אַ ביאָגראַפֿישן אַרײַנפֿיר
פֿון
ישראל ווײַנלעס

און אַ ליטעראַריש־שפּראַכיקן אַנאַליז
פֿון
ז. קלמנאָוויטש

ווילנע / 1937
ביבליאָטעק פֿון ייִוואָ
יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט
פֿילאָלאָגישע סעקציע

א. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבר פין זאלין צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר אין קריפען

נעכטין נאָך מעריב האָב איך מיך בייאם רבין זאָל לעבין פרזוימט און׳ האָב צוגעהערט זיינע ציקערזיסע ווערטער, און׳ האָב משונה גרויס תענוג גיהאַט, וואָרין דער רבי זאָל לעבין איז נאָך דעם דאַבנין זעהר אויפ־גיהויבן גיוועז און׳ דער שמים זיינר איז גיוועז מיט שרעקליך דביקות וויא זיין שטייגר איז תמיד. מעגסט מיר גלייבן, איך האָב פין זייני זיסע ווערטער און׳ פין זייני אינטערעסליך מימ דעם עבירשטענס הילף מעהר גילערנט, וואָס אַ מענש קען לערנן פין דער תורה וואָס מעהערט פין איין אַנדערן רבי. און׳ איך ווייס אין מיר, איך העט בודאי נישט מיעד גיוואָרן איהם עטליכי טאָג דורך איינאַנדר אַזוי צוציהערן, נישט צו עסין און׳ נישט צו טרינקין. נור דער רבי זאָל לעבין האָט גיוואָלט רייכערן דיא לולקי און׳ געהן אין בית הכסא אַריין, האָב איך איהם דרלאַנגט די לולקי, אַ קויל פייער האָט מיר איין אַנדערר אויסגיחאַפּט. איך בין גיגאַנגין דיא לולקי געבין, האָט זיך איין אַנדרר מקדים גיוועזן, און׳ האָט גיבראַכט דיא קויל פייער, וויא איך האָב גיזעהן דער רבי זאָל מאריך ימים זיין האָט קיין חשק נישט, איך זאָל איהם בעלייטן אין בית הכסא אַריין, בין איך אַהיים גיגאַנגין מיט גרויס שמחה, וואָס איך האָב די זכיי׳ פין דעם רבים לייט צו זיין און׳ וואָס דער עבירשטער האָט מיר גיהאָלפין היינט אַזאָלכע הייליגע ווערטער פין דעם רבין צו הערן.

וויא איך בין אַהיים גיקומן, האָט מיר מיין ווייב אַ בריבל אָבגיגעבן וואָס איין אורח פין דיין שטאָד האָט גיבראַכט. וויא איך האָב דיין כּתב דרזעהן, האָב איך נאָך מעהר תענוג גיהאַט. וויא איך האָב אָבר נור אָנגיהויבן דאָס בריבל צו לייאנן, האָט מיך אַ ציטרניש אָנגיחאַפּט, וואָס דיא שרייבסט מיר, אַז בייא אייער פריץ איז דאָ אַ טריפה פסול וואָס מעהאָט איהם געשיקט פין דעם קורדאן, וואָס אימצר האָט דאָרט געדריקט אַקעגין דיא גוטע יודן און׳ אַקעגין אונזרי לייט, און׳ וועדליג וויא דוא שרייבסט מיר זאָל דאָס בוך פיל זיין מיט רשעות און׳ מאַכט זיך אַ גילעכטר אויס אַלי אמתי גיטע יודן. ווען נישט דוא העט עס גיוועזן מיר גישריבן, העט איך עס בשום אופן נישט

גיוועז גיגלייבט. וואָרין נאָך מיין שכל נאָך דאַכט זיך מיר, אַז עס איז אַ אונמעגליכקייט, אַז איצט וואָס עס איז משונה נאָהנט צו משיח׳ס צייטן (א) אונ׳ וויא דיא גאַנצי וועלט זעהט בחוש אַזוי קלאָר אונ׳ אָפן די נסים אונ׳ דיא וואונדר וואָס אונזרי צדיקים בעוויין כמעט אַלי האַלבי אויגענבליק, בייא זייא איז דעך גאָר קיין אונמעגליכקייט פרהאַנדן. וואָס דאַרף איך זייא צו לויבן, ווער ווייסט דען דאָס נישט? דיא צייטן זענין שוין לאַנג נישט דאָ, אַז עס האָט זיך גיפינין יודן, וואָס האָבין מיט אונז נאָך גיקריגט. ציגד ברוך השם ווייסט שוין יונג אונ׳ אַלט, קינד אונ׳ קייט, וואָס פר אַכח אונזרי גוטי יודן האָבין. מען האָט ברוך השם גיזעהן גאַנץ עפענטליך וואָס פר אַשוואַר־צי מפלה אַלי אונזרי שונאים האָבין אייגגינעהמן. ווער ווייסט דאָס איצט נישט, אַז אויף דער וועלט איז טאַקי נישט מעהר פרהאַנדין נור אונזרי לייט, אונ׳ אונזרי ביטי יודען קענן טוהן וואָס זייער האַרץ גליסט נור אַליין, אונ׳ זיי נעטהין גאָט, ער זאָל דאָס טוהן, וואָס זיי ווילין, אונ׳ מיט איין זאָג איברקעהרן זייא וועלטין (ב). מילא איז זשע עס יוא צו גלייבן, אַז איצט זאָל זיך אימצר דאָוואַזשין אַקעגין זייא אַבוך צו מאַכין אונ׳ זאָל עס דריקן לאָזין. ווייסט דען דער פאַרשיווע מחבר נישט זעהר גוט, אַז דער רבי זאָל לעבן ווען נור וועלין וועט ער דעך איהם אויסרייסן מיט דעם וואורצעל. ער האָט דעך אויף דער וועלט דיא ממשלה וויא אַמלך. מילא אונטרשטעהט זיך אַזאַ אַמנוול אַ בוך צו דריקן אַקעגין אַ מלך (ג). דער אינטעריס האָט מיך אַזוי בייאם האַרץ אָנגיחאַפּט, אַז איך העט גאָר גרינג גיקענט קומן אין עצבות (טרויאיריגקייט), נור דער תענוג וואָס איך [האָב] פריהר גיהאַט בייאם רבין זאָל לעבין, אונ׳ דער טרונק בראָנפין, וואָס איך האָב גיטוהן נאָך דיין בריבל, האָבין מיר פרטריבן דאָס עצבות, אַז עס איז נישט גיבליבן בייא מיר אַפּיטצעלי איבריג.

נור פין דעסטוועגן מוסט דוא וויסן, מוזין מיר טוהן מכח דעם בוך, וואָס נור מעגליך איז. לעת עתה האָב איך מורא דעם רבין פין דעם בוך צו דרצעהלין. ער קען דרפון ח״ו האָבין איין אויגנבליק עגמת נפש. חאָטשי ער האָט שוין אודאי גיהערט דיא מעשה אויף דעם הימל, פין דעסטוועגין קען גימאָהלט זיין, אַז ער וועט דאָס הערין אויף דער וועלט, וועט ער דרפין פאַרט עגמת נפש האָבין, אונ׳ ווידער האָב איך טאַקי מורא, אַז איך וועל עס איהם זאָגין, האָט איהם אַברירה אויסצוקומין, ער זאָל זיך אַליין נוקם זיין אָן דעם מחבר, ווייס איך ער וועט איהם איפשר פרברענין דורך דעם שר פין דער תורה (ד) אונ׳ דעסגלייכין, אונ׳ לעולם העט איך דעך גערן מיר זאָל מיר דעם רשע זעהן אונ׳ מיר זאָלין זיך אָן איהם נוקם זיין. מיר העט־מיר דעך אַזוינים צעריסן אויף פוטצליך. אונ׳ ווען אפילו מען קען דאָס נישט, ציגד מען אַזוי אַ בחור גאָר אונטער, איז איין עק מיט איהם אונ׳ מיט זיין בוך. על כן וויל איך הערן, וואָס דוא מיינסט, צי זאָל איך איהם טאַקי ווייטר נישט זאָגין אונ׳ מיר זאָל מיר דאָס אונזריגי [טוהן], צי זאָל איך איהם יוא

זאָגין אונ׳ איהם בעטין, ער זאָל אונז דעם בחור איברגעבין, מיר זאָל מיר אים אַ משפט טוהן.

קודם לכל מוסט דוא זעהן צי טוהן וואָס מעגליך איזט, דאָס בוך צו בעקומין. מיר זאָלין דרווייל וויסן, וואָס אין דעם שלימזל שטעהט אַזוינס. אונ׳ היינטשי ווידר, זאָל מיר וויסן וויא עס הייסט, כדי מען זאָל הייסן אונזרי לייט, זאָלין עס אויסקויפן, אונ׳ עס פרברענין צו אַלדיא שוואַרצי יאָהר, עס זאָל זיין נאָמין נישט גערדאַכט ווערדען אויף דער וועלט. אונ׳ חוץ דעם אַלעם מיר זאָל גיוואָהר ווערן, ווער דער הינטישי מחבר דרפין איזט, מעזאָל איהם אָנלערנין. ווען אפילו אין בוך זאָל נישט שטעהן ווער עס האָט עס גימאַכט, וואָרין ער האָט דעך אודאי דאָס ניין יעהריגי קדחת פר דעם רבין זאָל לעבין, קען דעך זיין, זיין טריפה פרצוף וועט זיין פאָרינט אוין־דעם בוך אָבגימאָהלט, וואָרין אַזוי איז בייא די רשעים דער שטייגיר. נוא אַז דאָס איז, וועט ער אויך פרשוואַרצט ווערן. אפילו ווען ער זאָל זיין פין אַ פרעמדר מדינה. דער רבי זאָל לעבין וועט נור זיין טריפה פרצוף אָנקוקין, וועט ער שוין מעהר נישט דאַרפין, מען וועט אויף איינמאָהל נישט וויסן וויא ער איז אַהין געקומין. מילא זייא זשע למעה״ש נישט פויל אין דעם אינטעריס, זעה צי בעקומין דאָס בוך אונ׳ שיק עס מיר. וד״ל.

עיקר שכחתי. פראַכטאָגין שבת איז בייי אונז ג׳וועז איין אורח פין דעם קורדאָן פין דעם לובלינרס לייט. ער האָט דעם רבין פין דעם לובלינר אַ גרוס גיבראַכט מיט עטליכי נגונימליך, אונ׳ דער רבי זאָל לעבין האָט צו זיי צי גימאַכט נאָך עטליכי פעל, און האָט זייא ערש[ט] גימאַכט פר רעכטי נגונים, אַז דוא וועסט אי״ה זיין בייא אונז, וועסט דוא תענוג האָבין דרפין, וואָרין דוא וועסט דרפון זעהן, אַז דער רבי זאָל מאריך ימים זיין איז טאַקי דער מלך צווישן אַלי צדיקים (ה).

ב. פין ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

דיין בריבל האָב איך מקבל גיוועז, אונ׳ האָב דרפין תענוג גיהאַט טאַקי מעין עולם הבא, וואָס איך האָב גיהערט פון דעם רבינס גיזונד אונ׳ פין דיין גיזונד. איך בעט דיך טאַקי זאָלסט מיר תמיד שרייבין פין אַייער ניזינד אונ׳ פין אייערי מעשים טובים. מכח דעם בוך, וואָס דיא שרייבסט מיר איך זאָל דיר מיין דעה שרייבין, אָב מען זאָל דעם רבין דעם צדיק דרפון זאָגין, דאַכט זיך מיר, מען זאָל דעם אינטעריס טאַקי ווייטר האַלטין בסוד, ביז מען וועט זעהן, אַז עס איז קיין ברירה נישט, מען מוז איהם זאָגין, וואָרין עס איז דעך מעגליך, אַז מעהאָט אים הימל דעם רבין דרפון

נאָך נישט גיזאָגט,(א) האָב איך טאַקי מורא, אַז ער וועט דאָ אויף איינמאָהל פון דעם אינטעריס אויף דער וועלט גיוואָהר ווערן, וועט ער דעם מחבר פלוטצלינג אויסרייסען מיט דעם וואורצל, אונ׳ מיר ווע̄לין דעם הונט דעם מחבר גאָר נישט טוהן קענין. מילא איבער דעם איז בעסיר טאַקי ווייטר דעם אינטעריס בסוד צו האַלטין.

דאָס בוך צו בעקומין האָב איך שוין ניט איין המצאה גיטוהן, אונ׳ האָב עס נאָך נישט גיקענט בעקומין. איינמאָהל האָב איך מיר אַמוסטני אַשמוס דרפין גימאַכט מיט שלמה, מערופט איהם ביי אונז שלמה אומניר, הגם ער איז זעהר אַ גרויסר בעל תאוה אונ׳ האָט גאָר קיין יראת שמים נישט, ער איז דעך אָבער פאָרט בייאם רבין דעם צדיק אַ גרויסר מקורב, אונ׳ גיט אי געלד דעם רבין, אונ׳ דרצי איז ער אַ גוטר ברודר, האָב איך פין דעם רבין אַ גרוס אָבגיגעבן אונ׳ האָב איהם אַ בעט גיגעבן מכח דעם בוך. האָט ער מיר ציגיזאָגט צו רעדין מיט זיין קרובה פריידה ר׳ אייזיקס, זי איז אַ בריה נפלאה, אונ׳ איז בייא אונזר פריץ גאָר דאָס אויג, זי זאָל בעקומן דאָס בוך, אַז זיא וועט זיין בייאם פריץ, אונ׳ האָט אַודאי וואָרט גיהאַלטין. וואָס דאַרפסט דוא מעהר, אין צווייא טאָג דרויף בין איך גיוועזן בייא פריידה, האָט זיא מיר דאָס בוך גיגעבין, וואָס זיא האָט אַנאַכט צופאָר, וויא זיא איז גיוועזן בייאם פריץ, בייא איהם גיגנבת. האָב איך דאָס בוך גינעהמן אונ׳ האָב עס גיוויזן מיין איידימל, וואָס איז אַ קורדאנר און האָט דאָרט גילערנט אין דיא דייטשירישי שקאָליס. אונ׳ חאָטשי ער האָט מיט דעם עבירשטענס הילף דאָס ביסל וואָס ער האָט דאָרט גילערנט גאַנץ פרגעסין, פון דעסטוועגין קען ער נאָך דיא דייטשי אותיות, אונ׳ קען נאָך גאַנץ גוט דרקענין דעם חילוק פין דייטשי אותיות צי אַנדרי. וויא ער האָט נור אַ קוק גיטוהן אויף דעם שער פין זעם בוך, האָט ער מיר גיזאָגט, דאָס בוך איז נישט אַדייטשיריש בוך, וואָרין ער האָט אויף דעם שער גיזעהן איין אות, וואָס בייא זייא איז עס אַחית (ב) אונ׳ שטעהט אין דעם אָנהעב פין אַוואָרט, אונ׳ דאָס איז אַזאַך, וואָס איטליכר ווייסט, אַז בייא דיא דייטשין העבט זיך קיין שום וואָרט נישט אָן מיט אַ חית, וואָרין אַ דייטש זאָגט דיר תמיד פר אַ חית אַהא. אָט למשל, חיים, זאָגט ער היים, חייה, הייה, חזקאל, האַזקל, אונ׳ אַזוי תמיד. אונ׳ ווידער האָט מיין איידימל גיזאָגט, ער ווייסט אָהן דעם בבירור, אַז דאָס גאַנצי וואָרט, וואָס ער האָט גיזעהן אויף דעם שער, וואָס עס העבט זיך אָן מיט אַ חית, איזט נישט אַ דייטשעריש, איפשר אַ לאַטייניש (ג). איך האָב דעך אָבער גאַנץ גוט גיוויסט, אַז דאָס שלימזלדיקי בוך איז אַ דייטשעריש, בין איך דעך גאָרניש מסופק גיוועזן, אַז דאָס בוך וואָס פריידה האָט בעקומין איז נישט דאָס רעכטע, האָב איך עס איהר צוריקגיגעבן, זיא זאָל עס דעם פריץ ווידער שטילרהייד אָבגעבין, נאָך עה ער וועט זעהן, אַז עס פעהלט איהם אַ בוך, וואָרין אַזוי באַלד ער וועט זעהן אַז עס פעהלט איהם אַ בוך, וועט ער די איבריגי גאַנץ גיט פרשליסן, אונ׳ זיא וועט שוין דרנאָך נישט קענין גנבנין דאָס רעכטי בוך. אַז זיא וועט

אָבער דאָס בוך פריהר אָבגעבן, וועט זיא מן הסתם בודאי איין אַנדירסמאָהל טאַקי דאָס רעכטי בוך קענין גנבנין.

וויא איך האָב אָבער גיזעהן, אַז עטליכי טעג זענין אַוועקגיגאַנגין וואָס פריידה איז נישט גיוועזן בייאם פריץ, האָב איך אַ שמיס גיטוהן מיט דעם סלאבודשיקר אַרענדאַר, זיין פריץ איז אַ פריינד מיט אונזרן, אונ׳ איך וויים זיינר דאַרף תמיד געלד, האָב איך דעם אַרענדאַר גיזאָגט, ער זאָל דעם פריץ זיינים צי זאָגין, פין זיינטוועגין געלד אויסצוזיכן, אונ׳ אין שמיס זאָל ער צי רעד ברענגין פין דעם בוך, וואָס בייא אונזר פריץ איז דאָ, אונ׳ ער הערט מעלויבט עס משונה, אונ׳ זאָל זעהן איהם אַחשק צו מאַכין דאָס בוך צו לייאנין, אונ׳ אַזוי באַלד דער סלאבידשיקר פריץ וועט עס זיך נור לייהן, קען מיר זיך אויף דעם אַרענדאַר פרלאָזין, אַז ער וועט עס אודאי בעקומן אונ׳ וועט עס אונז ברענגין. איך האָף, עס וועט אַודאי רעכט זיין. זייא גיזונד.

ג. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער צי ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר.

וואָס טוהט זיך דאָס מיט דיר. נאָך האָסט דוא דאָס בוך נישט בעקומן. איך האָב דיר שוין לאַנג גישריבן, אַז עס איז קיין קליינר אינטעריס נישט, אונ׳ דיא האָסט נאָך ביז אַהער גאָר נישט גיטוהן. איפשר ביסט דוא ח״ו פויל דרבייא, מוס איך דיר נאָך אַמאָהל זאָגין, האַלט דיר דעם אינטעריס נישט פר גרינג. איך הער, דאָס בוך האָט אויפגיבעריט אַלי פריצים וואָס לייאנן עס, אונ׳ זייא ווילן עס אויף שלימזל גאָר איבערזעטצין אויף פוליש. דיא אַלי וואָס האָבין עס גילייאנט מאַכין קאָמעדיעס אויס אונזרי לייט אונ׳ אויס דיא גוטי יודן. היינט האָב איך בעגעגענט דעם פאַקטיר פין דעם סאָוועטניק גלאחאב, האָט ער מיר דרצעהלט, נעכטין זענין בייא זיין גוי עטליכי פריצים גיוועזן אויף אַטשאַי, זענין צווישן זייא איאַם גיוועזן, וואָס האָבין דאָס בוך גילייאנט, האָבין זייא דיא גאַנצי צייט אַלץ נור פין דעם בוך גישמיסט. עטליכי פין זייא האָבין אויס דעם פאַקטיר זיך גישפעט גימאַכט, אונ׳ האָבין גיזאָגט ער איז אויך אַ חסיד. איינר פין דיא כלבים האָט איהם פליטצלינג גאָר גיפרעגט, אָב ער ווייסט פרוואָס יודן שאָקלין זיך איבער דעם דאַבנין, האָט איהם דער פאַקטיר גיזאָגט, איך ווייס נישט, האָט זיך דער כלב אָנגירופין, זעהסט דוא איך וועל דיר זאָגין, ווייל דאָס דאַבינן איז אַזוי וויא אַ זיווג, אַזוי שטעהט אין דעם חסידיש ספר לקוטי יקרים (א). איין אַנדירר האָט איהם ווידר גיפרעגט, אָב עס איז אמת, אַז די גוישע סאָנדיס זענין סאַמי קליפות, נור אין דיא סאָנדיס שטעקין פינקין פין די הייליגי משפטים.

מילא אַ פראָסטי מענש טוהר נישט געהן אין גוישי סאָנדיס. דער רבי אָבער עג יוא געהן, וואָרין ער געהט נור פין דעסטוועגין, ער זאָל די היילינגע פונקין אַרויסציהן פין די קליפות (ב). נאָך איינר האָט איהם גיפרעגט, אָ ער שמיסט מיט זייא אויך נור פין דעסטוועגין, ער זאָל פין זייא אַרויסשלעפין די היילינגי פונקין, אונ׳ זייא זאָלין בלייבן לעדיגי שוויפטשיס (ג). אונ׳ נאָך אַזאָלכי שאלות האָבין זייא איהם אַלץ גיפרעגט, אַז ער האָט אַזשע אייני פר דער אַנדערר פרגעסין, נור אַלי שאלות זענין גיוועזן פיל אַפיקורסיש ביז אונטר דעם הימל, אַז דער פאַקטיר האָט עס אַזשע נישט גיקענט אויסהאַלטין. ער האָט מיר גישוואָרן, אַז ער האָט אַגאַנצי נאַכט נישט גיקענט שלאָפין, עס האָט איהם אָקערש ניט אויס דעם בעט אַרויסגיוואָרפין. אונ׳ אפילו אַז איך האָב איהם גיזעהן, האָט ער אַפנים גיהאַט אויף אַלי שונאי ציון גיזאָגט. מילא זעהסט דוא שוין וואָס עס טוהט זיך. עלכן למען השם זייא נישט שלעפריג בייא דעם אינטעריס. וואָרין צו דעם אַלעם ציטערן מיר גאָר, די זאַך נישט נתפרסם ווערן אונ׳ דער רבי זאָל מאריך ימים ושנים זיין זאָל נישט ח״ו דרפין געוואהר ווערן. מילא זאָג איך דיר אָן ניט איינמאָהל נור טויזענד מאָהל, זאָלסט למען השם נישט שלעפריג זיין בייא דעם אינטעריס, אונ׳ זאָלסט אַ זריזדרבייא זיין וויא אונזרי לייט אָנשטעהט וד״ל.

ד. פין ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

אויס דיין בריבל זעה איך, אַז דוא ביסט איבר דעם בוך אין עצבות ח״ו. איך פרשטעה דיך נישט. דרמאָן דיך נור, איך וואָס איך האָב נישט די זכייה אַגאַנצין טאָג בייאם רבין דעם צדיק צו איברזיטצן, איהם צו זעהן, אונ׳ מיך אין זיין ליכטיגער צורה, וואָס זיא לייכט וויא אַ שפיגל אָנצושפיגלן (א) אונ׳ נור איבר דעם, וואָס איך לויב איהם אונ׳ בין איהם מפרסם, קען שוין קיין עצבות איבר מיר קיין שליטה האָבין, אונ׳ דוא וואָס דוא זעהסט איהם (ג) אונ׳ הערסט איהם זינגן אויך (ד) אונ׳ פאַלסט פאָרט צו צייטן אין עצבות אריין, דאָס מוס אודאי נור איבר דעם זיין, וואָס דוא האָסט איהם זעהר משונה ליעב, אונ׳ דיין חולת אהבה וואָס דוא האָסט צו איהם מוס נאָך שטאַרקר זיין וויא די חולת־אהבה וואָס מעהאָט צו נשים (ה), מילא ציטערסט דוא גאָר איבר, ער זאָל נישט ח״ו האָבין עפיס אַ צער פין דעם בוך. נור ווערליג מיין נאַרישען שכל דאַכט זיך מיר, מחמת מעשמיסט שוין אַזוי לאַנג בייא אייך פין דעם בוך, האָט דער רבי דער צדיק דרפין אויבן אויך שוין עס גיהערט, אונ׳ ווייסט אודאי דרפין אַלצדינג, נור מן הסתם האָט ער אַודאי אַ טעם דרויף, וואָס ער וויל איצט נאָך קיין שום פעולה דרצי טוהן, אונ

פר וואָס ער וויל נישט, טוהרן מיר נישט פרעגין, אַזוי וויא מען טוהר אויף דעם עבירשטן קיין קשיות פרעגין, אַזוי טוהר מען אויף אַ צדיק אויך קיין קשיות פרעגין (ו). מילא דאַכט זיך מיר, זאָלסט דיך גאָר נישט זאָרגין, עס וועט בודאי רעכט זיין, נור דאָס האָט צו דעם נישט. פין דעסטוועגן מוסן מיר טוהן דאָס אונזריגי, אונ׳ איך שלאָף אודאי נישט. איך טוה וואָס נור מעגליך איזט, עס געהט אָבער נישט. מן הסתם וויל דער רבי דער צדיק נאָך נישט, מיר זאָלין דאָס בוך בעקומין, וואָס האָט מען דאָ מסופק צו זיין, אַז ער זאָל נור וועלין, וועלין מיר עס אודאי אין איין אויגענבליק בעקומין.

דער סלאָבידשיקר אַרענדאַר, וואָס איך האָב דיר אַנימילטין גישריבן, האָט אודאי אַזוי גיטוהן וויא איך האָב איהם גיהייסן, זיין פריץ האָט איהם אַ בריבל גיגעבין צו מיין פריץ, ער זאָל איהם דאָס בוך לייאין דורך דעם אַראַנדאַר. מיין פריץ האָט איהם אַ בריב צו זיין פריץ צוריקגיגעבין, דאָס בוך אָבער נישט, אונ׳ וויא דער אַרענדאַר האָט איהם גיפרעגט, אָב ער וועט איהם עפיס אַ בוך געבין פר זיין פריץ, האָט ער איהם ג׳ענטפערט, איך האָב איהם שוין אין בריב מכח דעם בוך גישריבין, אונ׳ ווייל די האָסט מיר גישריבין, אַז אַטהייל פריצים וואָס זענין גיוועזן בייאם סאָוויעטניק גלאחאב האָבין גיזאָגט, זייא האָבן גילייאנט דאָס בוך, האָב איך מיר גיטראַכט, דאָס בוך מוס נאָך זיין בייא די פריצים, איבערדעם קען ער עס דעם סלאָבידשיקר פריץ נישט לייהן, אַזוי באַלד זיי וועלין עס איהם אָבברענגין, וועט ער עס אודאי דעם סלאָבידשיקר שיקין. נור האָב איך מורא גיהאַט, איפשר וועט ער דרווייל זעהן, אַז עס פעהלט אים פין זייני ביכר אַ בוך, דאָס מיין איך, וואָס אונזר פריידה האָט בייא איהם גיגנבת, וועט ער דורך דעם זיך דרבעזורן, אונ׳ וועט שוין קיינם נישט וועלין אַבוך לייהן, אפילו דעם סלאָבידשיקר אויך נישט, ער וועט מיינן, דאָס בוך פעהלט איהם ווייל ער האָט עס אימצין געליגן, בין איך גילאָפן צו פריידה, אונ׳ האָב זיא גיבעטן, זיא זאָל תיכף געהן צום פריץ אונ׳ זאָל שטילרהייד, ער זאָל זיך נישט שטויסן, דאָס בוך צוריקשטעלין, אונ׳ חאָטשי פריידה איז אויף דעם פריץ בעז גיוועזן, פרוואָס ער האָט זיא שוין עטליכי טאָג נישט גילאָזט רופין, האָב איך איהר גיזאָגט, אלא מאי אסתר המלכה האָט אַחשורוש אַ צייט נישט גילאָזט צו זיך רופין, פון דעסטוועגין אַז יודן זענין אין אַ צרה גיוועזן, איז זיא פאָרט גיגאַנגין, מוס זיא איצט אויך געהן. איז זיא טאַקי תיכף גיגאַנגין צום פריץ אונ׳ וויא זיא איז נור צוריקגיקומין, בין איך צו איהר גיגאַנגין, האָט זיא מיר דרצעהלט, דער פריץ איז גיהאַט גיגאַנגין מיט אַ בוך פין דער שאַפי צום ליכט עפיס דרינין אַריינצוקוקין, האָט זיא דאָס גיגנבת בוך דרווייל צוריק גישטעלט, אַז ער האָט נישט גיזעהן. אונ׳ דרנאָך איז ער מיט זיין בוך פין דעם ליכט צוריק גיקומין, האָט עס אין שאַפי אַריין גישטעלט אונ׳ די שאַפי פרשלאָסין, אונ׳ דרנאָך האָט זיא זיך מיט איהם אַ שמיס גימאַכט פון טויזענד זאַכין, ביז זיא איז אַרויס גיקומין אויף דעם רעכטין בוך, האָט ער איהר

גיזאָגט, אַז שוין זייט עטליכי טאָג זעהט ער עפּיס דאָס בוך נישט. דער סלאָבידשיקר האָט איהם גישריבין ער זאָל עס איהם לייהן, האָט ער איהם גיענטפערט, ער ווייסט נישט וויא עס איז איהם אַהין גיקומין. נור אָהנדעם אַפילו העט ער עס איהם אויך נישט גילייגען, האָט ער גיזאָגט, וואָרין ער איז אַ פּליט. אונ׳ בפרט דאָס בוך לייהט ער נישט אויס דעם הויז אַרויס, וואָרין אין דער מדינה איז עס נישט צו בעקומין. אָט דאָ פר עטליכי טאג זענין בייא איהם גיוועזן עטליכי פּריצים פין דער גובערניע, האָבין זייא איהם גיבעטין, ער זאָל זיי דאָס בוך לייהן אַהיים, האָט ער נישט גיוואָלט, נור בייא איהם דרהיים האָבין זייא עטליכי בלעטליך גילייאנט, אונ׳ דיא וואָס האָבין קיין דייטשעריש פרשטאַנין, האָבין גיבעטין דיא איבריגי זייא זאָלין זייא עס אויף פּויליש אָדער רוסיש צו פרשטעהן געבין. האָבין אַלי דאָס בוך זעהר משונה גילאָבט. וויא ער האָט דאָס אַלץ פריידה׳ן דרצעהלט, האָט זיא איהם גיפרעגט, איז דען דאָס בוך אַזוי גראָב, אַז זייא האָבין בייא דיר נור עטליכי בלעטליך דרפין גיקענט אויסלייאנין, האָט דער פּריץ איהר גיזאָגט, וואַרט, איך וועלעס זוכין, איפשר וועל איך עס גיפינין, וועל איך עס דיר ווייזין. אונ׳ אַזוי איז ער צוגיגאַנגין צו דער שאַפי, האָט גיזוכט אונ׳ האָט עס איר גיוויעזין. האָט פריידה דרקענט, אַז עס איז דאָס נעהמליכי בוך, וואָס זיא האָט גיהאַט גיגנבת. דער פּריץ האָט אויפגימאַכט דאָס בוך, האָט דרינין אַריין גיקוקט אונ׳ האָט גיפרעגט, פריידה, ווייסט דיא וואָהל, אַז גאָט האָט אַ ווייב אונ׳ אַ קעבסווייב? פריידה האָט גילאַכט דרצו. וואָס לאַכסט דוא, האָט זיך דער פּריץ אָנגערופין, דאָס שטעהט דעך אין ר׳ וואָלף זיטאָמירש ספר (ז). נאָכדעם האָט ער איהר גיזאָגט, דאָס בוך איז בייא מיר זעהר חשוב, אונ׳ מחמת איך האָב עס עטליכי טאָג נישט גיזעהן, מוס איך עס פרשליסין אין דעם קליינים שאַפקילי, וואָס איז אין דער גרויסער שאַפי אינווענדיג.

וויא פריידה האָט מיר דאָס דרציילט, האָט מיך אַזשע אַציטערניש אָנגיחאַפּט אונ׳ טאַקי אַ כעס אויף מיין איידעם אויך. וואָרין ווען ניט ער, העט איך דעך דאָס בוך נישט גיוועין אָבגיגעבין, נור טאַקי אין מיטען האָב איך [מיך] מישב גיוועין, פרוואָס בין איך דאָס בעז אויף מיין איידעם, ווייל ער קען קיין דייטש נישט, נוא אדרבא, קעהר איך דרפר בעז זיין? פרקעהרט דורך דעם קעהר ער בייא מיר חשוב צי זיין אָהן איין עק. איך זעה, חאָטשי ער האָט דורך דער קורדאניר גזירה גימוסט לערנין, קען ער פאָרט נישט דאָס הינטישי לשון, וואָס דאָס טריפה פסול איז דרמיט גידריקט. איך בין אַהיים גילאָפין פר שמחה אונ׳ האָב מיין איידימעל אויסגיקושט איטליכס גליד, וואָס ער [קען] קיין דייטש נישט, אונ׳ איך האָף, עס וועט אודאי אויס איהם אי״ה זיין אַ פיינער כלי, אונ׳ מיר וועלין זיך אָהן איהם מכח דעם בוך אויך העלפין. מילא וואָס דאַרף איך, דאָס ער זאָל קענין דייטשיריש. מאהלאַכט איז מיר טויזענד מאָהל ליעבר, מיר זאָלין גיהאָלפין ווערן דורך עפּיס אַנדערש, נישט דורך איהם.

ה׳ פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

אמת, וועדליג וויא דוא שרייבסט מיר, ביסט דוא נישט פויל מכח דעם בוך אונ׳ טוהסט וואָס דוא קענסט דאָס בוך צו בעקומין, אונ׳ מן הסתם וויל נאָך דער רבי זאָל לעבין נישט, מיר זאָלין עס בעקומין. נור וואָס זאָל איך דיר זאָגין, דער חילול השם פר דיא גוטי יודן אונ׳ פר אַלי אונזערי לייט בייא דיא גוים איז גאָר קיין פשוט נישט, אַלי טאָג ווירד ער גרעסיר.

היינט האָט מיר אונזר ר׳ אהרן לאָזירס דער וויינשענקיר דרצעהלט, נעכטען בייא נאַכט האָבין בייא איהם עטליכי גובערסקי טשינאָווניקיס געשכורת, האָבין זייא דיא גאַנצי צייט כל הגילעכטיר און כל הגישפּעט גימאַכט אויס דעם רבין זאָל לעבין, אויס אַלי צדיקים אונ׳ אויס אַלי אונזרי לייט. איינר האָט איהם גיפרעגט, אָב אַ חסיד קען פון ווין אויך בעקומין התלהבות וויא פין מעד (א). איין אַנדרר האָט איהם גיזאָגט, זעהסט דוא אהרן, איך זיטץ מיר דאָ אונ׳ טרינק מיר ווין, אַזוי וויא דער בן מלך, און איז זיך טאַקע אַזוי מדבק צום טאַטין צום מלך (ב). דאָס טעכטירל ר׳ אהרנס האָט גיהאַט איינם פין דיא שכורים דרלאַנגט אַ ביטעלקי ווין, האָט זיא דער כלב גיפרעגט, אָב זיא ווייסט, אַז מען לערנט תורה, מיס מען דער תורה דיא קליידר אויסטוהן, וואָרין דיא תורה איז גיגליכן צי אַ כלה (ג). אונ׳ אַזעלכי ניבול פה האָבין דיא שכורים גירעד, וואָס אונזר ר׳ אהרן האָט עס נישט גיקענט אויסהאַלטין אונ׳ איך אַפילו, בייאם דרצעהלען נור, האָב איך גימיינט, איך פאַל אַנידר. פר גרויס עגמת נפש, וואָס עס האָט מיך אַזשע בייאם האַרץ אָנגיחאַפּט, בין איך גיגאַנגין צו ר׳ יוסל פּראַדילס. דיא קענסט איהם בודאי, ער איז פון דעם רבינס לייט. ער איז אַ משונהנר בריה, זיין כתב איז פלאי פלאים, אונ׳ האָב איהם דרצעהלט די גאַנצי מעשה, ער האָט כמעט גיוויינט וויא ער האָט עס גיהערט, איז ער גיגאַנגין אונ׳ האָט מיר גיגעבין אַ פרחתמיט פּויליש בריבל פין דעם וויציגובערנאַטיר צו דיין פּריץ. אין דעם בריבל בעט דער וויציגובערנאַטיר דיין פּריץ, ער זאָל איהם לייהן דאָס רעכטי בוך אויף עטליכי טאָג. ר׳ יוסל האָט מיך פרזיכירט, אַז ווער עס קען דעם וויציגובערנאַטירס כתב, וועט שווערין, אַז ער האָט דאָס בריבל מיט זיין אייגינר האַנד גישריבין. מילא עלכן זעה נור למען השם דאָס בריבלי וואָס איך שיק דיר דאָ, זאָל אַזוינר וואָס דיין פּריץ קען איהם נישט דיין פּריץ איבערגעבין. ער זאָל איהם זאָגין, ער איז אַ שליח מיוחד מיט דעם בריבל, אונ׳ אַזוי וועלין מיר דאָס בוך אַודאי בעקומין, וואָרין דעם וויציגובערנאַטיר וועט דעך דיין פּריץ נישט מעיז זיין. בפרט דעם שבת אויף דעם שלש סעודות האָט

דער רבי זאָל לעבין גיזאָגט, ר' יוסף פראַדילס איז אַ גרויסר בריה. מילא דאַכט זיך מיר', אַז דער רבי האָט אַ קוק געטוהן, אַז נור דורך ר' יוסף פראַדילס וועט מען דאָס בוך בעקומין. דוא ווייסט דעך, אַז אַלי אונזרי הייליגי ספרים, בפרט דער „נועם אלימלך" זאָגט, אַז אַלצדינג וואָס אַ גוטר יוד זאָגט, טוהט אונ' מאַכט, איז אַלץ נישט פשוט, נור מעשה נסים (ד). זייא גיזונד.

ו. פין ר' זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר' זעליג לעטיטשיבער

איך שיק דיר אַ שליח מיוחד, וואָרין דער אינטעריס איז גאָר קיין קאַטאָוויס נישט. וויא איך האָב דיין בריבל דרהאַלטין, בין איך אַרויסגיגאַנגי'ן אויף דעם מאַרק, איך זאָל מיך אומקיקין אויף אַ מענשין, וואָס דער פריץ קען איהם נישט אונ' וואָס מיר זאָלין זיך קענין אויף איהם פרלאָזין, האָב איך דרזעהן דעם מלמד פין ווערביטש. ער איז פין דעם רבינס לייט אונ' מחמת ער קנעלט שוין כמה שנים אין דערפיר, קען ער גיט רעדין פוליש, ער איז אויך אַ שטיקל מאַרשליק גאָר קיין נאַר נישט. האָב איך איהם גיגעבן דעם בריב בסוד, ער האָט גימיינט דיא וועלט איז זיין, אונ' האָט דעם פריץ דעם בריב גיגעבין. דער פריץ האָט איהם גיזאָגט, אין צווייא טאָג געהט דיא פאָטשט פין היע צי אייך, וועט ער שוין מיט דער פאָטשט דעם וויציגובערנאַטיר אַ תשובה שרייבין אויף זיין בריבל. דער מלמד האָט זיך נישט וויסינדיג גימאַכט אונ' האָט גיפרעגט דעם פריץ, אָב ער דאַרף נישט עפיס צו שיקן דעם וויציגובערנאַטיר, האָט אים דער פריץ גיענטפערט, איך האָב איהם גאָר נישט צו שיקין. האָט זיך דער מלמד גימאַכט פר אַבהמה אונ' האָט גיזאָגט צום פריץ: אַז איך האָב נישט גיפועלט וואָס אין דעם בריב שטעהט, גיב זשע מיר דעם בריב צוריק. האָט דער פריץ איהם גיזאָגט, דוא ביסט אַ נאַר, דער בריב בלייבט בייא מיר, אונ' איך וועל מיט דער פאָטשט אויף דעם בריב אַ תשובה שרייבין.

איבערדעם שיק איך דיר אַ שליח מיוחד, איהר זאָלט זעהן צו טוהן וואָס מעגליך איז, איר זאָלט דעם בריב, וואָס דער פריץ וועט שרייבין צים וויציגובערנאַטיר, פין דער פאָטשט אַראָב בעקומין, וואָרין אַז דער בריב וועט אָנקומין צום וויציגובערנאַטיר, וועט ער הייסין אונטערזוכין דעם אינטעריס, אונ' איפשר קען ער ר' יוסף פראַדילס, קען ח"ו אַרויסקומין דרפון אַ ביטער שפיעל.

ז. פון ר' משה פישלס אין ניגראד צו ר' גדליהו באַלטער אין אַקלו

איך בין דיר מודיע, אַז מיר געהט עס בייאם שוועהר אין הויז ב"ה זעהר גיט. איך ווער בייא איהם אונ' בייא זיין גאַנציר פאַמיליע אַלי טאָג חשובר. דער שוועהר זאָל לעבין האַלט מיך מיט דעם עבירשטינס הילף מיט אַלעם אויס, איך זאָל קענין זיטצין אונ' לערנין, אונ' איך האָב מיך טאַקי אַוועק גילעגט פין אַלי עסקים אונ' זיטץ נור אין בית המדרש. הלואי דער עבירשטר זאָל מיר העלפין ווייל איך וועל לעבין, זאָל איך מיך קענין אַזוי פיהרן. איך קען דאָס נישט וואָס אַנדרי מיינס גלייכין, אַרום צו געהן לעדיג אונ' צו שמיסין אַגאַנצין טאָג נאַרישקייט. איך האָב פין נישט אויף דער וועלט אַזוי אַתענוג וויא פין דעם לערנין, אונ' איך ווינש מיר נור טאָג אונ' נאַכט צי לערנין, איך זאָל זוכה זיין צו דרגרייכין דאָס, וואָס אַ מענש איז מחיוב אויף דער וועלט צו דרגרייכין. אונ' גילויבט איז דער עבירשטר, צעהן יאָהר ביז הונדירט יאָהר בין איך שוין בייאם שוועהר אין הויז, אונ' האָב נאָך ניט איין אייניציגין טאָג לעדיג צוגיבראַכט.

נור ווירד מיר אַלי מאָהל אַלאָך אין האַרץ, אַז איך דרמאָן מיך, אַז נאָך דעם דין תורה וועל איך ח"ו מיזן אַוועק פין דעם שוועהר, ווייל איך האָב קיין קינדר נישט. איך ווייס נישט צי איז דער פעהליר אין מיר צי אין מיין ווייב. מיין ווייב האָט שוין גיפריפט אַ גוזמא סגולות אונ' רפואות, וואָס אַלטי ווייבר, באָבים אונ' בעל שמות האָבין איהר גיראָטען, זיא האָט אויך שוין דיא היינטיגי צדיקים אויף פדיונות גיגעבין, עס האָט אַבער אַלצדינג נישט גיהאָלפין. אונ' חאָטשי איך האָב פריהר גיוויסט, אַז דיא אַלי זאַכין זענין נישט ווערט אַ גראָשין, האָב איך גימוסט מיין ווייב נאָכגעבין, וואָרין זיא האָט מיך זעהר גידולד. אונ' חאָטשי זיא האָט גיזעהן, אַז וואָס זיא האָט איבערגיטוהן העלפט נישט, הערט זיא פין דעסטוועגין נישט אויף נאָך ווייטר נאָכצופרעגין אויף אַזויני, וויא דער שטייגר פין ווייבר איז. איצט האָט זיא גיוואָהר גיוואָרען, אַז אין דיין שטאָד איז עפיס דאָ אַרבי, מאַכט זיא מיך משוגע, איך זאָל מיט איהר צו איהם פאָהרין. איך האָב מיך קוים גיקענט בייא איהר אויסבעטין, זיא זאָל מיך צירוה לאָזין, ביז איך וועל דיר שרייבין אונ' וועל גיוואָהר ווערין, אָב עס שטעקט עפיס אין דעם רבין אָדער נישט. איך האָף, דוא האָסט נאָך נישט פרגעסין אויף אונזר אַלטער פריינדשאַפט, אונ' ועסט מיך בודאי ראָטען וויא דער אמת איז. איך בעט דיך זעהר, ליבר פריינד, שרייב מיר דעם גאַנצין אמת, וואָרין אַז עס איז נישט, איז איין עבירה איך זאָל מיך עטליכי טאָג פין דעם לערנין מבטל זיין אונ' זאָל נאָך דרצו הוצאות בחנם האָבין. מיר קוקין אַרויס אויף דיין תשובה. זייא גיזונד.

ח. פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

גאָטט גילויבט איז ער, טאַקי נור דעם רבין זאָל לעבין האָבין מיר עס צו פרדאַנקין, אין זיין זכות איז אונז אַגרויסר נס גישעהן. מיר האָבין דעם בריב פין דער פאָטשט בעקומין. מיר האָבין דעם פאָטשטמייסטיר דורך זיין פאַקטיר אַ מתנה גישיקט, ער זאָל דעם בריב, וואָס פין דיין פריץ וועט אָנקומין צום וויצעגובערנאַטיר, צו נעהמין אונ׳ איהם אונז געבין. וכן הוה. וואָס זאָל איך דיר זאָגין, וויא איך האָב דעם בריב בעקומין, בין איך מיט איהם גילויפין צי ר׳ יוסיל פראַדילס, איז ער מיר אַרום געפאַלין אַרום דעם האַלז אונ׳ האָט מיך אָנגיהויבין צי קישין אָהן איין עק. איהר ווייסט גאָר נישט, האָט ער מיר גיזאָגט, וואָס פר אַ טובה איהר האָט דאָ מיר מיט דעם בריב גיטוהן, איך האָב איצט אויף מיר אַ גרויסין פראָצעס, וואָס נור דער וויציגובערנאַטיר קען מיר העלפין. מילא ווען דער וויצעגובערנאַטיר העט גיוואָר גיוואָרען פין דעם בריב, העט ער מיך ח״ו גיוועז גיבראַכט פין דעם לעבין.

אונ׳ פרדעם, וואָס דוא האָסט אונז מודיע גיוועז פין דעם בריב, האָט מיר ר׳ יוסל פראַדילס גיזאָגט, איך זאָל דיך לאָזין גריסין פין זיינט וועגין, אונ׳ האָט מיר צו גיזאָגט, אַז דוא וועסט נאָך דאַרפין אַרענדרסקי קוויטיס פר דיין ברודר, וועט ער דיר אומזיסט שרייבין.

נייאס וועל איך דיר שרייבין, דער ווײנשענקיר וואָלף דובניר האָט פר עטליכי וואָכין זיין טאָכטיר חתונה גימאַכט מיט אַ קורדאניר אלמן, ער הייסט מרדכי גאָלד. דער מרדכי קריגט משונה אויף דעם רבין זאָל לעבין אונ׳ אויף אַלי גוטי יודן. וואָס האָט מען דאָ מסופק צו זיין, אַז דער בחור איז אודאי אַ גרויסר נואף (א). ער איז אָבער נאָך איין אַרגיר שלומזל וויא זיין שוועהר, וואָרין וואָלף האָט פאָרט נאָך קיין מאָהל די העזה נישט גיהאַט עפינטליך אַקעגין דעם רבין צו געהן. דער מרדכי אָבער איז זיך אַ פראָסטי אַפיקורס אונ׳ אַ רעכטיר שמאַדילניג. ער קוקט אַריין אין די טריפהפסולן זייערי אונ׳ רעד איבר שכם אונ׳ איבר יוסף, אויף גאָט אונ׳ אויף דעם רבין זאָל לעבין. דאָס אַליין איז איהם נאָך נישט גינוג, ער רעד נאָך אָן דעם שוועהר זיינים, ער זאָל טאַקי עפינטליך געהן אַקעגין רבין, אונ׳ חאָטשי דער שוועהר האָט די העזה נישט עפינטליך עפיס צו טוהן, טוהט ער דעם רבין זאָל לעבין אונטען אַרום וואָס ער קען אונ׳ בילט אויף איהם שטילרהייד וויא ער קען נור.

אונ׳ מחמת דער מרדכי פאָהרט צו צייטין אַרום אויף דיא שטעדליך פראָדוקטין צו קויפין, איז דעך מעגליך, ער זאָל צו אייך אויך קומין, על כן זאָלסט דוא וויסין וויא זיך מיט דעם בחור נוהג צו זיין. כדי זאָלסט איהם

אָבער תיכף דרקענין, וועל איך איהם דיר אָבמאָהלין וויא ער שטעהט אונ׳ געהט. ער איז אַ לויכינדיקר יונג, אַרום אונ׳ אַרום מיט קרייזליך (פין דעסטוועגין אַז דער רבי זאָל לעבין האָט מיר אַמאָהל מיט דער האַנד אַ מאַך גיגעבין איבר דעם פנים, האָב איך גיזעהן, אַז עס איז נור אַ פרברענטי האַלאָבני (ב) אונ׳ געהט מיט בייאהאָר, און האָט טשאַקידיגין קליידר, מיט אַ האַלז באַנד, שמיסט זיך גאַנץ פאַוואָליטשקי, איז אַ גרויסר רעכינמייסטר (ג), קוקט אַמאָהל אויך אין אַ יודיש ספר אַריין, נור פין דעסטוועגן האָט ער זינט ער לעבט ניט אָנגיקוקט אַ ספר פין אונזרי גוטי יודן. וויא מיר דאַכט זיך, איז ער אַ שטיקל משוגע. קודם לכל קען ער נישט ליידין אַפלעקל אויף דיא קליידר (ד), גיט גוישי בעטלירס נדבות, טרינקט קיין בראָנפין נישט, רייכירט קיין לולקי אונ׳ געהט זומיר אונ׳ ווינטר אין אַ קאַפיליש.

אונ׳ מחמת אין אונזר גאַנציר גובערני איז ב״ה אַזוי אַ בחור נישט דאָ, איך בין אַפילו מסופק אָב אין אונזר גאַנציר מדינה אַזוינס איז דאָ, וועסט דוא איהם דורך דיא סימנים אודאי דרקענין אונ׳ וועסט וויסין וואָס מיט איהם צו טוהן, וואָרין ער איז קיין פשוטר רשע נישט אונ׳ זעהר אַ גרויסר מתנגד.

ט. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

נור וואָס דעם פאָטשטמייסטערס פאַקטיר, וואָס איז אויך פאַקטיר בייאם וויצעגובערנאַטיר, איז פין מיר אַוועקגיגאַנגין. ער האָט מיר דרצעהלט, היינט איז דיין פריץ גיוועז בייאם וויצעגובערנאַטיר, האָט איהם דאָס בוך גיגעבין אונ׳ האָט זיך פרענטפירט, פרוואָס ער האָט עס איהם נישט גישיקט דורך דעם שליח. וויא דער וויצעגובערנאַטיר האָט דאָס דרהערט, האָט ער זיך אָנגיהויבין צו צלמין, אונ׳ האָט גיזאָגט: „איך ווייס פין קיין בוך, פין קיין שליח אונ׳ פין קיין בריב—אונ׳ האָט גיבעטין דיין פריץ, וויא ער וועט נור אַהיים קומין דעם בריב שיקין, וואָס אַשליח האָט איהם אָבגיגעבין פין איהם. דיין פריץ האָט גיזאָגט, ער וועט עס אודאי טוהן, אונ׳ האָט גישוואָרין, ער האָט גיוואָלט דעם בריב מיטנעהמין אונ׳ האָט איהם פרגעסין אויף דעם טישל לעבין בעט; אונ׳ אַזוי באַלד ער קומט נור אַהיים, וועט ער איהם דורך אַ שליח מיוחד דעם בריב שיקין. ע״כ למען השם שלאָפט נישט, לויפט, טוהט וואָס מעגליך איז, איהר זאָלט דעם בריב בעקומין, עה דיין פריץ וועט אַהיים קומין. וואָרין נישט גיניג דער וויצעגובערנאַטיר האָט דאָס בוך גינעהמין, וועט עס לייאנין אונ׳ וועט דריבר דעם רבין אונ׳ אונזרי לייט אַזוי אַ שונא ווערין וויא דיין פריץ, וועט ער נאָך הייסין סלעדסטוויס מאַכין, ווער עס האָט דעם בריב גישריבין, אונ׳ ווער עס האָט איהם גיבראַכט צו דיין פריץ,

קען דרפין אַרויסקומין אַ גאַנץ שלימזל, ניט מיט מיין מויל גירעד, פר אונז אונ׳ פר דעם שרייבר. וואָס האָט איצט אָהן דעם שוין אַ גרויסן פראָצעס אין דער גובערניע.

ע"כ למען השם דעם בריב תיכף כראות כתב זה צו בעקומין, עו״ ליגט אויף דעם טישל לעבין בעט. דוא זאָלסט אָבער נישט נעהמין איין אַנדרין בריב, עס זאָל נישט אַזוי זיין וויא מיט דעם בוך, וואָס פריידה ר׳ אייזיקס האָט גינעהמין. זאָלסט דו וויסען, אויף דער קאָנוורט פין דעם בריב איז דאָ אַ קלעק פין טינט, אונ׳ אויף דער אַנדרר זייט, וויא דיא חתימה איז, גיפונט זיך אַ קאַפּ פין טריפוואַקס, וואָס ר׳ יוסל פראַדילס האָט בעקאַפּיט בשעת מעשה וויא ער האָט דעם בריוו פרחתמיט. נור למען השם נישט פויל צו זיין אונ׳ נישט אָבצולעגין, אונ׳ וואָס דו ווסט דרפין דרצו געלד, זאָלסט דוא נעהמין פין דעם ארץ ישראל געלד אָדער פין ר׳ מאיר בעל הנס פושקיס. וואָס האָט מען דאָ צו שמיסן, מען דאַרף אודאי קיין גרעסרי מצוה וויא דיא, אַזויפיל מענשין צו ראַטעווין, אין בפרט בייא איין עסק וואָס איז נוגע דעם רבין זאָל לעבין.

גלייב מיר, וואָס זאָל איך דיר זאָגין, מיר האָבין נעכטין תענוג גיהאַט אָהן אַ שיעור אונ׳ אָהן איין ערך. אַ כפרה אַלי תענוגים פין דער וועלט אונ׳ פין יענר וועלט פר דעם תענוג, וואָס מיר האָבין נעכטן גיהאַט.

דיא לבנה האָט גישיינט גאָר אויסטריש, אונ׳ מיר זענין אַלי גיגאַנגין, דער רבי זאָל לעבין פריהר אונ׳ מיר אַלי נאָך, אַלי זענין מיר גיוועזן מבוסם (אַ טרינקל גיהאַט) פין דעם שלש סעודות, אונ׳ האָבין אַזוי מקדש גיוועזן דיא לבנה, אונ׳ דרנאָך זענין מיר גיגאַנגין צום רבין צוריק אַהיים אונ׳ האָבין דאָרט ערשט גיזונגין. העסט דוא גיזאָלט זעהן דעם רבין זאָל לעבין אין שטיב זיך אַרום געהן אַהין אונ׳ אַהער מיט דער לאַנגין לולקעצובין אונ׳ זעהר אַ וואָהלן טשאַמביר אויף דעם אַקסיל פרוואָרפין, אונ׳ אַז ער האָט חשק בעקומין האָט ער אונז עפּיס אַ זאָגיל גיטוהן, וואָס מיר זענין דרפון דיק אונ׳ פעט גיוואָרין. דאָס האָט דיר אַזוי גידויערט ביז האַלבי נאַכט. מעגסט מיר גלייבין, מעהעט מיר גימעגט געבין דאָס עשירות פון דער גאַנצין וועלט אונ׳ דעם גאַנצין עולם הבא פין אַלי רבּיס אונ פין אַלי לומדים וואָס זענין דאָ אויף דער וועלט, העט איך נישט גינעהמין פר דעם תענוג וואָס איך האָב גיהאַט.

מילא דאַכט זיך מיר, אַז אין איין עסק, וואָס דעם רבין זאָל לעבין געהט אָן, דאַרף מען אַודאי ניט שלאָפין אונ׳ זיך עס פר אַ זכיי׳ האַלטין, אַז מעקען עפּיס טוהן פין זיינטוועגין.

י. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

וואָס זאָל איך דיר דאָ זאָגין, — אָט דאָ האָב איך צו גיזעהן דעם זכות פין דעם רבין דעם צדיק! איך האָב דען אַודאי דעם בריב בעקומין עה דער פּריץ איז נאָך אַהיים גיקומין, אונ׳ דאָ שיק איך איהם דיר, זאָלסט זעהן אַז עס איז דער רעכטי. וויא אַזוי אָבער דער נס איז אונז גישעהן, מוס איך דיר דיא גאַנצי מעשה דרצעהלין.

אונזיר בשמים קרעמיר ר׳ יעקל רבקיס קענסט דוא דיך בודאי, ער איז פון דעם רבינס לייט אונ׳ איז זעהר גוט בעקאַנט מיט דער קליטשניטשקי פין אונזר פּריץ. איז דער ר׳ יעקל אַריבר גיגאַנגין צו דער קליטשניטשקי אונ׳ האָט פר איהר ממש גיוויינט אונ׳ האָט איהר גישענקט אַ האַלב טוץ רענדליך, איז זיא מיט איהם אַודאי גיגאַנגין אין דעם פּריץ שלאָף חדר אַריין אונ׳ האָט דאָרט דאָס בריבל מיט דיא סימנים, וואָס דיא האָסט מיר גישריבין, פין דעם טישל גינעהמין אונ׳ האָט עס ר׳ יעקלן גיגעבין. אונ׳ מחמת אין אַלי פושקיס, אין דיא פון ארץ ישראל אונ׳ אין דיא פון ר׳ מאיר בעל הנס, איז נישט מעהר גיוועזן וויא צווייא רענדליך, וואָרין ערשט פר עטליכי טאָג זענין היע גיוועזן דעם רבּיס משולחים אונ׳ האָבין דיא אַלי געלדר פרנעהמין צום רבּין, אונ׳ דיא קלוטשניטשקי האָט ניט אַנדירש גיוואָלט, נור מעזאָל איהר דיא זעקס רענדליך תיכף געבין, האָב איך גימוסט נעהמין דיא יד אונ׳ דיא בלעך פין דער ספר תורה (א) אונ׳ האָב זייא פרזעצט בייאם לישניצי פר פיר רענדליך אונ׳ האָב איהם צוגיזאָגט דרייא גראָשין פין דעם רענדיל אַ וואָך. אונ׳ דאָס איז נאָך אַלץ אונזר מזל גיוועזן, וואָס איך האָב דעם אינטעריס געך גימאַכט, וואָרין קוים איז ר׳ יעקל מיט דעם בריב אַוועקגיגאַנגין, איז אָנגיקומין דער פּריץ, אונ׳ וויא ער איז נור פין דעם וואָגין אַראָב גיקראָכין, האָט ער תיכף אָנגיהויבין דעם בריב צו זוכין. העסט דוא דאָ גיזאָלט זעהין, וואָס דאָ האָט זיך גיטוהן, וויא ער האָט דעם בריב נישט גיפונין! ער האָט גיוואָלט אַלי אויסהרגנן. אויס זיין שלאָף שטיב אַרויס זאָל מען קענין אַ בריב גנבנן! נור אונזר פריידה, וואָס איז גיקומין כלומרשט איהם מקבל פנים צו זיין אונ׳ דיא קליטשניטשקי האָבין איהם איינגינעהמין, האָבין איהם גיבעטין, ער זאָל זיך נישט אַזוי שטאַרק מרגז זיין. בייא איהם אויס דעם שלאָפשטיבל, האָבין זייא איהם איינגירעד, האָט אַודאי קיינר קיין בריב גיגנבת, נור מן הסתם האָט ער איהם צו זיך גינעהמין אונ׳ האָט איהם גימוזט אויף דעם וועג ערגיץ פרליהרען, אונ׳ אַזוי איז איהם דער כעס אָבגיגאַנגין. נור דעם קנעכט, וואָס איז בשעת מעשה וויא דער מלמד האָט איהם דעם בריב גיבראַכט אין שטיב גיוועזן, דעם האָט ער אָנגיזאָגט, ער זאָל דעם שליח פין דעם בריב זוכין, אונ׳ אַז ער ועט דעם שליח איהם ברענגין, האָט ער דעם קנעכט צוגיזאָגט אַ שעני מתנה דרפר צי געבין.

לעולם איז דען אָבער דער מלמד גאָר נישט דאָ היא, וואָרין ער קנעלט אין אַ דאָרף, האָט איהם דער קנעכט גיזוכט, ביז ער איז מיד גיוואָרן זיכינדיג, אונ׳ דרוויל וועל איך דעם מלמד מודיע זיין, ער זאָל זיך נישט דרוועגין צו קומין אין שטאָד אַריין, ביז מען וועט אָן דער מעשה נישט פרגעסין.

יא. פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

דיין בריבל האָב איך מקבל גיוועזן, אונ׳ דאָס רעכטי בריבלי, וואָס איז דרינין גילעגין, האָב איך אָבגיטראָגין צו ר׳ יוסל פראַדילס; האָט ער מיר גיזאָגט, אַז דאָס איז טאַקי דאָס רעכטי בריבל, וואָס ער האָט גישריבין. איך זעה בחוש, האָט ער גיזאָגט, אַז דער נס איז מיר נור גישעהן דורך דעם פדיון, וואָס איך האָב גיגעבין דעם רבין זאָל מאריך ימים זיין תיכף וויא איך האָב גיוואָהר גיוואָרן וואָט עס טוהט זיך מיט דעם בריבל, אונ׳ אַוועקדער זאָל מען זעהן, ניט אימזוסט האָט דער רבי זאָל לעבין גיזאָגט עטליכי מאָהל: אויף ר׳ יוסל פראַדילס ווייזט זיך עפיס נישט גיט. נור דורך דעם פדיון, זעה מיר, האָט ער ווידער אַלצדינג גוט גימאַכט, וועדליג מיין שכל, דאַכט זיך מיר, האָבין מיר איצט גאָר קיין מורא נישט צו האָבין מכח דעם אינטעריס.

נור מיט דעם בוך איז עפיס אַ גרויס שלימזל. פון דענצמאָהלאָן וואָס דער וויצעגובערנאַטיר האָט דאָס בוך גילייאנט, ווירד ער אַלי טאָג א גרעסירר רשע. מיר קענין שוין דעם עגמת נפש פין דעם בוך גאָרנישט אויסהאַלטין. וואָס מיר האָבין שוין נישט אַלץ איבערגיטוהן היע דאָס בוך צי בעקומין, אונ׳ וויא אויס דעם שטיין אַרויס נישט מעגליך אונ׳ נישט מעגליך עס צו בעקומין.

וויא דער פאַקטיר האָט אונז מודיע גיוועזן, אַז דיין פריץ האָט דאָס בוך פין דעם וויצעגובערנאַטיר אָבגינעהמין, האָבין מיר גישיקט אַ פאָר מענשין פין אונזרע לייט אין דער סטאַנצי אַריין פין דיין פריץ, האָבין זייא צוגינעהמין אַלי בוכער זייני. וויא איך האָב זייא אָבער גיוויזין ר׳ יוסל פראַדילס, האָט ער גיזאָגט, דאָס רעכטי בוך איז צווישן דיא נישט דאָ. האָב איך מיך אַמיסטני צושמיסט מיט דעם בעל הבית, וואָס דיין פריץ שטעהט בייא איהם איין, האָט ער מיר גיזאָגט, אַז דער פריץ טראָגט בייא זיך אין בוזעמקעשיני אַ בוך, וואָס איז אַזוי גראָב וויא אַ ראש חודש סידרל (א), האָבין מיר אַלי ביכר ווידר צוריק גילעגט אין סטאַנציע אַריין, כדי ער זאָל נישט גיוואָהר ווערן, אונ׳ האָב אונזרי לייט בעשטעלט, זייא זאָלין בייא נאַכט דאָס בוך צו נעהמין ענטפר אויס דער בוזעמקעשיני אָדער איפשר וועט ער עס בייא נאַכט אַנידר לעגין אויף דעם טיש. העבט ער זיך גאָר אויף אונ׳ פאָהרט

אויף שלימזל פר נאַכט נאָך אַוועק. איז ווייטר אויס אונזר פראָיעקט נישט גיוואָרן. מילא וואָס הילפט דאָס? דוא מוסט דאָך זעהן צו טוהן וואָס מעגליך איז דאָס בוך צו בעקומין.

יב. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

איך בין דיר מודיע, אונזר פריידה האָט מיר היינט דרצעהלט, זיא איז גיוועזן בייאם פריץ, האָט ער אויסגירעכט דעם קנעכט, וואָס איז גיוועזן אין שטיב אַז דער מלמד האָט אים דעם בריב גיבראַכט, קיין פולשטין אויף דעם יריד, ער זאָל איהם דאָרט פערד קויפין. האָט ער דעם קנעכט אָנגיזאָגט, ער זאָל זיך אויף דעם יריד גוט אומקיקין, תאמיר וועט ער דאָרט דעם שליח פין דעם בריבל דרזעהן, זאָל ער איהם דאָרט לאָזין נעהמין תפוס. אונ׳ האָט איהם דעסטוועגין אַבריב מיטגעגעבין צום פולשטינר פריץ, ער זאָל איהם דרצו בעהילפליך זיין. על כן למען השם תיכף צו שיקין אַ שליח רץ אחרי רץ צו אונזרי לייט קיין פולשטין, זייא זאָלין דאָרט דעם אינטעריס אָבפולווין, ווען דער מלמד זאָל דאָרט זיין אונ׳ דער קנעכט וועט איהם ח״ו דרקענין. איך העט גיוועזן פון היע גישיקט צום מלמד, נור דאָס שלימזל איז, וויא איך האָב איהם פריהר מודיע גיוועזן, אַז דער פריץ האָט גיהייסין דעם קנעכט ער זאָל איהם היא זוכין, האָט ער דאָס קדחת בעקומין, איז אַוועק פין ווערביטש אונ׳ איז ווי אין וואַסיר אַריין. ווייס איך נישט וויא איך קען איהם אָבזוכין, איך וועל זעהן היא נאָכצופרעגין וויא ער איז, אונ׳ עטץ זעהט דאָרט דאָס אייעריגי צי טוהן. וואָרין איך זאָג דיר, עס איז גאָר קיין קלייניגקייט נישט, דער פריץ גזהט אַרום וויא אַ רוצח. ער האָט בפירוש גיזאָגט, אַז ער וועט דעם שליח בעקומין אונ׳ ער וועט נישט וועלין אָנגעבין דיא לייט, וואָס האָבין איהם דאָס בריבל גיגעבין, וועט ער זיין גאַנץ פרמעגין שטרעקין, מעז זאָל דעם שליח שיקין אויף דעם סאַמביר.

יג. פין ר׳ גדליהו באלטיר אין אקלו צי משה פישלס אין ניגראד

זעהר אַ לאַנגי צייט איז שוין אַוועק, אַז איך האָב פין דיר נישט גיהערט אונ׳ האָב נישט גיוויסט וואָס מיט דיר טוהט זיך. איך האָב שוין כמעט פרגעסין אָן דיר. ניא קענסט דוא דיר משער זיין וויא איך האָב מיך גיפרייעט אויף איינמאָהל גאָר אונגירעכט פין דיר אַבריבל צי דרהאַלטין, אונ׳ דרצו וואָס פר אַבריבל, — איך זאָל דיר עפיס בעהילפליך זיין.

איך מיין גאָר דיא וועלט איז מיין, איך זאָל דיר דיין רצון טוהן. און׳ בפרט מוסט דוא וויסין, אַז אין דעם עסק, וואָס דיא שרייבסט מיר, קען איך דיר גאָר משונה בעהילפליך זיין, וואָרין דער רבי זאָל הינדרט יאָהר לעבין פרלאָזט זיך אויף מיר מיט דעם עבירשטינס הילף מיט אַלי זייני עסקים, הן בייאם אַרום פאָהרין אויף דער מדינה, הן מיט אַלי עסקים און׳ פעולות, וואָס ער בעווייזט אָהן שעור און׳ אָהן ערך. אָהן מיר האָט ער נאָך מיט דעם עביר־שטענס הילף נישט דאָס מינדסטי געטוהן. מן הסתם האָט ער אין מיין נשמה דרשפירט אַ ניצוץ (פונקין) פין זיין נשמה. איך בין איבּרדעם גאָר נישט מסופק, אַז שוין נור מיר צוליעב וועט ער טוהן וואָס מען בעדאַרף דיר צו העלפין, און׳ בפרט מכח קינדר. דאָס איז בייא איהם אַ גאָרנישט, אַזויני אינטערעסין האָט ער שוין בעוויזין מיליאָנין. ער איז אין דעם אינטעריס צו קינדר אַ שרעקליכר מפורסם, מעהר וויא אַלי רבּיס אין דער גאַנצין וועלט.

מן הסתם האָסט דוא גיהערט פין דעם גרויסין נס, וואָס דאָ נישט לאַנג איז גישעהן ר׳ שלמהן פין ראמישל דורך דעם רבין זאָל לעבין הונדרט יאָהר. ווער עס האָט נור גיהערט פין דעם נס ברענט דעך גאָר שרעקליך, ער זאָל זיך צום רבין זאָל לעבין מקרב זיין. וואָרין אַזוינס איז דעך נאָך נישט גישעהן אויף דער וועלט, אַזוינס האָט מען נאָך נישט גיהערט פין דיא אַלי צדיקים, וואָס זענין גיוועזן פין דעם בעשט׳ס צייטן אָן ביז היינט. דיא גאַנצי וועלט קלינגט דעך דרמיט, און׳ מן הסתם האָט מען עס בייא אייך אויך גי־הערט, וואָרין פין אייער שטאָד איז דענצמאָהל היא גיוועזן ר׳ איציק קאלקער. מילא מוסט דיא פרשטעהן, אַז דיין עסק איז גאָר אַ קלייניגקייט, און׳ אַז דוא וועסט נור אַהערקומין, האָסט דוא גאָרנישט מסופק צו זיין, אַז דער רבי זאָל לעבין הונדרט יאָהר וועט תיכף דאָס טוהן, וואָס דיין האַרץ גילוסט נור אַליין.

נור איצט איז נישט צו טוהן, וואָרין דער רבי זאָל לעבין הונדרט יאָהר איז איצט נישט דרהיים. דעם זונטיג ערשט איז ער גיפאָהרין קיין בעלזיצי׳. וואָרין איבדיאוואָך קומין זיך אָהין צום הויף אַלי אַרענדאַריס פין אום און׳ אום מכח דיא אַרענדיס. כוס מען זייא אויסטהיילין פאַפּיר אויף סופליקיס, מען מוס פדיונות מאַכין און׳ נאָך נעטהיגי זאַכין. מיך האָט דער רבי זאָל לעבין הונדרט יאָהר דרווייל גילאָזט איבר אין דרהיים. איך זאָל דיא בריב וואָס קומין דרווייל אָן צו נעהמין און׳ תשובות שרייבּין, וואָרין ער האָט זיך אין דרהיים אויף קיינים נישט צו פרלאָזין. עס איז קיין קאַטאָווויסי אַרבייט נישט. עס קומין בריב פין ארבע פינות העולם. עס ליגין אָט איצט בייא מיר באַלד צעהן בריב, און׳ איטליכין מוס מען ענטפרין עס זאָל אַפּנים האָבין. דרווייל איז מיר פין דעם רבין ער זאָל לעבין הונדרט יאָהר אויך אַ בריוו אָנגיקומין מיט צווייאהונדרט רובל אַסיג וואָס ער האָט אַהיים גישיקט, און׳ שרייבט מיר, איך זאָל קומען קיין בעלזיצי׳ און׳ זאָל מיטברענגין צעטליך, וואָס ער האָט פרגעסין אין דרהיים. איך מוס טאַקי בייא

איהם זיין בייא דער האַנד. איך מוס דיא לייט וואָס נעהמין פאַפּיר אויף סופליקיס זאָגין וואָס זייא האָבין צו טוהן און׳ וויא אַזוי זייא האָבין זיך נוהג צי זיין מיט דעם רבּיס סופר, און׳ נאָך אַזעלכי זאַכין.

מילא לע״ע קען איך דיר גאָר נישט העלפין, ערשט אַז דער רבי זאָל לעבין הונדרט יאָר וועט אַהיים קומין. נור אויס פריינדשאַפט ראָט איך דיך, דיא זאָלסט זעהן צו בעקומין דיא ספרים פון אונזרי צדיקים און׳ זאָלסט אין זייא אַריין קוקין, וואָרין אויס דיין בריב פרשטעה איך, אַז דוא האָסט נאָך קיין אייניציג ספר פין דיא הייליגי ספרים פר דיר גיזעהן. מילא זעה זשע דיא ספרים צו בעקומין, און׳ בפרט דאָס הייליגי ספר שבחי הבעשט און׳ דיא ספרים פון דעם צדיק ר׳ נחמנדל זצ״ל און׳ בפרט זיין סיפורי מעשיות.

עס איז נישט דאָ אויף דער וועלט און׳ נישט אויף יענער וועלט אַ קלייני זאַך אָדער אַ גרויסי, עדלי אינטערעסין אָדער גראָבי, וואָס שטעקין נישט אין שבחי הבעשט און׳ אין דעם סיפורי מעשיות. קוק נור אַריין אין זייא, וועסט דוא וואונדערליכי זאַכין זעהן. פלוטצלינג וועסט דוא זעהן מעשיות, וואָס אין פלוג דאַכט זיך עפיס אַ גאָר נישט, אַפּראָסטי מעשה וואָס באַביציס דרצעהלין זייא זיך, און׳ צום סוף שטעקט אין זייא אַזויני סודות און׳ אַזויני הויכי זאַכין, אַז עס געהט זיך אַזשע אַ מורא נפש אָן (א). אַז דיא וועסט אָנהעבין אין די ספרים אַריין צו קוקין, וועסט דיא ערשט בעקומין אמונה אן דיא צדיקים (גלייבין אן צדיקים), וואָרין אָהן אמונת חכמים וועסט דיא אויף דער וועלט גאָר נישט פועלן, דיין גאַנצי אַרבייט אויף דער וועלט, דיין תורה, דייני מעשים טובים זענין אָהן אמונה אן דיא צדיקים אַ גאָר נישט.

יג. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר.

תיכף וויא איך האָב נור דיין בריבל דרהאַלטן, האָב איך גישיקט אַ שליח מיוחד קיין פילשטין, און׳ איך בין בטוח גיוועזן, אַז אין דעם רבינס זכות און׳ דורך דאָס גיטריישאַפט פין אונזרי לייט, אַז עס וועט אודאי רעכט זיין. אונזר עולם, האָב איך גיוויסט, וועלין אודאי טוהן וואָס נור אויף דער וועלט מעגליך איז, עס זאָל דאָרט זיין וויא מעדאַרף.

וכן הוה.

דער מלמד איז איצט בייאם בילקער אַרענדאַר ניט ווייט פין פילשטין און׳ איז זיך מיט זיין אַרענדאַר אַריין גיפאָהרין אויף דעם יריד. אויף זיין שלימזל זענין זייא דורך דער טאַרגאָוויצי וויא מען פאַרקויפט פערד אין שטאָד אַריין גיפאָהרין. דאָרט איז דיין פריץ קנעכט געוועזן פערד צי קויפין און׳ האָט דעם מלמד דרקענט, איזט צוגעלאָפין צום אַרענדאַרס פוהר און׳ האָט דיא פערד בייא דיא צוגליס אָנגיחאַפּט.

אונזר מזל איז גיווען, וואָס אונזרי פילשטינר לייט האָבין זייער רופא יעקל בעשטעלט, ער זאָל מיט דעם קנעכט אַרום געהן אונ׳ זאָל איהם נישט אָבטרעטין אויף איין אויגענבליק.

וויא באַלד דער קנעכט האָט דעם אַרענדאַרס פערד אָנגיחאַפּט בייא דיא צוגלים, האָט איהם דער רופא אָנגיהויבין צו בעטין, ער זאָל קיין רעש נישט מאַכין אויף דעם יריד צווישין אַזויפיל מענשין — פר דיא וואָס זענין זיך שוין צום הויף גילאָפין זאָל ער זאָגין, ער וויל בייאם אַרענדאַר אַ פערד קויפין, וואָס איז אין וואָגין אַיינגישפּאַנט, אונ׳ זאָל מיט דעם מלמד געהן אין אַ שענקהויז אַריין; ער וועט אויך געהן, אונ׳ דאָרט וועט ער זיך אין אמת טוהן מיט דעם מלמד וואָס ער וועט וועלין.

דער קנעכט האָט אַזוי גיטוהן, אונ׳ זענין אַלי דרייא צום שענקיר ר׳ חיים חלאָדיוועקער גיגאַנגין. ר׳ חיים איז אויך פין אונזרי לייט, האָט ער זייא גיגעבין מעד אונ׳ פיש, זייא האָבין גיגעסין אונ׳ גיטרינקען וואָס זייער האַרץ האָט נור אַליין גיוואָלט. אונ׳ וויא דער מלמד האָט גיזעהן, דער קנעכט האָט שוין אַ טרינקל אין קאָפּ, איז ער אַריין אין קעליר, פין דעם קעליר אויף דער גאַס אונ׳ איז בעלם גיוואָרין.

דער קנעכט האָט אָנגיהויבין צו שרייען, ער ווייסט פין וואַנין דער אַרענדאַר איז וואָס דער מלמד איז בייא איהם, אונ׳ דער פריץ פין דעם דאָרף קעהר זיך אָן מיט זיין פריץ. אויך דעם שענקיר וועט ער דאָס נישט שווייגין. יעקל רופא האָט איהם אָבער אָנגיהויבין זעהר צו בעטען אונ׳ האָט ממש פר איהם גיוויינט. גידענקסט דוא, האָט ער איהם גיזאָגט, אַז דו האָסט אַ מאָהל גיהאַט דיא נישט רייני קראַנקהייט אונ׳ איך האָב דיך אויסגיהיילט פין איהר אונ׳ האָב עס דיין פריץ נישט גיזאָגט? דאַכט זיך מיר, דוא ביסט מחיוב מיר צי ליעב דעם אינטעריס צי פרשווייגין, וואָרין מיר קען דרפין אַ גרויסי רעה אַרויסקומין. צו דעם וואָס דער רופא האָט דעם קנעכט גיגעבין, האָט דער שענקיר פין ר׳ מאיר בעלהנס פושקי גינעהמין צווייא רובל אונ׳ האָט דעם קנעכט גיגעבין, האָט דער קנעכט צוגיזאָגט, ער זאָל דעם פריץ נישט אַוואָרט זאָגין, וואָס דאָ האָט זיך גיטוהן, אונ׳ איך בין נישט מסופק, אַז ער וועט אַודאי נישט זאָגין, וואָרין לעולם וועט ער פין דעם פריץ פרשוואַרצט ווערדן, נאָכוואָס ער איז גאָר גיגאַנגין מיט זייא אין אַ שענקהויז אַריין אונ׳ האָט זיך דאָרט אָנגישכורת. דורך דעם האָט ער אי קיין פערד גיקויפט, אי דעם מלמד האָט ער גילאָזט ענטלויפין.

נור פין דעסטוועגין, חאָטשי איך בין זיכר, דער קנעכט וועט ניט זאָגין, מוסט דוא פאָרט זעהן אין דרהיים אָפּצופּולווין, וואָס דער קנעכט וועט דעם פריץ זאָגין אַז ער וועט צוריק קומין. חעדליג דער רופא האָט אונז מודיע גיווען, וועט דער קנעכט פין פילשטין ערשט פאָהרין צום זאַלוזינר פריץ — עפּיס האָט ער צו דעם זאַלוזינר איין עסק פין זיין פריץ — אונ׳

דרנאָך ערשט, אין פיר טאָג, וועט ער צוריק קומין קיין פילשטין, און פין פילשטין וועט ער פאָהרין אַהיים. מילא זאָלסט דו וויסין.

טו. פין ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

אָהן דיין בריב האָב איך אויך גיוואָלט וויסין וואָס אין פולשטין האָט זיך גיטוהן אונ׳ האָב מיר דעם אינטעריס גאַנץ גיט אָבגיפּולוועט. וויא איך האָב גיוואָהר גיוואָרן, אַז פראַכט טאָגין מאָנטאָג איזט מחיוב דער קנעכט פין פולשטין צוריק צו קומין, בין איך זונטאָג אויף דער נאַכט גיגאַנגין צו יעקל רודניקער וואָס האַלט די היגי מיהלין. איך האָב גיהערט, אַז דינסטאָג דאַרף ער דעם פריץ דיא ראַטי צאָהלין, האָב איך איהם גיבעטין, ער זאָל עס טוהן דעם רבין דעם צדיק צו ליעב אונ׳ זאָל צאָהלין דיא ראַטי מאָנטאָג, אונ׳ זאָל זיא שיקין נור דורך מיר. אונ׳ חאָטשי יעקל איז צום אמת אַ גראָבער יונג, האָט ער פר דעם רבין דעם צדיק גרויס דרך ארץ אונ׳ ציטערט פאַר איהם, אונ׳ האָט מיר צוגיזאָגט עס צו טוהן. נור וויא ער האָט אָנגיהויבען דאָס געלד זיינס אויסצוצעהלין, האָט ער גיזעהן, עס פעהלין איהם צו דער ראַטי צווייאהונדרט גולדען, וואָס דיא מוטשניקיס דאַרפן איהם מאָנטאָג נאָך וואַרמיס ערשט צאָהלין פר מעהל. האָב איך מיר איין עצה גיגעבין אונ׳ בין גיגאַנגין צו שלום קאַזינער, וואָס האַלט דיא זאַליקר גוראַלני, איך וויים ער איז אַ שטיקל עושר אונ׳ לעבט מיט מיר גוט, האָב איך איהם גיבעטין, ער זאָל יעקל געבין אויף תבואה צווייאהונדרט גולדען. וכן הוה.

מילא, איז שוין דיא ראַטי גיווען פאַרטיג. בין איך גיגאַנגין מאנטאג מיט דיא זאָרעס צו אונזר בשמים־קרעמיר ר׳ יעקל רבקיס, לעבין זיין גיוועלב געהט דער וועג פין פילשטין אין שלאָס אַריין. האָב איך איהם גיזאָגט, ער זאָל אַכטונג געבין, אַז דער קנעכט וועט בייא זיין גיוועלב פיר פאָהרין, זאָל ער זיך מיט איהם צערשמיסין פין דעם פולשטניר יריד אונ׳ זאָל איהם אַריין בעטין אין גיוועלב אַריין אויף ליקוועך אונ׳ זאָל מיר דרווייל שיקין זאָגין, אַז דער קנעכט איז שוין בייא איהם, כדי איך זאָל געהן אין שלאָס אַריין, אונ׳ אַזוי באַלד איך וועל איהם מודיע זיין, איך בין שוין גיגאַנגין אין שלאָס אַריין, זאָל ער זעהן דעם קנעכט צו פטרין, ער זאָל זיך פאָהרין.

ר׳ יעקל האָט אַזוי גיטוהן וויא איך האָב איהם גיהייסין. וויא איך בין אין הויף אַריין גיקומין, בין איך אין הויז שטעהן גיבליבין אונ׳ האָב דורך דעם פענסטיר אַרויסגיקוקט, אָב דער קנעכט פאָהרט שוין. ווי איך האָב גיזעהן ער פאָהרט, בין איך מיר אין שטיב אַריין גיגאַנגין צום פריץ. קנעכט האָט מיך אָבער פין דער ערשטער שטיב נישט גיוואָלט לאָזין ווייטר געהן צום פריץ אונ׳ האָט מיר גיהייסין דאָ וואַרטין. האָב איך איהם

דרלאַנגט אַ גריוונע אונ׳ האָב איהם גיזאָגט, איך האָב זעהר אַ נעטהיגען אינטעריס צום פריץ.

דרווייל האָט דער פריץ דרהערט, אַז איינר שפּאַרט זיך דוקא צו איהם. איז ער אַריין גיקומין אין דער ערשטר שטיב אַריין אונ׳ האָט מיך גיפרעגט: ווער ביסט דאו? האָב איך מיך גינייגט אונ׳ האָב איהם גיזאָגט: איך האָב גיבראַכט דיא ראַטי פר דיא מיהלען. האָט ער גיזאָגט: וואַרט אַביסל. אונזר פריידה איז אָבער אויך גיוועזן אין דער אַנדרי שטיב, וויא דער פריץ איז פריהר גיוועזן. וויא זיא האָט דרהערט מיין קול, איז זיא אַריין גיקומין אין דער ערשטער שטיב אַריין. האָב איך איהר גיזאָגט גוט מאָרגין. דער פריץ האָט זיך זעהר גיחודשת אונ׳ האָט פריידהן גיפרעגט: איז דאָס אַבעקאַנטיר דיינר? האָט איהם דיא קליגע ממזרת גיענטפרט: פרוואָס זאָל איך איהם נישט קענין, ער איז מיין קרוב אונ׳ איז אַהיגר בעלהבית. איך האָב גימיינט, האָט דער פריץ גיזאָגט, ער איז אַ נאמן בייאם אַרענדאַר פין דיא מיהלען. חס ושלום, האָב איך מיך אָנגערופין, איך בין ב״ה היא אַ חשבור בעלהבית וויא יעקל, ער איז קעגין מיר אַ פראָסטאַק אונ׳ אַ גראָביר יונג. נור עס האָט איהם גיפעהלט געלט צי דער ראַטי, האָט ער מיך גיבעטין, איך זאָל איהם צו לייהן עפּיס געלד. האָב איך מיר גיטראַכט: איך וועל איהם לייהן געלד, איפשר וועט ער דאָס געלד ערגיץ אַנדרש פרטוהן אונ׳ וועט דיר דיא ראַטי נישט צאָהלין, וועסט דוא דיא מיהלין אַוועק נעהמין אינ׳ ער וועט נישט האָבן פין וואַנין מיר צו צאָהלין. בין איך איבּרדעם אַליין גיגאַנגין מיט דער ראַטי.

האָט זיך דער פריץ אָנגירופין: אַז עס איז יוא אַזוי, פרוואָסזשע האָב איך דיך נאָך קיינמאָהל נישט גיזעהן אין הויף עפּיס איין עסק צו דינגין? האָב איך איהם גיענטפרט: איך בין ניט אַזוי אַמענש, איך זאָל שטעהן בייא אַסקאַרב מיט אַיאַם מענשין, וויא איינר מאַכט דעם אַנדרין אין דיא אויגין קאַלי׳. ווען דער האַר וויל דיא גנאָד האָבין מיר דיא מיהלין צו פרדינגין, וועל איך זייא דינגין, נור עס זאָל זיין בסוד, ביז איך וועל זייא דאַרפין איברנעהמין. פרוואָס נישט, האָט דער פריץ גיזאָגט, בפרט דוא ביסט אַ קרוב פין מיין פריידה. נאָך דרייא חדשים געהט יעקלין דער קאָנטראַקט אויס, וועל איך זייא דיר פרדינגין. איך בין צו איהם צוגיגאַנגין אונ׳ האָב איהם גיקושט דעם שטיפיל. דער פריץ האָט אַ גישרייא גיטוהן צו אַ קנעכט, ער זאָל דעם סעקרעטער רופין דיא ראַטי בייא מיר ציצינעהמין, אונ׳ האָט זיך גינעהמין דיא לולקעציבוך צי רייכרן. בין איך גילאָפין אין קעך אַריין, האָב גיבראַכט אַ קויל פייער אונ׳ האָב זיא גילייגט אויף דער לולקע. דעם פריץ איז דאָס זעהר גיפעלין אונ׳ האָט מיר גיזאָגט: דוא ביסט אַ גוטר מענש, איך האָב דיך ליעב.

דערווייל איז דער רעכטיר קנעכט אַריין גיקומין. דער פריץ האָט איהם גיפרעגט: האָסט דוא גיקויפט פערדז האָט איהם דער קנעכט גיענטפרט:

ניין, אויף דעם גאַנצין יריד האָבין זיך מיר נישט גיטראָפין אַזויני, וואָס זאָלין מיר גיפעלין. איין איינציג פערד איז מיר גיפעלין בייא איין אַרענדאַר, האָב איך עס גיוואָלט בייא איהם קויפין, האָט ער מיר גיזאָגט: מיטה עס מיר גאָר אַפילו נישט אָן, דאָס פערד איז בייא מיר זעהר חשוב. שוין ניט איינמאָהל אויף שלעכטי ערטער וויא דרייא גוטע פערד האָבין נישט גיקענט דעם וואָגין אַרויס שלעפין האָט דאָס קלייני פערדל מיר דעם וואָגין גאַנץ אַליין אַרויסגישלעפּט. איברדעם האָט זיך דאָס פערדל מיר אין האַרץ איינגיבאַקין. וויא דער קנעכט האָט דאָס דרצעהלט, האָט דער פריץ אָנגיהויבן זעהר משונה צו לאַכין אונ׳ זאָגט צום קנעכט: מאַכסט דוא דיר דאָ חוזק אויס מיר? אָדער איז דאָס נישט גיוועזן דאָס פערדל וואָס עס איז גיוועזן אַגלגול פון אַבעלחוב, אונ׳ וויא דער בעש״ט האָט דעם בעל חוב גישענקט דעם חוב, איז דאָס פערדל גיפגרת (א). אוי דיא שוטה, אָט דאָס פערדל האָסט דוא גיזאָלט קויפין, האָסט גיזאָלט געבין דרפר איך ווייס אַליין ניט וויא פיל, דאָס פערדל העט בייא דיר תיכף גיוועזן גיפגרט אונ׳ דורך דעם העטין דיא חסידים דיך גיוועזן אויפגינעהמין פר אַ רבי אַזוי וויא זייער בעשט.

וויא איך האָב דאָס דרהערט, האָב איך גימיינט, איך פאַל אַנידער, אונ׳ פריידה האָט זיך צו איהם אָנגירופין: איך ווייס דיא מעשה, וואָרין איך האָב זיא גילייאנט. פון וואַנין אָבער ווייסט דער האַר דיא מעשה? דוא האָסט גילייאנט דיא מעשה, האָט זיך דער פריץ אָנגירופין צו פריידה. איך האָב פרגעסין, וויא דאָס ספר הייסט, וואָס דיא מעשה שטעהט דרינין, וואַרט אויס, אינ׳ איז צו גילאָפין צי דער שאַפּי, האָט פין דאָרט אַרויסגינעהמין דאָס רעכטי בוך, האָט דרינין אַריין גיקוקט אונ׳ האָט גיזאָגט: דאָס ספר הייסט שבחי הבעשט, דיינס איז אַודאי אויף יידיש טייטש, איז עס אוסטראָהיר· אָדער לאַשטשוביר דרוק.

וויא איך האָב דאָס דרהערט, האָט אונטר מיר אָנגיהויבין העגד אונ׳ פוס צו ציטערן, אונ׳ דורך דעם איז מיר דאָס ראַטי־געלט אויס דער האַנד אַרויס גיפאַלין. אונ׳ וויא איך האָב מיך אָנגיבויגין דאָס געלד אויפצוהעבין, איז מיר אויס דעם בוזעם דאָס הייליגי ספר המדות ממוהרן אַרויס גיפאַלין אויף דער ערד. פריהר האָב איך דאָס ספר אויפגיהויבין, האָב עס גיקישט אונ׳ צוריקגילעגט אין בוזעם אַריין, אינ׳ דרנאָך האָב איך דאָס געלד אויפגיהויבין.

דרווייל איז דער סעקרעטאַר אַריין גיקומין די ראַטי צוצונעהמין, אונ׳ דער פריץ האָט ווייטר אין דעם בוך אַריין גיקוקט אונ׳ זאָגט צו מיר: דאָס ספרל וואָס דיר איז דאָ אַרויסגיפאַלין איז אודאי דאָס ספר המדות פין ר׳ נחמן דעם בעשטס איין ענקיל, דוא ביסט אויך אַ חסיד. אַז עס איז אַזוי, וועל איך דיר דיא מיהלין נישט פרדינגין, וואָרין אין דעם ספר שטעהט, אַז איהר מעגט אונז בעטריגין. חס ושלום, האָב איך אַ גישרייא [גי]טוהן, דאָס

שטעהט בשום אופן נישט אין דעם ספר. ער האָט גיזוכט אין זיין בוך און רופט זיך אָן צו מיר: זעה נור אין דף י״ד סימן.

איך האָב אויפגימישט דאָס בלעטיל אונ׳ האָב איהם גיזאָגט: אדוני, דאָ שטעהט עכום מעג מען בעטריגין, דאָס הייסט בייא אונז דוא וואָס דיענין דיא שטערן אונ׳ דיא מזלות פין דעם הימעל. וויא איך האָב דאָס אַרויס גירעד, האָב איך גימיינט טאַקי דער רוח נעהמט איהם אַוועק. איך ווייס, האָט ער גיזאָגט, אַז איהר דראַבים זאָגט אונז אַזוינס פיר. אין דעם ספר המדות תיכף פין פאָרן שטעהט אַזוי אַ מודעה גידריקט וויא אויף אַלי יודישי ספרים, פין דעסטוועגין ווייס איך זעהר גוט, אַז אין דער גמרא אונ׳ אין אַנדרי יודישי ספרים, אַז עס שטעהט דאָס וואָרט עכום מיינט מען נור דיא אומות וואָס זענין דענצמאָהל גיוועןן, וואָס האָבין גידיענט צו די געטצין. איך ווייס אַפילו, אַז אין דער גמרא שטעהט, יודען זאָלין בעטין פאַר דאָס מלכות. אָבער בייא אייערי ספרים, ווי עס שטעהט (דאָ האָט [ער] ווידר אין בוך אַריינגיקוקט אונ׳ גיזאָגט) עכום, אומות, נכרי אָדער גוי, מיינט מען נור אונז. דיא משנה וואָס זיא הייסט בעטין פר דאָס מלכות לייגט איהר אויס אויף אייערי שטותים (ב). זאָג מיר, איך בעט דיך, צו וואָס האָט דער רבי נחמן אין זיין ספר קיצור ליקוטי מוהרן גישריבין, אַז עס איז אַ מצוה, דער צדיק זאָל דעם עכום שוחד געבין? (ג) מיינט ער דאָ אויך, דער צדיק זאָל שוחד געבין דיא דאָזיגי וואָס האָבין פר אַכטצעהן הונדרט יאָהר גידיענט צו דיא געטצין?

דוא שוטה, דיא מיינסט, דער וואָס האָט דאָס בוך גימאַכט איז אַזוי אַשוטה וויא עטץ. אוי, ער קען אייך אונ׳ אייערי צדיקים זעהר וואָהל, אונ׳ פר איין בלעטיל פין זיין בוך וועל איך נישט נעהמין אַלי אייערי חסידישי ספרים וואָס זענין פיל שטותים. אָט דאָס ספר המדות טראָגסט דוא בייא דיר אין בוזעם, ווייל אייער ר׳ נחמנדל האָט אַזוי צוואָה גילאָזט (ד), אונ׳ גיקישט האָסט דוא עס אויך. דאָס בוך איז טויזענד מאָהל מעהר ווערט מע זאָל עס קישין. אונ׳ וויא ער האָט דאָס אַרויס גירעד, איז ער צו מיר ציגילאָפין טאַקי וויא אַ רעכטיר גזלן—און האָט מיר דאָס בוך גישטיפט אין מויל אַריין, איך זאָל עס דוקא קישין.

וואָס זאָל איך דיר זאָגין, איך האָב גימיינט איך לאָז די נשמה. מיין מזל איז גיוועןן, וואָס פריידה איז דרבייא גיוועןן, האָט זיא מיך מיט איהר חכמה מציל גיוועןן. זי האָט דעם פריץ גיבעטין, ער זאָל מיך גימאַך לאָזין. זיא האָט איהם גיזאָגט, מיר טוהרן קיין שום בוך נישט קישין, נור אַ יודיש ספר. האָט ער מיך ערשט גימאַך גילאָזט אונ׳ האָט גיזאָגט: ער איז נישט ווערט דאָס בוך צו קישין; דאָס בוך וועט טמא ווערין פון זיין טמא מויל. אונ׳ האָט אויף מיר אַ גישרייא גיגעבין, איך זאָל געבין דיא ראַטי אונ׳ זאָל תיכף אַוועק געהן. דעם קוויט אויף דער ראַטי, האָט ער גיזאָגט, וועל איך שוין יעקלין אַליין געבין אונ׳ האָט מיך אויס דעם שלאָס אַרויס גישטופט.

איך בין אַהיים גיגאַנגין זעהר פרמרהשחורת. נור וויא איך בין אַהיים

גיקומין האָב איך אַ גוטין טרונק אָקוויט גיטוהן. האָב איך מיר מישב גיוועןן: פרוואָס זאָל איך דאָס זיין אין עצבות? אַלצדינג וואָס איך האָב דאָ גיטוהן האָב איך דעך נור גיטוהן פין דעם רבינס וועגין. מילא וואָס געהט דאָס מיך אָן, וואָס אַזאַ אַגוישטשא בילט אויף גיטע יודען? אויך מיר אַ זאַך! טא אַז דער רבי דער צדיק וועט נור ווענלין, וועט ער דעך איהם בעגראָבין טויזענד עלען אין דער ערד אַריין. אויך מיר אַ זאַך! אַז דער רבי דער צדיק קען דעם שר פון איין אומה אין הימל בעגראָבין (ה), מילא איז עפיס אַ קונץ אַזאַ אַפּרחיוואַטי פריציל צו בעגראָבין? אַז דער שלימזלני פריץ וועט ווענלין אונז עפיס שלעכטס טוהן אָדער מיר אַליין נור, דאַרף דער רבי דער צדיק נור אַ תרעומות אויף איהם האָבין, וועט ער דעך אַ מיתה משונה איינעהמין (ו).

נור דאָס האָב איך יוא מורא גיהאַט. דער פריץ האָט אַ ברירה צו שיקין נאָך יעקלין, ער זאָל איהם דעם קוויט אויף דער ראַטי געבן, וועט ער פון יעקלין גיוואָהר ווערין, אַז דאָס גאַנצי געלד פר דער ראַטי איז זיינס גיוועןן אונ׳ ער האָט פון מיר גאָר קיין געלד נישט גיליגען, נור איך האָב איהם גיבעטין, איך זאָל געהן דיא ראַטי אָבטראָגין. וועט דער פריץ אָנהעבין חוקר ודורש זיין, פרוואָס איך האָב מיך גינעט מיט דער ראַטי צו געהן. אונ׳ אַז מעוועט דעם גראָבין יונג יעקל נעהמין אויף אַ דעפּראָס (אונטרזוכונג), איין פרעג אַז מעוועט איהם טוהן, וועט ער זאָגין וויא אויס אַרייסטיר, אַז איך האָב איהם גיזאָגט, ער זאָל עס טוהן פין דעם רבינס וועגין. וועט דער פריץ נישט רוהין אונ׳ וועט טוהן איך ווייס אַליין נישט וואָס. האָב זיך מיר אַזוי איין עצה גיגעבין.

איך בין גיגאַנגין צו יעקל אונ׳ האָב איהם גיזאָגט, איך האָב איהם עפיס אַ סוד מגלה צו זיין. ער מוס מיר אָבער שווערין בייא אַ ספר תורה, עס זאָל נישט אַרויסקומין, וואָרין איך קען דורך דעם קומין אין אַ גרויסר סכנה אַריין. ער האָט נישט גיוואָלט שווערין בייא אַספר תורה אונ׳ האָט גישוואָרין בייא תפילין.

האָב איך איהם גיזאָגט: גיט אַכטונג, פר דער טובה וואָס איהר האָט היינט גיטוהן דעם רבין דעם צדיק האָט אייך דער עבירשטר קודם לכל אַ חלק שכר שוין אויף דער וועלט אָבגיגעבין, חוץ וואָס איהר האָט אייך נאָך שכר פרדיענט אויף יענר וועלט. וויא איך בין היינט גיקומין מיט דער ראַטי אין שלאָס אַריין, האָב איך אין דער ערשטיר שטיב אַקנעכט גיפרעגט, אָב דער פריץ איז דאָ אין דרהיים, האָט ער מיר גיזאָגט, ער איז אין דער אַנדרר שטיב מיט נאָך אימצין. האָב איך איהם גישענקט אַ גולדין, ער זאָל געהן זאָגין דעם פריץ, אַז איך האָב גיבראַכט דיא ראַטי פר דיא מיהלין. דער קנעכט איז אַריין גיגאַנגין אין דער אַנדרר שטיב אַריין, איז צוריק גיקומין אונ׳ האָט מיר גיזאָגט, דער פריץ האָט גיזאָגט איך זאָל וואַרטין; אונ׳ איז זיך אַוועקגיגאַנגין.

איך בין זעהר ציקאַווי גיוועזן צו זעהן, ווער דאָ איז מיט דעם פריץ אין אַנדרן חדר און בין גאַנץ שטילרהייד צו גיגאַנגין צו דער טיהר פין דעם אַנדרן חדר אונ׳ האָב אַריין גיקוקט דורך דעם שליסל לאָך. וואָס זאָל איך אייך זאָגין, עס איז מיר אַזשע אין האַרץ פרקיהלט גיוואָרין, וויא איך האָב דרזעהן דיא קורווע פריידה ר׳ אייזיקס (דאָ האָב איך אויסגישפיגין) ימח שמה וזכרה מיט איהם אויף דעם בעט. איך האָב טאַקי ממש דאָס רעכטי שפיל גיזעהן.

דרווייל האָב איך דרהערט אייער נאָהמין מזכיר זיין. האָב איך גאַנץ גוט דעם אויער צוגעלעגט אונ׳ האָב גיהערט, וויא דיא נפקה ימ״ש האָט גיזאָגט: דער וואָס האַלט דיא מיהלין גיווינט אָן דיא מיהלין אַ יאַם געלד. האָט זיך דער פריץ אָנגירופין: דוא זעהסט דעך, דער וואָס פריהר האָט גיהאַלטין דיא מיהלין, האָט קיין מאָהל נישט גיצאָהלט דיא ראַטי צו דער צייט, אונ׳ ווען ער איז בייא מיר גיוועזן האָט ער תמיד גיבעטין אַ הנחה, אונ׳ יעקל צאָהלט דאָס נעהמליכי וואָס יעניר אונ׳ צאָהלט זעהר פונקטליך. אָט גיב אַכטונג, מאָרגין איז ערשט דיא צייט פין דער ראַטי אונ׳ ער האָט זי שוין היינט גישיקט.

פרוואָס נישט? האָט זיך דיא קורווע אָנגירופין: ער גיווינט אָן דיא מיהלין צווייא מאָהל אַזוי פיל וויא פיל ער צאָהלט. פריהר, פר יענים, איז תבואה זעהר וואָהלפייל גיוועזן. איצט גילט תבואה, אונ׳ דרצו האָט ער אין מיהל אַ גרויס מעסטיל אויך. ער איז פין דעם האַרנס מיהלין אַ גרויסר עושר גיוואָרן.

נוא, האָט דער פריץ גיזאָגט, וואָס קען איך איצט טוהן, ער האָט נאָך דרייא חדשים צו האַלטין. אַז עס וועט זיך מיר דרנאָך טרעפין איין אַנדריר, וועל איך זיא דעם פרדינגין אויף דרייא יאָהר. האָט דיא נפקה גיזאָגט, זיא וועט איהם געבין איין עהרליכין מאַן אונ׳ אַבטוח, וואָס ער וועט דיא מיהלין דונגין. דרווייל האָב איך גיזעהן, דער פריץ שטעהט אויף פון דעם בעט, בין איך גאַנץ שטילרהייד צוריקגיגאַנגין אונ׳ האָב מיך גישטעלט בייא דער טהיר פין דעם ערשטין חדר. איז דער פריץ אַריין גיקומין אונ׳ האָט מיך גיפרעגט: דוא האָסט גיבראַכט דיא ראַטי? איך האָב מיך גינייגט אונ׳ האָב איהם גיזאָגט יוא. האָט ער מיך גיפרעגט: ביסט דוא אַ נאמן בייא דעם וואָס האַלט דיא מיהלין? דרווייל איז דיא ימח־שמוניצקי פריידה דורך איין אַנדרר טהיר אין דער שטיב אַריין גיקומין, מען זאָל מיינין, זיא קומט דאָס ערשט איצט צום פריץ.

האָב איך דעם פריץ גיענטפערט: ניין. איך בין אַ היגער בעל הבית, נור דעם פין דיא מיהלין האָט גיפעהלט געלד צו דער ראַטי, האָב איך איהם צו דער ראַטי זעקס הונדרט גולדין צו געליגען. אונ׳ מחמת ער האָט גימוסט אַוועקפאָהרין קיין ליטין, דעם פראקאשטשיק, וואָס זיצט דאָרט פון דעם פאָדראַטשיק, תבואה פר דעם פודראַט צו פרקויפין, האָט ער מיך גיבעטין,

איך זאָל די ראַטי אָבטראָגין. האָט מיך דער פריץ גיפרעגט: פרוואָס האָט איהם גיפעהלט געלד צו דער ראַטי, ער גיווינט דעך אַ יאַם געלד אָן דיא מיהלין?

האָב איך איהם גיזאָגט: אדוני, דיא גאַנצי וועלט ווייסט, אַז יעקל האָט גידונגין דיא מיהלין איז ער גיוועזן אַ גוואַלדאָווני עושר, אונ׳ האָט אין דיא מיהלין אַ יאַם געלד אָנגיוואָרן, נור מחמת ער איז איין עהרליכר מאַן, זוכט ער צו טוהן איך ווייס אַליין נישט וואָס, ער זאָל תמיד פונקטליך צאָהלין דיא ראַטי, אונ׳ שמיסט קיין מאָל נישט פין אַ הנחה.

וויא איך האָב דאָס גיזאָגט, האָט זיך דער פריץ אויסגידרעהט צו דער נפקה אונ׳ האָט זיא אָנגיקוקט וויא איינר רעד, וואָס טוהט זיך דאָס. זיא האָט אָבער אויף איהם גיווינקין, האָט ער קיין וואָרט גיזאָגט. דער פריץ האָט אַ ציה גיטוהן ביים שטריקל וואָס איז צוגעבינדן אָן אַגלאָק, וואָס איז אין דעם חדר וויא דיא קנעכט זיטצין. איז אַ קנעכט אַריין גיקומין, האָט ער גיהייסין דעם סעקרעטאַר זיינעם רופין, ער זאָל צו נעהמין דיא ראַטי, אונ׳ ער אַליין איז אַריין גיגאַנגין אין פערטין חדר אַריין דעם קאָנטראַקט אונ׳ דיא רייסטערס צו נעהמין, דיא ראַטי איינצושרייבין. אונ׳ איך בין מיט דער נפקה גיבליבין אין דעם ערשטין חדר.

איך האָב מיך נישט גיקענט איינהאַלטין, בין צו איהר צוגעגאַנגין, נור איהר היריש פאַרציף האָב איך נישט אָנגיקוקט, אונ׳ האָב איהר גיזאָגט: איך האָב אַלצדינג גיהערט אונ׳ גיזעהן, וואָס דוא האָסט מיט דעם פריץ אין דער אַנדרר שטיב פרפיהרט. איך וועל דאָס אַלצדינג שרייבין דעם רבין דעם צדיק. דיין מאַן אונ׳ דיין גאַנציר משפחה וועל איך דאָס דרצעהלין. עס האָט אָנגיהויבין מיט איהר צו וואַרפין, בפרט וויא זיא האָט דרהערט דעם רבינס נאָמין, האָט זיא אָנגיהויבן מיך זעהר שטאַרק צו בעטין. אום גאָטס ווילין, האָט זי גישריגין, וואָס ווילט איהר פין מיר האָבין? וואָס האָב איך אייך גיטוהן? פרוואָס ווילט איהר מיך פין דעם לעבין ברענגין? האָט רחמנות אויף מיר!

איך זאָל אויף דיר, הירישטשי, רחמנות האָבין? פרוואָס האָסט דוא קיין רחמנות נישט אויף דעם וואָס האַלט דיא מיהלין אונ׳ האָסט איהם גיוואָלט קוילין מיט ווייב אונ׳ קינדר? ער איז אַ כשרר יוד, איין עהרליכר יוד, אונ׳ איך וועל נישט נעהמין דיין גאַנץ לייב אונ׳ לעבין פר זיין מינדסטין פינגער.

ווייסט איר זשע וואָס, האָט זיא מיר גיזאָגט, אַז עס געהט אייך יוא אום דעם, וועל איך זעהן צו מאַכין, עס זאָל ווידער אַלץ רעכט זיין אונ׳ ער זאָל בלייבין בייא די מיהלין. נור למען השם איר זאָלט מיר קיין שלעכטס טוהן. האָב איך איהר גיזאָגט: ווערסט דוא מיר אָבער שווערן דרויף? האָט זיא גיזאָגט: יוא, אַזוי באַלד איהר וועט פון דאַנין אַוועק געהן, קומט צו מיר אַהיים, וועל איך אייך שווערין.

דרווייל איז דער פריץ מיט דעם סעקרעטאַר אַריין גיקומין. זייא האָבין

בייא מיר צו גינעהמן דיא ראַטי אונ׳ דער פּריץ האָט גיזאָגט, ער האָט איצט קיין צייט נישט דעם קוויט צו געבּין. זאָלט איהר שיקין נאָך דעם קוויט. איך בּין אָבער דרבּייא גישטאַנין, וויא ער האָט אַלצדינג אין רייסטער אַריין גישריבּין אונ׳ אויך אויף דעם קאָנטראַקט האָט ער אויפגישריבּין דיא קבּלה. מילא האָט איהר גאָר נישט אין זין צו האָבּין, נור וייל איך האָבּ גיזאָגט, איהר מוסט קיין ליטין פוהרן תּבואה פּרקויפין, פאָהרט זשע איהר תּיכף אַוועק, אונ׳ זאָגט דאָ אָן אייער משרת, ער זאָל אין אַ פּאָר שעה אין הויף אַריין געהן נאָך דעם קוויט. אונ׳ איך וועל דרווייל געהן צו דער נפקה, זיא זאָל מיר שווערין, זיא זאָל ווידער אַלץ פּררעכטין, וואָס זיא האָט קאַלי גימאַכט. אונ׳ וויא הייסט פּרּרעכטין! ווען זיא וועט אַ כּפּרה ווערין, מוז אייך דער פּריץ געבּין דיא מיהלין אויף דרייא יאָהר, נאָך מיט אַהנחה.

וויא יעקל האָט דאָ פון מיר דיא מעשה גיהערט, האָט ער גיזאָגט. איצט זעה איך טאַקי, אַז עס איז אויף דער וועלט טאַקי נישט פּרהאַנדין איבּר דיא גוטי יודין, דעם גולדין, וואָס איך האָבּ גיזאָגט, איך האָבּ גיגעבּין דעם פּריץ קנעכט, האָט ער מיר אומגעקעהרט, אונ׳ פר מיין טרחא האָט ער מיר צוגיזאָגט היינטיגין טאָג נאָך אין הויז אַריין צו שיקין אַ קאָריץ קאָרן מעהל, אַפּירטיל קאָריץ ווייצין מעהל אונ׳ איין האַלבּין קאָריץ הרעטשיני גרויפין. אונ׳ דעם נאמן זיינעם האָט ער אַ בּעפעהל גיגעבּין, דעם רבּין דעם צדיק אָבּצישיקין אַ גילאַדנוויטע פוהר מיט אַלי גאַטונקיס מעהל אונ׳ גיפליגעל וואַרק. אונ׳ מחמת דער נאמן איז פין אונזרי לייט, וועט ער מן הסתּם בּודאי אויסזוכין דאָס שענסטי אונ׳ דאָס וואָהלסטי מעהל אונ׳ אַודאי דיא פעטסטי עופות.

וויא איך בּין מיט דעם אונטעריס בּייא יעקלן פּרטיג גיוואָרין, בּין איך גיגאַנגין צו אונזר פריידין, איך זאָל זיא פרעגין, אָבּ דער פּריץ האָט נאָך מיין אַוועקגעהן מיט דעם קנעכט עפּיס גישמיסט פין דעם שליח מיט דעם בּריבל, וואָס ער האָט אים גיהייסין זיך אויף איהם אין פילשטין אומציקוקין. נור אויף דעם וועג, געהענדיג צו פריידה, האָבּ איך דעם מוכ״ז גיטראָפין, אונ׳ ער איילט זיך זעהר, האָבּ איך מיר גיטראַכט, איך זאָל דיר דרווייל שרייבּין וואָס עס טוהט זיך. און בּעט דיך זעהר דעם רבּין דעם צדיק צו זאָגן, אַז דעם וואָגין מיט מעהל אונ׳ עופות האָבּ איך אים צו גישאַנצט אונ׳ האָבּ יעקלן פר זיין מענש גימאַכט (ז). ער בּלייבּט דעם רבּינס מענש, אונ׳ דוא מוסט וויסין, ער איז אַ גרויסר עושר אונ׳ אַ גראָבּיר בּרודיר. מילא, זאָל מיך דער רבּי דער צדיק אין זין האָבּין האָטשי בּייאם רייכערן דיא לולקע.

אונ׳ וייל דער מוכ״ז איילט זיך זעהר משונה, מוס איך זעהר קורץ דיר שרייבּין. אַזוי בּאַלד עס וועט זיך טרעפין דורך אימצין צו שרייבּין, וועל איך דיר מודיע זיין, וואָס דער פּריץ האָט מיט דעם קנעכט גישמיסט מכּח דעם שליח פון דעם בּריבל, דעם מלמד מיין איך.

טז. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

דיין בּריבל האָבּ איך מקבּל גיוועזן. אונ׳ נעכטין איז אָנגיקומין דיא פוהר מיט אַלירליי׳ מעהלין אונ׳ זעהר וואָהלי עופות, אונ׳ וויא זיא איז אָנגיקומין, האָבּ איך דעם רבּין זאָל לעבּין גיזאָגט, אַז דאָס איז דיין אַרבּייט גיוועזן בּייא דעם וואָס האַלט אין דיין שטאָד דיא מיהלין, וייל דוא האָסט איהם אַ טובה גיטוהן בּייא דיין פּריץ.

אינדעם איז דיא רעבּיצין דיא צדקת זאָל לעבּין הונדרט יאָהר אַריין געקומין אונ׳ האָט גיפרעגט דעם רבּין זאָל לעבּין, אָבּ זיא זאָל צו נעהמין דיא מעהלין מיט דיא עופות (א). האָט דער רבּי זאָל לעבּין מיט אַ פרעהליך פּנים איהר גיזאָגט: נעהם צו. ווייסט דוא אָבער וואָהל, האָט ער איהר ווייטר גיזאָגט, אַז דוא דאַרפסט דרפר אונזר ר׳ זיינוויל קריפינער צו דאַנקין? האָט איהם דיא קליגע צדקת גיענטפּרט: דאַנקין קענסט דוא, נישט איך. האָט זיך דער רבּי זאָל לעבּין אָנגירופין: האָסט גוט גיזאָגט. אונ׳ וויא ער האָט דאָס אַרויס גירעד, האָט ער אָנגיהויבּין גאַנץ געך צו רייכרין דיא לולקע אונ׳ האָט אַרויך אַרויס גילאָזט, אַז עס איז זיך אַמורא אָנגיגאַנגין. מעהאָט גיזעהן, אַז ער האָט דיך אין זין.

איך האָבּ מיר מישב גיוועזן, איצט איז צייט מיט איהם אַגוט וואָרט צו רעדין פר אימצין, האָבּ איך איהם דרצעהלט, אַז פריידה ר׳ אייזיקס האָט אונז אונ׳ דיר שוין כּמה פּעמים גרויסי טובות גיטוהן. האָט דער רבּי זאָל לעבּין גיזאָגט, זיא האָט אַ גרויסי נשמה. איהר נשמה איז גינעהמין גיוואָרן פין יעל חבר הקיני׳ס ווייבּ (וואָס האָט סיסראַ׳ן גיהרגת). האָבּ איך אַ פרעג גיטוהן, אָבּ דיין פּריץ איז אַ גלגול פון סיסרא. האָט דער רבּי זאָל לעבּין אויף מיר אַ קרומין קיק גיטוהן אונ׳ האָט מיר גיענטפּרט: וואָס פרעגסט דוא אַזוינס, וואָס קעהר נישט צו דיר? האָט אויפגיהערט צו רעכרין, אונ׳ וויא איך האָבּ גיוואָלט צו נעהמין דיא לולקעצוביך אונ׳ זיא אויף דעם פענסטר שטעלין, האָט ער נישט גיוואָלט. האָבּ איך גיזעהן, אַז דאָס איז גיוועזן איין עונש פר מיר, פר וואָס איך האָבּ איהם מיט מיין נאַרישר שאלה מבלבּל גיוועזן דיא כּוונות בּייאם רייכרין, האָט ער מיר נישט צוגעלאָזט דיא מצוה, איך זאָל איהם אַשירות טוהן.

וואָס זאָל איך דיר זאָגין, איך עס מיר אַודאי דאָס האַרץ אויס, נאָך וואָס איך האָבּ עס גיטוהן. עס איז אודאי גיוועזן מעשה שטן. נור דער עבּירשטר ווייסט דעם אמת, מיין גאַנצי כּוונה איז נור גיוועזן גיוואָהר צו ווערן, אָבּ דיין פּריץ איז אַ גלגול פין סיסרא, וועט ער בּודאי אַ מפּלה האָבּין וויא סיסרא, אונ׳ מיר וועלין פּטור ווערן אַזאַ אַ גרויסן שונא. אונ׳ אַז גאָט ווייס מיין עהרליך האַרץ, ווייסט דעך דער רבּי זאָל לעבּין עס אודאי אויך (ב).

מילא וואָס האָב איך זשע מיך דאָ מצער צו זיין? מן הסתם דאָס וואָס ער האָט מיך נישט גילאָזט נעהמין דיא לולקע צוביך, איז גיוועזן ער זאָל מיר אַ בזיון אָנטוהן פון מיין טובה וועגין (ג). אונ׳ נור פר דעם אַליין בין איך שוין מחויב פין דעם רביס וועגין מיך אין פייער אַריין צו וואַרפין.

דיין בריבל האָט מיר גימאַכט גרויס עגמת נפש. איך וויים גאָר נישט וואָס דאָס איז אַזוינס, דיין פריץ פלעגט גאָר נישט צו זיין אַזאַ אַרשע. איך גידענק אפילו, ער איז אַמאָל דורך אונזר שטאָט דורך גיפאָהרין, האָט ער אפילו גיפרעגט אויף דעם רבין, אונ׳ איצט זעה איך פין דיין בריבל, אַז ער איז עפיס אונז אונ׳ די גוטי יודן אַשרעקליכר שונא, אונ׳ וויא עס האָט אַפנים, איז דאָס אַלץ נור דורך דעם בוך.

איך וויים אַליין [ניט] וואָס דאָ טוהט זיך. תחלת האָב איך גימיינט, דאָס בוך האָט גימוסט עפיס אַ גוי מאַכין. פין דעסטוועגין האָט עס מיך אויך זעהר משונה גיוואונדרט, וואָרין פון כמה שנים שוין האָבין אפילו אונזרי גוים אָנגיהויבין אונזרי לייט עהרליך צו האַלטין, וועד שמיסט אונזרי רבים האָבין דען אָנגיהויבין אַלי פריצים גרויס כבוד אָנצוטוהן. עפעס אַקאַטאָווים האָבין זייא שוין דיא רבים געלד אויף פדיונות איבערגיגעבין? אודאי מיליאָנין. אונ׳ וויא פיל פריצים זענין גיקומין צוא דיא רבים אונ׳ האָבין פר זייא גאָר גיחלשת, זייא זאָלין זייא העלפין אין זייערי עסקים. וואָס דאַרף מען מעהר, פר עטליכי חדשים בין איך גיוועזן אין דעם קורדאן, האָב איך דאָרט גיזעהן אַ וואָליך, וואָס איז גיפאָהרין קיין קאַלשקי צו איינים יאקילצי, וואָס דיא קורדאניר חסידים רופין איהם רבי. מילא, זייא דיר נור משער וואָס דאָס מוז זיין פר אַפרשוואַרצדיגר רבי, אַז דיא קורדאניר חסידים דיא שוטים רופין איהם רבי. מן הסתם איז ער אַודאי אַ פראָסטי יאקילצי. אַ טהייל שוטים רופין איהם גאָר יאקילצי דער נביא! האָסט דוא דאָס גיהערט, היינטיגי צייטין אַ רבי רופין נביא. איך בין נישט מקנא נישט דיא קורזאניר רבים אונ׳ נישט זייערי לייט משטיינס גיזאָגט, אונ׳ פין דעסטוועגין זאָלסט דוא זעהן, וויא מען פאָהרט צו זייא טאָג אונ׳ נאַכט.

אונ׳ דער וואָליך דער גוי איז פליטצלינג גיפאָהרין צו יאקילצי מכח אַקאָחאַנקי זייני, וואָס ער האָט בייא זיך גיהאַט. אונ׳ עס האָט זיך איהם גידאַכט, אַז דיא קאָחאַנקי, אַ וואָליכטי טאַקי, האָט איהם פאק נישט אַזוי ליעב וויא פריהר. זיא זאָל זיך גאָר זאַקאָכיט האָבין אן איין אַנדרין. איך בין מיך מיט איהם אין בוטשאטש צום הויף גיקומין, וויא ער איז צריק גיפאָהרין פין דעם ליעבן רבין. העסט דוא גיזאָלט הערין דיא וואונדר וואָס ער האָט אַלץ דרצעהלט פין דעם רבין. אונ׳ אַז ער האָט זיין נאָמין נור גידאַכט, האָט ער דרבייא גיזאָגט, גאָט זאָל איהם דאָס לעבין שענקין. וויא ער איז נור צום רבין אין שטיב אַריין גיקומין, האָט ער דרצעהלט, האָט איהם דער רבי תיכף גיזאָגט נאָך וואָס ער איז צו איהם גיקומין אונ׳ האָט איהם אַלצדינג גיזאָגט

וואָס בייא איהם אין דרהיים טוהט זיך אונ׳ האָט איהם איין עצה גיגעבין, וואָס ער זאָל טוהן מיט דער קאָחאַנקי.

וואָס זאָל איך דיר זאָגין, איך האָב מיר אָקערשט נישט דיא צונג אָבגיביסין, איך זאָל איהם ניט לאַכין אין פנים אַריין. דער גוי, דער איוואַן, האָט זיך נישט גיקענט משער זיין, אַז דער וואָס האָט איהם אין דרהיים גיראָטהין ער זאָל פאָהרין צו יאקילצי׳ איז אַודאי פין יאקילצים לייט אונ׳ האָט יאקילצין גישריבין, אַז דער וואָליך פאָהרט צו איהם אונ׳ אין וועלכין עסק ער פאָהרט צו איהם; אונ׳ אַזוי האָט ער איהם אַודאי אויך גישריבין דיא איבריגי עסקים פין דעם וואָליך אין דרהיים. אונ׳ אַזוי געהן אַודאי אַלי יאַקילצים אינטערסין אין דעם שטייגר.

איך העט דיר אַ יאַם צו שרייבין גיהאַט פין דעם יאקילצי, נור לאָמיר דאָס לאָזין אויף איין אַנדרטמאָהל. גינוג מיר זעהן, אַז ערשט פר עטליכי חדשים זענין גוים נאָך גיפאָהרין צו דיא שלימזלני קורדאניר רבים אונ׳ מכל שכן דמכל שכן צו אונזרי רבים, אונ׳ פליטצלינג זאָל מען אָנהעבין אויס אַלעם צו לאַכין אונ׳ איינר זאָל גאָר אַ בוך דריקן? מילא דאָס אַליין האָט מיך שוין זעהר משונה גיוואונדרט.

צינד אָבער זעה איך אויס דיין בריבל, אַז אין דעם בוך שטעהן גאָר אַ יאַם זאַכין אויס אונזרי הייליגי ספרים. מילא האָט דעך אַפנים, אַז דאָס בוך האָט גאָר גימוזט אַ יוד מאַכין, וויים איך שוין גאָר נישט וואָס צו טראַכטין. וואָס טייטש, וויא איז דאָס נור מעגליך, בייא דער איטציגר צייט זאָל זיך קענין אַ יוד אונטרשטעהן עפענטליך אַקעגין אונז צו געהן?

אדרבא, איך בעט דיך, זאָג דוא, וואָס פר אַ יוד קען דאָס זיין. דיא דייטשי יודן, וואָס בייא זייא איז נאָך גאָר פינסטר, ווייל אונזר הייליג ליכט פין אונזר כתה לייכט נאָך בייא זייא נישט, זייא קענין אונז נישט, ווייסן אונזרי שטיקליך נישט אונ׳ קענין אפילו אונזרי ספרים נישט. דיא פולישי, וואָלאַכישי, מאָלדויאישי און דער גרעסטי טהייל פין אונגאַרין ביז אין פעסט זענין כמעט אַלי אונזרי לייט, אונ׳ אפילו ווען עס גיפונט זיך שוין אונטר טויזינד איינער איפשר, וואָס אין האַרץ האָט ער אונז נישט ליעב, האָט ער דעך דאָס ניין יעהריגי קדחת פר אַ קרומין קוק פין דיא גוטי יודין אונ׳ פר אונזרי לייט, וואָרין זיי האָבין בעשיינפערליך גיזעהן די שוואַרצי מפלה וואָס אונזרי שונאים האָבין גיהאַט (ד). וויא פיל האָבין איינגינעהמין אַ מיתה משונה, וויא פיל זענין גיוואָרין קבצנים אונ׳ האָבין גימוסט אויף דיא טהירן געהן, וויא פיל זענין נישט פרברענט גיוואָרן אונ׳ זענין גיקומין אום זייערי הייזר אונ׳ אום זייער גאַנץ האָב? וויא פיל זענין נישט איבערגיבליבין גאַנץ אַליין, ווייל ווייב אונ׳ קינד אונ׳ קרובים האָבין זייא פרלאָזט, וואָס זייא האָבין מורא גיהאַט פר אונז מיט זייא אין איינעם צו זיין. וויא פיל זענין נישט גישטאָרבין אין תפיסה?

וואָס דאַרפין מיר מעהר ראיות אויף דיא גרויסע מופתים, אַז אפילו

אין דער ליטיא, וויא אונזר גרעסטער מתנגד אלי ווילנער האָט גילעבט, וואָס האָט אונזר גאַנצי כּתּה מחרים גיוועזן, אונ׳ אין דער גרויסי שטאָד מינסק מיט נאָך אַנדרי שטעד דאָרט האָט מען אַקעגין אונז גאַנצי בונטעס גימאַכט אונ׳ כּתבים פירכטערליכי גישריבּין, אַזוי וויא מעזעהט דאָס אַלץ אין דעם רשעת ספר ויכּוח, פין דעסטוועגין איז גאַנץ ליטיא איצט אונזר. אונ׳ וואָס דאַרף מען מעהר, דעם ערשטין שבחי הבעשט וויא האָט מען גידריקט? אַודאי אין קאָפּוסט, קאָפּוסט איז אין דער ליטיא. מילא, וויא פרשטעהט מען דאָס, אַז אַ יוד, וואָס קען אונזרי לייט אַזוי גוט אונ׳ ווייסט דאָס גרויסקייט פין אונזרי רבּיס אונ׳ פין זייערי לייט, זאָל זיך קענין דאָוואַזשין אונ׳ עפינטליך אַקעגין אונז אַזויני אַפּקורסישי זאַכין צו שרייבּין?

איבּרדעם זענין מיר מחיוב צו טוהן וואָס נור מעגליך איז, מיר זענין זיך אַפילו מחיוב דאָס לעבין איינצושטעלין אונ׳ דאָס בוך צו בעקומין, אונ׳ איך האָף אין דעם רבּינס זכות, אַז מיר וועלין עס נור בעקומין, וועלין מיר שוין גיוואָהר ווערין, ווער דער מחבר איז דרפון, וויא ער וואָהנט; אונ׳ דר נאָך וועלין מיר מיט איהם טוהן וואָס מיר וועלין נור אַליין וועלין. זייא גיזונד.

עיקר שכחתי. שרייב מיר וויא אַם געכסטין אָב דיין פריץ האָט גישמוסט מיט דעם קנעכט מכּח דעם מלמד, אונ׳ אָב יעקל רודניק מיינט נאָך אין דראמתין, אַז דוא האָסט איהם גיפועלט דיא מיהלין אויף דרייא יאָהר מיט אַ הנחה.

יז. פין ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר
צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

איך דאַנקזדיר טויזינד מאָהל, וואָס דוא האָסט בּייאם רבּין דעם צדיק פר מיר אַ גוט וואָרט גירעד. פין דיין בריבל האָב איך גרויס תּענוג גיהאַט, בּפרט פין דעם, וואָס דער רבּי דער צדיק האָט דער רעבּצין דער צדקת גי־זאָגט, זיא דאַרף מיר דאַנקין פר דער פוהר מיט מעהל אונ׳ עופות אונ׳ דיא צדקת האָט איהם גיענטפערט: דאַנקין קענסט דוא, נישט איך. נור אויף דיר האָב איך פראיבּל, פר וואָס דוא האָסט דעם גאַנצין אינטעריס וואָס דער רבּי דער צדיק האָט גיהאַט, וויא ער האָט אָנגיהויבּין גען צו פּאַקין דיא לולקע, נאָך וואָס האָסט דוא אָנגיהויבּין צו שמיסין פין דעם פריץ. נאָך מיין נאַרי־שין שכל נאָך, חאָטשי איך פרשטעה מיך נישט אויף זאָלכי זאַכין, דאַכט זיך מיר, וויא דער רבּי דער צדיק האָט אָנגיהויבּין דיא לולקע גען צו רייכערן, האָט ער אַודאי מיך אין זין גיהאַט, אונ׳ מיט זיין גרויס דביקות האָט ער גימאַכט אַ יחוד גאָט מיט דער שכינה, אונ׳ וויא דוא האָסט ימזכּיר גיוועזן דעם רשע דעם פריץ מיינעם, וואָס ער איז אַ גרויסר גזלן אונ׳ פרבּרענט

אויף געלד, וואָס דורך אַזויני רשעים, זאָגט דער ליקוטי מוהרן, בּעקומט דיא שכינה דם נידה, איז דורך דעם גיוואָרן אַ פּרוש צווישין קוב״ה אונ׳ דער שכינה (א). נמצא האָסט דוא דאָס גאַנצי שפיל קאַלי גימאַכט, איבּרדעם איז דער רבּי דער צדיק אויף דיר בּעז גיוואָרן.

איך זאָג דאָס נישט פר אַודאי. איך ווייס זעהר גוט, אַז איך פרשטעה אפילו נישט וואָס דער נאָגיל פין דעם רבּיס מינדסט פינגערל פין דעם פוס קען משיג זיין. נור איך מיין, אַז צווישין דיא מיליאָנין כּוונות וואָס דער רבּי דער צדיק האָט דענצמאָהל גיקענט האָבּין איז מעגליך, אַז דאָס זאָל ער אויך גימיינט האָבּין. מילא בּעט איך דיך נור, אַז ווען איך וועל נאָך אַמאָהל דיא זכייה האָבּין דעם רבּין דעם צדיק אויף דעם מוח צו קומין, .זאָלסט דוא נישט אַוואָרט רעדין. זאָלסט אפילו קיין שום מיעני מאַכין. זאָלסט שטעהן וויא אַ שטיק האָלץ, בּאימה וביראה, אונ׳ זאָלסט נור גאַנץ גוט אַכטונג געבּן אויף דיא זיסע תּנועות פין דעם רבּין דעם צדיק (ב).

מכּח דעם שליח האָב איך גיפרעגט אונזר פריידה, האָט זיא מיר גיזאָגט, דער פריץ האָט גיפרעגט דעם קנעכט אויב ער האָט גיזעהן דעם שליח, האָט דער קנעכט גיזאָגט, ער האָט איהם נישט גיזעהן. עפּיס אַמאָהל האָט זיך איהם פון ווייטענס אויף איינעם גידאַכט, ער איז עס, וויא ער איז אָבּער צו איהם צו גיקומין, האָט ער גיזעהן, אַז ער האָט זיך טועה גיוועזן.

דער פריץ האָט פריידה׳ן גיזאָגט: איך העט גיגעבּין, איך ווייס אַליין נישט וויא פיל, איך זאָל דעם שליח בּעקומין. איך ווייס זיכר, אַז דעם בּריב האָבּין דיא חסידים גילאָזט שרייבּין. איך ווייס וואָס זייא זענין אים שטאַנד צו טוהן פין זייערי רבּיס וועגין אונ׳ פר זייער כּתּה. ווייסט דוא, אַז זיי זענין זיך מתּיר אַלצדינג צו טוהן? אפילו מתּיר דם זענין זייא אויך! אוי, דער מחבּר פין דעם בּוך קען זייא דאָס גוט. מוסט אָבּער וויסין, וואָס ער שרייבּט אין זיין בוך פין זיי בּעווייזט ער אויס זייער[י] אייגיני ספרים. ער בּרענגט זאַכין אויס זייערי גידרוקטי ספרים וואָרט פר וואָרט.

פון דעם גזלנס ווערטיר קענסט דוא דיר משער זיין, אַז דאָס בּוך האָט אַודאי אַ יוד גימאַכט. דאַכט זיך מיר, אַז מיר זענין איבּרדעם נאָך מעהר מחיוב, מיר זאָלין נאָך פאָרשין ווער ער איז, כּדי מעזאָל איהם אויסרייסין מיט דעם שורש. למען השם אַלי אונזרי לייט אָנציזאָגין, זייא זאָלין אַרבּייטין אויף אַלי זאַסטאַוועקיס אין דעם אינטעריס, איך אונ׳ אונזרי לייט היא וועלין בּודאי אויך טוהן וואָס מיר וועלין נור קענין. מיר פין דאַנין אונ׳ עטץ פין דאָרט. מיר האָבּין, דאַכט זיך מיר, שוין עפּיס גרעסירי עסקים גיהאַט וויא אַזאַ אַפרשמאָדערט בּוך. וויפיל שווערי מלחמות האָבּין מיר דאָס שוין נישט גיהאַט אויף אונז זינט מיר האָבּין אָנגיהויבּין לייט צו ווערין? וויפיל שונאים האָבּין מיר דאָס שוין גיהאַט אַקעגין אונז, וויפיל ספרים האָט מען שוין גע־דריקט אַקעגין אונז, וויפיל מענשין זענין אַרום גיפאָהרין פין שטאָד צו שטאָד אונ׳ האָבּין עפינטליך גידרשת אַקעגין אונז? געדענקסט דוא נאָך וואָס דער

הינטישי ליטוואַק מיט דעם ספר ויכוח האָט פרפיהרט. מעהאָט גימיינט דיא וועלט געהט אונטר, פין דעסטוועגין האָבין מיר טאַקי אין דעם זכות פין אונזרי גוטי יודין אן אַלי נקמות דרלעבט. זייא זענין כפרה גיוואָרין, אונ׳ אונזר כּתּה לעבט, אונ׳ אַלי מאָהל קומין טאַקי מענשין צו.

ווייסט דוא, אַז אין דעם בעשטס צייטין האָבין אַ יאַם מענשין אויף איהם אויך גיקריגט. זאָגט זשע מיר ווער וועט זיך דאָס איצט דאָוואַזשין אויף איהם אַ קרום וואָרט צו רעדין ח״ו? און אַזוי איז טאַקי גיוועזן מיט אַלי אונזרי פר צייטיגישי גוטי יודין. דער עולם פלעגט תּמיד מיט אונזרי גוטי יודין ערשט נאָך זעהר טויד צו האַלטין. איצט אָבער האַלט שוין דיא וועלט אונזרי גוטי יודין אפילו בייאם לעבין פר גרויס. מען ווייסט, אַז טאַקי נור אויף זייא שטעהט דיא וועלט. זייא זענין דיא זיילין פין דער וועלט. מילא, דאַרף מען מסופק זיין, אַז אין זייער זכות וועלין מיר דרלעבין אַ גרויסי נקמה אן דעם מחבר פין דעם בוך אויך, אונ׳ וועט אַודאי נאָך אַלצדינג רעכט זיין?

יח. פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

איך בין דיר מודיע אין גרויס אייליניש, זאָלסט למען השם זאָלסט דיך תּיכף אריבער חאַפּין אַהין וויא דער מלמד איז. קענסט דיא דעם פילשטיניר רופא דעם שכור? ער האָט אודאי די גאַנצי מעשה מיט דעם מלמד אויף דעם פילשטניר יריד איינים אַ מתנגד דרצעהלט, אונ׳ דער האָט עס דעם זאַסידאַטיל צו גיטראָגין, האָט דער זאַסידאַטיל גישריבין צום קלוטשוואָיט, ער זאָל דעם מלמד נעהמין אין דער תּפיסה אַריין אונ׳ זאָל איהם אָנטוהן דיבעס. מילא למען השם נישט צו פרשלאָפין דאָס עסק.

אונזר מזל איז גיוועזן, וואָס ר׳ אהרן לאָזירס אונזר וויינשענקיר, איז דענצמאָהל בייאם זאַסידאַטיל אין שטיב גיוועזן, וויא דער שרייבר דעם זאַסידאַטילס האָט איהם גיבראַכט דיא פקודה צום קליטשוויט, וואָס ער האָט גישריבין, צום חתמנין. אונ׳ דער זאַסידאַטיל האָט דעם שרייבר גיפרעגט וואָס איז דאָס פר אַ פקודה, האָט איהם דער שרייבר גיזאָגט, זיא איז צום קליטשוואָיט, ער זאָל דעם מלמד נעהמין תּפוס. דער זאַסידאַטיל האָט זיך אונטרגיחתמיט אויף איהר אונ׳ האָט דעם שרייבר גיזאָגט: שיק זשע דיא פקודה תּיכף אויף דער פּאָטשט, דוא ווייסט, עס איז אַ נעטהיגיר אינטעריס. איז ר׳ אהרן גיקומין צו מיר צו לויפין אונ׳ האָט דאָס מיר דרצעהלט, האָב איך גישיקט דעם פּאָטשטמיינסטערס פאַקטיר צום פאָטשטמייסטיר מיט אַ מתּנה, האָט ער דיא פקודה גיעפענט אונ׳ האָט זיא דעם פאַקטיר פירגילייענט. איז אין איהר גישטאַנין, מען זאָל נעהמין דעם מלמד פין דעם בריב אין דיביס אונ׳ מען זאָל איהם

אַהער צו שטעלין. האָט דער פאַקטיר דעם פאָטשטמיינסטיר גיבעטען, ער זאָל דרווייל די פקודה אַ פאָר טאָג בייא זיך האַלטין. האָט דער פאָטשטמיינסטיר איהם צוגיזאָגט, ער זאָל זיא ערשט אין אַ פאָר טאָג אַוועקשיקין.

דרווייל זעה דוא דעם מלמד אַוועק צו שיקין אין איין אַנדער איעזד אַריין, אָדער גיב דיר איין אַנדרי עצה, אַבי׳ עס זאָל רעכט זיין אונ׳ איך וועל דאָ זעהין צו טוהן וואָס מעדאַרף.

יט. פון ר׳ גדליה באַלטיר אין אקלו
צו ר׳ גרשון קאָריצער אין ניגראד

דיין בריבל מיט דיא זעקס אונ׳ דרייסיג זילבּרני גולדין, וואָס דיא האָסט גישיקט אויף אַ פדיון פר דיין בן יחיד, האָב איך מקבל גיוועזן. מוסט וויסין, אַז פראַכטטאָגין שבת בייאם שלש סעודות האָט דער רבי, זאָל הונדרט יאָהר לעבין, גיזאָגט, דיא וואָך וועט מען איהם ברענגין צוויי פדיונות; אויף איינים זעהט ער דינים. ער האָט אָבער נישט גיזאָגט פין וועמין דיא פדיונות וועלין זיין אונ׳ אויף וועלכין ער זעהט דיא דינים. אונ׳ וויא מען האָט איהם נעכטין גיבראַכט אויף אַ פדיון זעקס רויטי רענדליך פין ר׳ פנחס לובינקער, האָט ער גימאַכט דעם פדיון אונ׳ האָט גיזאָגט: חאָטשי רענדליך זענין רויט, זענין זייא דעך פין דעם מדת הדין. האָב איך דעם אינטערעס פרבעסרט אין דעם שטייגיר פין דעם פסוק וואָס ער זאָגט: „אונ׳ דאָס גאָלד פין דעם דאָזיגין לאַנד איז גוט.״ פין דעם האָב איך מיר משער גיוועזן, אַז אויף דעם פדיון האָט דאָס דער רבי, זאָל הונדערט יאָהר לעבין, אויף דעם שלש סעודות גימוסט זאָגין זעהט ער דינים. איבּרדעם וויא דער שליח פין דיר איז אָנגיקומין אונ׳ האָט גיבראַכט זילבער געלד, בין איך גיוואָר״ן מלא שמחה, וואָרין זילבער איז ווייס אונ׳ ווייס איז רחמים, מילא וועט דעך אודאי זיין אַ גוטיר פדיון.

איך האָב אָבער דרנאָך גיזעהן, אַז איך האָב מיך גאָר טועה גיוועזן. וואָרין וויא איך האָב דעם רבין, זאָל הונדרטיאָהר לעבין, דאָס געלד אַנידר גילעגט, האָט ער זיך זעהר גיוואונדרט אונ׳ האָט עס כּמעט גאָר נישט גיוואָלט צו נעהמין, נור איך האָב איהם אָנגיהויבין זעהר צו בעטין אונ׳ האָב איהם גיזאָגט, דיא שטעלסט דיר צו צייטין דיין לעבין איין פין זיינט וועגין, אָט וויא בייא דער מעשה פין דיא פערל. האָט ער צו גימאַכט דיא אויגין אונ׳ האָט אָנגיהויבין גאַנץ געך צו רייכערן דיא לולקע, האָט אַ שטאַרקין רויך אַרויס גילאָזט אונ׳ האָט אַזוינע תּנועות גימאַכט, אַז ער האָט אַזשע אָנגיהויבין צו שוויטצין, אונ׳ איז גיוואָרין גאָר משונה ברענינדיג אונ׳ גישריגין: „צוריק, צוריק!״ אונ׳ דרנאָך האָט ער געשריגין „חי חי יודיך״ (דאָס איז טייטש: דיא

לעבּינדיגי, דיא לעבּינדיגי וועלין דיך לויבּין). אונ׳ מיט דעם זאָגיכץ איז דער פּדיון גימאַכט גיוואָרין.

וויא ער איז ווידר צו זיך גיקומין, האָט ער גיזאָגט: ר׳ גרשון האָט זעהר גיט דינג גימאַכט, וואָס ער האָט גישיקט צווייא מאָל ח״י זהובים אונ׳ עס האָט אַפּנים ער מוז זיין אַשטיקל בעל מקובל. האָבּ איך דעם רבּין, זאָל הונדרט יאָהר לעבּין, גיפרעגט, וואָס דאָס בּעטייט, וואָס ער האָט גישריגין צוריק, צוריק. האָט ער מיר גיזאָגט, וויא ער האָט דיא אויגין צוגימאַכט, האָט ער דרזעהן, וויא דער מלאך המות געהט אַראָבּ אויף דער וועלט מיט גרויס שמחה, אונ׳ האָט פאַרשטאַנין ער וויל געהן צו דיין בן יחיד, האָט ער כּמעט אַליין נישט גיוויסט וואָס ער זאָל טוהן, ער האָט זיך אָבּער טאַקי דעם אויגענבּליק דרמאָנט דיא כּוונות פין דעם רייכערין דיא קטורת וואָס העלפין צו אַ מגיפה, האָט ער דיא כּוונות מכוון גיוועזן. איבּרדעם האָט אָנגיהויבּין דער רויך פון דער לולקע שטאַרק צו געהן. וויא דער מלאך המות האָט גי־זעהן, עס איז שלעכט אַרום אים, האָט ער זיך אָנגיהויבּן מיט דעם רבּין, זאָל הונדרטיאָהר לעבּין, צו קריגין, אונ׳ האָט גישריגין: איך בּין אַ שליח פין דעם עבּירשטין. דער רבּי, זאָל הונדערט יאָהר לעבּין, האָבּ איהם אָבּער גיענטפערט: איך האָבּ אָבּער דאָס געלד אויף דעם פּדיון שוין צוגינעהמין. קורץ, זייא האָבּין זיך משוה גיוועזן, דיין זוהן זאָל צווייאמאָהל קראַנק ליגין, אונ׳ אין דער אַנדרער קרענק זאָל ער ליגין אין הינערבּעט ווייל דאָס איז אַ שטייגר פין דעם טאָד. פין רעכטסוועגין, העט ער שוין איצט אין דער קרענק גיזאָלט ליגין אין הינערבּעט, נור איצט האָט ער קיין כּח נישט דאָס אויסצוהאַלטין.

איצט האָבּ איך פרשטאַנין וואָס דער רבּי, זאָל הונדרטיאָהר לעבּין, האָט מיט דעם גימיינט, וואָס ער האָט גיזאָגט חי חי יודון, וואָרין ער וועט צווייאמאָהל קראַנק זיין, אונ׳ פון בּיידעמאָהל וועט ער בּלייבּין בּייאם לעבּין. איבּרדעם הייסט עס צווייאמאָהל חי חי — אונ׳ וואָס ער האָט גיזאָגט יודון, האָט ער גימיינט, דיין זוהן וועט דרנאָך לאַנג לעבּין אונ׳ וועט אי״ה דעם עבּירשטין דינען צום אמת. אונ׳ דאָס האָט דאָס דער רבּי, זאָל הונדרט יאָהר לעבּין, גימיינט מיט דעם, וואָס ער האָט צווייא מאָהל גישריגין צוריק, צוריק, ווייל דער מלאך המות וועט מוזין צווייאמאָהל צוריק געהן פין דיין בּן יחיד, וואָרין איך ווייס בּודאי, אַז דער רבּי, זאָל הונדערט יאָהר לעבּין, לאָזט פין זיין מויל אַרויס נישט איין וואָרט אומזיסט.

היינט האָט מיר דער רבּי, זאָל הונדרט יאָהר לעבּין, נאָך גיזאָגט, אַז דורך דעם זילבר געלד, וואָס דוא האָסט גישיקט, איז ער גיוועזן אין אַ גרויסר סכּנה, וואָרין חאָטשי זילבר איזט רחמים, זענין אָבּער פרהאַנדין צווייא ערלייי׳ טייטשין פין דעם וואָרט כּסף. איין כּסף איזט פין דעם שטייגר גליסטען (אין לשון הקודש הייסט כּוסף גליסטען), דאָס איזט רחמים. עס איז אָבּער ווידער פרהאַנדין כּסף וואָס בּעטייט שעמין, אַזוי זאָגט מען נהמא דכסיפין, דאָס איז

Dzuber, 210-11, 216-17

טייטש בּראָד וואָס מען עסט מיט בּושה, היינו בּעטילבּראָד; דאָס לאָז גאָט מציל זיין, דאָס איז סאַמיראָדני דין. מילא קענסט דוא דיר משער זיין, וואָס דער רבּי האָט פין דיינטוועגין גיטוהן, וויא ער האָט זיך אין אַזוי אַסכּנה אַריין גילאָזט, אַבּי׳ דיר צו העלפין. איבּרדעם דאַכט זיך מיר, אַז דוא זאָלסט זעהן פין דעם רבּיס וועגין אויך עפּיס צו טוהן.

נאָך מיין דעה נאָך זאָלסט דוא דאָס טוהן.

בּייא אייך אין שטאָד איז דאָ אַ למדן, ער הייסט משה פישלס. אַזוי וויא איך קען איהם, איז ער אַגרויסר תּם. ער ווייסט נישט מעהר וויא פון דרהיים צו געהן אין בּית־המדרש אַריין, אונ׳ איך ווייס בּייא אייך אין שטאָד האַלט מען זעהר אויף איהם. ע״כ זאָלסט דוא זעהן דיך מיט איהם בּעקענט צו מאַכין, אונ׳ ער זאָל ווערין פון אונזרי לייט. איך בּין נישט מסופּק, אַז ער וועט נור זיין אונזר, וועט דער גאַנציר עולם אין אייער שטאָד זיין פין דעם רבּיס לייט. עס וועט אונז זיין אַ כּבוד און שען אַודאי אויך. זייא גיזונד.

כ. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

תּיכף וויא איך האָבּ דיין בּריבל מקבּל גיוועזן, בּין איך אַרויסגילאָפין אויף דעם מאַרק. דאָס איז גיוועזן אָן אַ פרייאטאָג. גיבּ אַקוק שטעהט אַ יונ־גיל מיט אַ פיהר מיט דרייא פערד. פרעג איהם: פון וואַנין בּיסט דוא? זאָגט ער מיר: פין פולשטין. אונ׳ עס איז טאַקי אמת גיוועזן, ער האָט גיבּראַכט עפּיס אַ סוחר אונ׳ האָט גיזאָלט צוריק פאָהרין לעדיג.

איך האָבּ דעם בּעל עגלה גידונגין אונ׳ בּין אָנגיקומין קיין פילשטין זייגר איינס נאָך וואַרמיס אונ׳ האָבּ דאָרט דעם מלמד גיטראָפין. ער איז אַהין גיקומין אויף שבּת איינקויפין. בּיך איך תּיכף מיט איהם גיפאָהרין אין זיין דאָרף אַריין קיין בּילקע אונ׳ האָבּ דעם אַרענדר גיזאָגט, אַז דער מלמד מוז זיך בּעהאַלטין אויף עטליכי טאָג אין איין אַנדרן אויעזד. איז זיך דער מלמד דרווייל שטיללרהייד אויף שבּת גיגאַנגין אין איין אַנדר דאָרף אַריין, נור אַמייל פין דאָרט, כּדי ער זאָל זיך זונטאָג פין דאָרט אַוועקגעהן אין איין אַנדרן אייעזד אַריין, אונ׳ איך בּין גיבּליבּין אויף שבּת אין דעם מלמדס דאָרף. האָבּ איך גיפרעגט דעם אַרענדאַר, אָבּ ער קען נישט בּעקומין פיש, האָט ער גיזאָגט, עס איז גאָר אונמעגליך. האָבּ איך איהם גיפרעגט, אָבּ דאָ אין דאָרף איז דאָ אַריקע, האָט ער גיזאָגט, עס זענין דאָ אַפילו צווייא רי־קעס. האָבּ איך גינעהמין אַשטעקין, האָבּ אן איהם אָנגעבּונדין אַ פאָדים אונ׳ האָבּ דאָס אַוואָרף גיטוהן אין דער ריקע אַריין אונ׳ האָבּ אַרויף בּעקומין אַ גרויסן פיש (א). האָבּ דעם פיש גיגעבּין דעם בּעל הבּית, האָט ער איהם גי־מאַכט אויף שבּת.

(123

דעם שבת האָב איך גרויס תענוג גיהאַט, וואָרין פין פילשטין זענין עטליכי יונגי לייט אַהין אַרויסגיקומין, זייא זאָלין דאָרט מיט מיר שבת האַלטין, מחמת אין פולשטין איז נאָך נישט דאָ קיין רבי. דער פילשטינר רופא האָט אויך דאָרט שבת גיהאַלטין, מחמת דער פריץ פון דעם דאָרף איז חולה גיוועזן. איך האָב דעם רופא מקרב גיווען וויא נור מעגליך איז גיוועזן, וואָרין ער איז אַ מענש וואָס קען אונז אין פיל עסקים צו נוטץ קומין. אויך אַ פריקאַשטשיק פין דעם קאָווניר פאָדראַטשיק קלמן ביסינגיר האָט דאָרט שבת גיהאַלטען. נור דעם פיינים בריה האָב איך נישט גיזעהן, וואָרין ער איז זעהר חשוב בייא דעם פריץ, האָט איהם דער פריץ טאַקי אין הויף אָבגיגעבין אַ דירה, אונ׳ פון דעם אַרענדאַר האָט מען איהם אַהין גישיקט עסין אונ׳ טרינקין.

פר גרויס תענוג וואָס איך האָב דאָרט גיהאַט האָב איך בייא נאַכט נישט גיקאָנט שלאָפין אונ׳ בין זעהר צייטליך פריה אויפגישטאַנין אונ׳ בין תיכף גיגאַנגין אין דעם וועלדיל וואָס בייא דער קרעטשמי איז שפּאַצירין. וויא איך בין מיר אין וועלדיל אַזוי אַרום גיגאַנגין, הער איך פלוטצלינג אַ וויינינדיג קול, איך בין נאָכגיגאַנגין נאָך דעם קול אונ׳ בין צוגעקומין צו זעהר איין אַלטין בוים, האָב איך גיהערט, וויא איינר יאָמערט אין דעם בוים, האָב איך גיפרעגט: ווער ביסט דוא? האָט מיר דאָס קול אויס דעם בוים אַרויס גיענטפערט: איך בין דער שד, וואָס דער בעשט האָט מיך אין וואַלד איינגיזעצט תפוס (ב). האָב איך איהם גיזאָגט: וואָס טייטש? דער בעשט איז דעך דאָ נישט גיוועזן קיין שענקיר! האָט ער מיר גיענטפערט: עס איז אמת, דער בעשט איז דענצמאָהל גיוועזן אַ שענקיר זעהר ווייט פין דאַגין אונ׳ האָט מיך איינגיזעצט דאָרט אין וואַלד, נור דער פריץ פין יענעם וואַלד האָט דרנאָך גיהייסין דעם גאַנצין וואַלד אויסהאַקין, העט איך גיבליבין אָהן אַ תפיסה, אונ׳ אין איין אַנדערן וואַלד מיך איינצוזעטצען האָט מען נישט גיוואָלט, וואָרין דער בעשט האָט מיך אין דעם פריץ וואַלד איינגיזעצט, וואָס ער איז אונטר איהם גוט גיזעסין איינגיזעטצט, דאַרף מען מיך נישט אונטר איין אַנדרן פריץ תפוס האַלטין אונ׳ דעם פריץ, וואָס דער בעשט איז בייא איהם גיוועזן אַ שענקיר, איין עולה טוהן. האָט מען אין הימל מיט דעם בעשט דעה גוזר גיוועזן, דער שר אים הימל וואָס איז איבר דיא וועלדיר זאָל מיך איבערטראָגין אַהער קיין בילקע, וואָרין בילקע האָט דענצמאָהל גיקעהרט צו דעם נעהמליכין פריץ, וואָס יענץ דאָרף איז זיין גיוועזן וואָס דער בעשט איז גיוועזן דאַרינען אַ שענקיר.

לסוף האָט דער שד אָנגיהויבין מיט ביטערי טהרערין מיך צו בעטין, איך זאָל אַגוט וואָרט פר איהם רעדין בייאם רבין דעם צדיק, וואָרין ער קען איהם אַרויסלאָזין אויס דער תפיסה. האָב איך איהם גיפרעגט: וואָס וועסט דוא מיר געבין, אַז איך וועל דיר דאָס פועלין בייאם רבין דעם צדיק? האָט ער גיזאָגט: איך וועל דיר אַזוי אַ מתנה געבין, וואָס זיא איז נישט צי

בעצאָהלין מיט דעם עשירות פין דער גאַנציר וועלט. איך האָב איהם אָבער גיזאָגט: דיין צוזאָגין גלייב איך נישט, וואָרין עטץ האָט שוין כמה פעמים אייער וואָרט נישט גיהאַלטין, אונ׳ אפילו אַקעגין בעשט האָט עטץ אויך ליגין גיזאָגט (ג). מילא, איך וועל דיר אַטובה טוהן אונ׳ דרנאָך וועסט דוא מיר אַ פייג אַרויסשטעלין! גיב מיר תיכף דיא מתנה, אונ׳ איך וועל אַודאי מיין וואָרט האַלטין אונ׳ וועל טוהן דאָס מייניגי. אין דעם אויגענבליק איז אויס דעם בוים אַרויסגיפאַלין אַ שטיקל גלאָז, אונ׳ דער שד האָט זיך אויס דעם בוים אָנגירופין: דאָס שטיקל גלאָז איז פין דער שויב אויס דעם פענסטערל, וואָס אויס דעם קליינים פענסטערל פין איין שויב בין איך אַריין צו דער מכשפה אונ׳ האָב זיא גישעדיגט, ווייל זיא האָט מיך אָנגישיקט אויף דעם בעשט (ד). איך האָב דאָס שטיקל גלאָז גינעהמין צו מיר אין קעשיני אַריין, אונ׳ חאָטשי עס איז׳ דאָרט קיין עירוב נישט גיוועזן, האָב איך מיר גיטראַכט, פון אַזוי אַ גרויסן אינטעריס וועגין איז׳ אַ מצוה מחלל שבת צו זיין. אונ׳ אַזוי טרוג איך דאָס שטיקל גלאָז אין מיין טלית קטן.

אויף דעם שלש סעודות האָב איך גיזאָגט זעהר ברייט תורה בע״ה, אונ׳ איך ווייס, אַז דאָס האָב איך נור צו פרדאַנקין דעם שטיקל גלאָז, וואָס איז׳ דורך דעם בעשט צעבראָכען גיוואָרין. יענעם שבתות צו נאַכט איז׳ מיר דער בעשט צו חלום געקומין אונ׳ האָט מיר גיזאָגט: צינד איז׳ נאָך דיא צייט נישט געקומין, דוא זאָלסט ווערין אַ מפורסם אויף דער וועלט. זאָלסט אָבער ויסין, אַז דורך דעם שטיקל גלאָז וואָס דוא האָסט בייא דיר אין דיין טלית קטן וועסט דוא ווערין אַ גרויסר מפורסם. דרפין האַב איך מיך אויפגיחאַפּט אונ׳ האָב שוין מעהר נישט גיקענט שלאָפין.

זונטאָג פריה בין איך מיט דעם רופא אַריין גיפאָהרין קיין פילשטין. ער איז אַריבר גיגאַנגין צום קלוטשוואָיט אונ׳ האָט איהם אַ מתנה גיגעבין. האָט דער קלאיטשוואָיט צוגיזאָגט, ער זאָל אַלצדינג טוהן, אונ׳ טאַקי דעם נעהמליכן טאָג איז איהם אָנגיקומין דיא פקודה פין דעם זאַסידאַטיל, איז׳ ער גיפאָהרין קיין בילקע דעם מלמד כלומרשטין צו זוכין. ער האָט דעך איהם אָבער נישט גיפינין, האָט ער צוריק גישריבין צום זאַסידאַטיל אַ ראַפּורט פין דעם אַלעם.

מילא, איצט טוהט עטץ דאָרט וואָס מעבעדאַרף, דעם זאַסידאַטיל צו שטילין. אויף מיר קענט איהר אייך איצט גאָר קיין חשבון מאַכין. איך קען גאָר נישט טוהן, וואָרין איך געה מיט גרויס דבקות אַרום אין דיא עברשטי עולמות (וועלטין). דאָס שטיקל גלאָז טראָגט מיך אַרום פין איין עולם צום אַנדערן, פון איין היכל צום אַנדערן, אונ׳ אַלי מאָהל ווערין בייא מיר דיא חושים ויעניגר, אונ׳ גוף-זאַכין הערין בייא מיר אַלי מאָהל מעהר אויף. והא ראי׳, שוין פיר נעכט שלאָף איך נישט, אונ׳ אַז גאָטס ווילין וועט זיין, וועט איהר אין אַ קורצר צייט זעהין וואָס אויס מיר וועט ווערין.

כא. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

נאָך עדער איך האָב דיין בריבל מקבל גיווען, האָב איך שוין גיוויסט, וואָס דיר האָט זיך אין וואַלד גיטראָפין מיט דעם שד, וואָרין דער פרעקאַשטשיק וואָס האָט דענצמאָהל שבת גיהאַלטין אין בילקע אַז דוא ביסט דאָרט גיווען אויף שבת, דאָס איז׳ גיווען דער קורדנאר רשע מרדכי גאָלד, וואָס איך האָב דיר אַמאָהל פין איהם גישריבין. ער איז׳ דאָס גיווען אין וואַלד, מן הסתם האָט ער דאָרט אין וואַלד גיהאַט אַ נפקה. פרייאטאָג צו נאַכטס האָט איהם זיין משרת דרצעהלט, אַז אין קרעטשמי האַלט אַ חסיד שבת מיט עטליכי יונגעלייט. וויא ער האָט דיך שבת אין דער פריה דרזעהן אין וואַלד, האָט ער זיך גיטראַכט, דאָס איז׳ בודאי דער חסיד וואָס האַלט שבת אין קרעטשמי אונ׳ האָט זיך בעהאַלטין אין אַ לעדיגין בוים וואָס אין וואַלד איז׳ דאָ; אויס דעם בוים אַרויס האָט ער מיט דיר גירעד וואָס דוא האָסט מיר גישריבין. אונ׳ האָט דיר אויס דעם בוים אַרויסגיוואָרפין דאָס שטיקל גלאָז וואָס שקצים אָדער פעגיל האָבין אין דעם בוים אַריין גיוואָרפין.

אונ׳ תיכף מוצאי שבת האָט ער גישיקט אַ שליח מיוחד צו זיין שוועהר דעם וויינשענקיר אונזר מתנגד אונ׳ האָט איהם די גאַנצי מעשה גישריבין. מאַכט מען איצט אויס דיר היע דאָס גרעסטי גילעכטיר. אויך דער רבי זאָל לעבין וויא ער האָט עס גיהערט האָט ער מיט דעם קאָפף גישאָקעלט אונ׳ מיט אַגילעכטערל גיזאָגט: זיינוויל ווערחיעווקיר חלמת זיך אַרבי צו ווערין.

ע״כ למעה״ש זאָג מעהר קיינעם נישט דרפין, דאָס שטיקל גלאָז וואַרף תיכף צו אַלדיא שוואַרצי יאָהר אַוועק, אונ׳ תיכף וויא דיא וועסט נור דאָס בריבל פון מיר דרהאַלטין, זאָלסט דוא מיר שרייבין אַ בריבל, אַז דענצמאָהל וויא דוא האָסט שבת גיהאַלטין אין בילקע ביסט דיא גיגאַנגין מכח נקיות אין וועלדיל אַריין בייא דער קרעטשמי; האָסט דיא דאָרט גיטראָפין דעם ימח שמוניק מרדכי גאָלד מיט אַ גויה אַנפקה דאָס רעכטי שפיל טרייבין, האָסט דוא מיט נאָך צווייא זייא גיחאַפט. מרדכי איז אָבער אין הויף אַריין ענזלאָפין אונ׳ האָט זיך דאָרט בעהאַלטין, האָט עטץ דיא גויה אויך גילאָזט.

דוא מוסט אָבער אויך אין דיין בריבל שרייבין, אַז דער ימחשמ׳ניק מרדכי איז׳ איינגישטאַנין בייאם פריץ אין הויף אונ׳ האָט טאַקי בייאם פריץ כסדר טריפות גיגעסין. אונ׳ זעה אויך מיט דעם אַרענדאַר דרפון צו רעדין, אַז אימציר וועט איהם פרעגין אויף דער מעשה, זאָל ער מיט דיא פלעטציס אויפציהן אונ׳ זאָל זאָגין: וואָס געהן מיך אַזויגי מעשהת אָן. מיין פריץ וואָס איך זיטץ בייא איהם איז מרדדכי גאָלד׳ס אַ גוטר פריינד. איך ווייס פון נישט. איך הער נישט, איך זעה נישט. דוא מיסט אויך מיט אַ פאָר מענשין פין

דיא וואָס זענין דאָרט בייא דיר גיווען אויף שבת רעדין, זייא זאָלין זאָגין, אַז זייא ווייסין זעהר גוט פון דער מעשה, אונ׳ צווייא פין זייא זענין טאַקי מיט דיר אין וועלדיל גיווען אונ׳ האָבין דעם רשע דעם נואף ימחשמו טאַקי גיחאַפט.

מכח דעם זאַסידאַטיל האָבין מיר גיטוהן דאָס אונזריגי. אונזר ר׳ אהרן לאָזירס איז׳ בייא איהם אונ׳ בייא נאָך אַנדרי שררות חשוב, האָט ער דעם זאַסידאַטיל גישענקט אַטוץ בוטעלקיס גוטין ווין, האָט ער צוגעזאָגט דענו אונטעריס צו לאָזין איינשלאָפין. נור האָט אונז ר׳ אהרן גיזאָגט, דער זאַסידאַטיל האָט איהם גיראָטהין, מען זאָל זעהן, אַז דער ימחשמוניק מרדכי גאָלד זאָל דאָס עסק נישט אויפריהרן, וואָרין ער האָט מורא דיא זאַך איז׳ שוין צו בעקאַנט, מען שמיסט זעהר פין איהר, קען דער וויצעגובערנאַטיר דרפין גיוואָהר ווערין, וועט ער אַליין אויך אַשוואַרצין סוף האָבין. האָבין מיר גיזעהן, אַז מען מוז דעם רבין זאָל לעבין פאָרט עפיס חאָטשי פון דער מעשה דרצעהלין, ווען אַפילו נישט אין גאַנצין.

וויא מיר האָבין איהם נור דרצעהלט, האָט ער זיך אויף אונז אַבעזיר גיטוהן: וואָס האָט איהר דאָס מורא צו האָבין? עס וועט בודאי אַלץ רעכט זיין.

זאָל מען זעהן אַ וואונדר, דעם רבינס זכות איז דעך אונז אודאי בייאגישטאַנין. יענע נאַכט איז׳ אָנגיקומין פין דעם קורדאן ר׳ ברוך דובנער, וואָלף דובנערס דעם מתנגדס אַ ברודער, מיט סחורה, אונ׳ וואָלף האָט אויף זיין תקיפות דיא סחורה צו זיך אין קעליר אַריין גינעהמין. דער ר׳ ברוך אָבער איז׳ פין דעם רבים לייט, דער רבי זאָל לעבין איז׳ איהם תמיד משונה מקרב, אונ׳ דיאזעלביגי נאַכט האָט ער גאָר גינעכטיגט בייאם רבין, אונ׳ בשעת מעשה, וויא ער איז׳ גיווען בייאם רבין, איז׳ אונז גישעהן אַ גרויס נס. דער זאַסידאַטיל האָט גיוואָהר גיוואָרין פין דעם אינטעריס, איז׳ וואָלף דובנער איבערגיפאַלין אונ׳ האָט איהם גימאַכט אַ פאָיעמקי. וואָלף האָט איהם אַ יאַם געלד גיגעבין, עס האָט אָבער אַלץ נישט גיהאָלפין. דער זאַסידאַטיל האָט איהם פין דעם שפיל נישט גיוואָלט אַרויסלאָזין ביז ער האָט אַ שטר חוב איינגילעגט אונ׳ גישוואָרין האָט ער, אויך אַז זיין איידים, דער רשע מרדכי, זאָל מכח דעם שליח קיין מענשין נישט מגלה זיין.

עיקר שכחתי. מכח דעם בוך האָט דער רבי זאָל לעבין גיזאָגט, אַז מיר וועלין עס בודאי בעקומין. מילא קענסט דוא בטוח זיין, אַז באַלד וועלין מיר עס בעקומין. איבערדעם פרלאָז זשע דיך אויף דעם רבינס זכות אונ׳ טוה וואָס מעגליך איז׳.

כב. פין ר' זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר' זעליג לעטיטשיבער

איך דאַנק דיר טויזינד מאָהל פר דעם וואָס דיא האָסט מיר מודיע גי=ווען פין דער מעשה פין דעם רשע מרדכי גאָלד ימ"ש. איך שיק דיר דאָס בּריבּל, וואָס דוא האָסט מיר גישריבּין, איך זאָל דיר שיקין. צווייא עהרליכי יודן האָבּין זיך אויף דעם בּריב גיחתמת, אַז אַלץ וואָס אין דעם בּריב שטעהט איז' אמת אונ' אַז זייא זענין פאַרטיג צו שווערין דרויף בּיי אַספר תורה אין דער האַנד.

אונ' צום אמת זאָג איך דיר, איך גידענק טאַקי דענצמאָהל, אַז איך האָבּ מיט דעם שד גירעד, וואָרין לעולם איז' דעך טאַקי מרדכי אַ רעכטיר שד, האָבּ איך גיזעהן אין וואַלד געהן אַ גויה, אונ' דיא צווייא מענשין, וואָס האָבּין זיך אויף דעם בּריב גיחתמית, זענין דענצמאָהל אויך גיוועזן אין וואַלד, זייא האָבּין אַפילו גינעכטיגט דיא גאַנצי נאַכט אין וואַלד. האָבּ איך גירעד מיט דעם אַרענדאַר אונ' מיט דיא צווייא מענשין, האָבּין זיי מיר גיזאָגט סימנים אָן דער גויה. וואָרין איך בּין דענצמאָהל זעהר פרטראָגין גיוועזן; וויא איך האָבּ מיט דעם שד גירעד, האָבּ איך זיא נישט גיקענט אַזוי גיט זעהן, וויא דיא צווייא מענשין, זייא האָבּין זיא גיזעהן פין אַלי זייטין. האָט דער אַרענדאַר אָן דיא סימנים דיא גויה דרקענט אונ' האָט גיזאָגט, אַז זיא איז' אַ יונגי אַלמנהרע אונ' איז' אַפּראָסטי היר. האָבּ איך דעם אַרענדאַר אָנגיזאָגט, ער זאָל אַכטונג געבּין אויף דער בּחורתה, טאָמיר וועט זיא משוגעבּערות ווע=רין, זאָל ער מיר מודיע זיין. דער אַרענדר האָט מיר דאָס צוגיזאָגט אונ' וועט אַודאי זיין וואָרט האַלטין, וואָרין ער איז' פון דעם רבּינ'ס לייט, אונ' עס וועט אַודאי רעכט זיין. אונ' דיא גאַנצי וועלט וועט מיט דעם עבּערשטענס הילף זעהן, אַז בּייא אונז איז' דער אמת, וּבפרט דיא צווייא יודן, וואָס האָ=בּין זיך אויף דעם בּריב גיחתמיט זענין כּשרי יודן. איינר איז' אין פילשטין אַ גובה פין ארץ ישראל געלדר אונ' דר אַנדריר איז' אַ ממונה אויף ר' מאיר בּעל הנס ליכט און דרצו אַ גרויסר עסקן אין מצות; ער איז' ר' יונה קאַ=מינקערס אַ לייבּליך עניקל.

פין דעם בּוך בּין איך דיר מודיע, אַז זייט דיא מעשה מיט דעם שליח האָט זיך גיטראָפין זעהט דאָס בּוך דיא וועלט נישט. אונ' אַז דער פריץ וויל אַ מאָהל דרינין עפּיס איינזעהין, געהט ער דרמיט פין דר שאַפי נישט אַוועק, טאַקי בּייא דער שאַפי זעהט ער דרינין איין, אונ' שטעלט עס תּיכּף ווידער צוריק. פין דעסטוועגין בּין איך פאָרט גאָר נישט מסופּק, אַז מיר וועלין עס בּעקומין, וואָרין דוא האָסט מיר גישריבּין דער רבּי דער צדיק האָט גי=זאָגט, מיר וועלין עס בּעקומין, וועלין מיר דעך עס אַודאי בּעקומין, אונ' איך פרייע מיך משונה אויף דעם וואָס דער פריץ ציטערט אַזוי דריבּער.

וואָרין ווייל ער היט דאָס בּוך אַזוי שטאַרק, האָט אַבּרירה דער רבּי דער צדיק איהם בּלינד צו מאַכין, מען זאָל קענין פין איהם בּעקומין דאָס בּוך, וועל איך דרבּייא אַ נקמה האָבּין אן דעם גזלן, וואָס ער האָט גיזאָגט, ער וועט מיר דיא מיהלין נישט פרדינגין, ווייל איך בּין אַחסיד.

עיקר שכחתי. איך בּעט דיך, זאָלסט מיך פר דעם רבּין דעם צדיק פרענטפערן. איך פרשטעה אויס דיין בּריבּל, אַז דער רבּי דער צדיק מיינט, איך וויל זיין אַ רבּי. איך האָבּ דאָס ח"ו קיין מאָהל נישט אין זון גיהאַט, נור דאָס וואָס איך האָבּ דיר דענצמאָהל גישריבּין, אַז איך האָבּ דיר דיא מעשה מיט דעם שד מרדכי גאָלד ימ"ש גישריבּין, איז' גיוועזן מחמת די מוחות זענין מיר דענצמאָהל גאָר מבולבל גיוועזן, וואָרין איך האָבּ פיר נעכט נישט גישלאָפין, אונ' וואָס בּין איך שולדיג, וואָס איך האָבּ דענצמאָהל גיגלייבּט אן אַזויני זאַכין. האָט זשע נישט דער רבּי רב נחמנדל, אין גן עדן איז' ער, גיזאָגט, מען זאָל בּעסיר גלייבּין אָן שטותים אונ' שקרים, כּדי מען זאָל גליי=בּין אויך אָן דעם אמת (א)?

כג. פון ר' זעליג לעטיטשיבער צו ר' זיינוויל ווערחיעווקיר

האָסט זעהר גוט גיטוהן, וואָס דוא האָסט גילאָזט אויף דעם גוטין בּריבּלי דיא צווייא מענשין זיך חתמנין. דאָס זענין זנאַטשני מענשין, וואָס מען קען זייא היע אין שטאָד אויך זעהר גוט, אונ' ווער עס זעהט נור דיין בּריבּל מיט זייער חתימה, איז גאָר נישט מסופּק, אַז דער ימחשמוניק מרדכי האָט אַודאי אין וואַלד מיט דער גויה גיהאַט צו טוהן אונ' כּדי ער זאָל נישט קו=מין צו לייטיש גילעכטיר האָט ער זיך אַמוסטני דיא מעשה מיט דעם שד אויסגיטראַכט. אויך דעם רבּין זאָל לעבּין האָבּ איך דיין בּריבּל גיוויזין, האָט ער גיזאָגט: זיינוויל ווערחיעווקיר איז' נישט פין דיא שלימזלניקיס. ווייסט דוא, איך האָבּ עס איהם טאַקי אָנגיזעהן, אַז דער אינטעריס גיפעהלט איהם זעהר.

לעת עתה איז' דער רשע מרדכי ימ"ח נאָך נישט אַהיים גיקומין. אַז ער וועט צוריק קומין, וועט ער זיך אַודאי שעמין דאָס פּנים אויף דער גאַס אַרויס צו וויזין, וואָרין דיא גאַנצי שטאָד ווייסט שוין פין דער מעשה מיט דער גויה. ווייל וויא מיר האָבּין דאָס רעכטי בּריבּל פין דיר דרהאַלטין, האָבּין מיר דיא גאַנצי מעשה פין דער גויה אונ' פין דעם טרפות עסין בּייאם פריץ אויפגישריבּין אויף צעטליך, אונ' דיא צעטליך האָבּין מיר אויפגיקלעבּט אויף דער שול, אויף די בּתי מדרשים, אויף וואָלף דובּנירס הויז אונ' נאָך אויף אַ יאַם הייזר פין פּראָסטי בּעלי בּתים; אויף דעם רבּינס הויז, אויף אונזר קליי=זיל אונ' אויף דער בּאָד האָבּין מיר נישט אויפגיקלעבּט. העסט דוא גיזאָלט זעהן, וואָס דאָ האָט זיך גיטוהן אין דער פריה אין מרחץ. ווער עס איז נור

Perl omits travesty of a hasidic derash, lines 24-56 [cf. Taylor 63-64]

דאָרט גיוועָן, דער האָט דרפון גירעד אונ׳ איטליכר האָט גיזאָגט: דער מרדכי ימח שמו — דאָס הייסט אַרשע (א)!

וואָס דיא האָסט מיך גיבעטין איך זאָל דיך בייאם רבין זאָל לעבין פרעגטפערן, קענסט דוא זיכר זיין, אַז איך וועל עס בודאי טוהן אַזוי באַלד עס וועט זיך נור לאָזין. לע״ע איז דער רבי זאָל לעבין אַ גרויסר טרוד. אַזוי באַלד איך וועל מיט איהם דרפון רעדין, וועל איך דיר מודיע זיין איטליכס פּוטצעלי׳ וואָס ער וועט נור זאָגין.

כד. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

דוא קענסט זיך משער זיין וואָס פר אַ שמחה איך האָב גיהאַט פין דעם וואָס דוא האָסט מיר גישריבין, אַז דיא גאַנצי שטאָד רעד בייא אייך פין דער מעשה מיט דעם ימ״ש מרדכי אונ׳ דער גויה.

בייא אונז איז אויך דיא גאַנצי שטאָד אויף מיט דער מעשה, איך האָב זייא היע דרצעהלט די גאַנצי מעשה בפרוטרוט, ובפרט וויא איך האָב זייא דרנאָך דרצעהלט פין דיין בריבל, אַז בייא אייך האָט דרמיט גאָר דיא וועלט צו טוהן, געהן זייא היע טאַקי גאָר אויס. איך ווייס, דעם רשע זאָל נור אַמאָהל איינפאַלין אַהער צו קומין, העט מען איהם היע מיט דיא צונגען דרשלאָגין, וואָרין וויא זעהט מען דאָס אין אונזר מדינה אַזוי אַרשע. איך העט דעם ימח שמוניק נישט מעהר געווינשען נור ער זאָל אַמאָהל אַהער קומין צו אונז אונ׳ זאָל זיך היע באַזעטצין. איך בין דיר איין ערב, אין איין פירטיל יאָהר העט מיט איהם איין עק גיוועָן. עס העט איהם אודאי דער חשק פרגאַנגין זיך אין איין בוים אַריין צו שטעלין, אויס עהרליכי יודן זיך קאָמעדיעס צו מאַכין. עפּיס אַמלאכה אַזוי אַ הונד צו בעגראָבין? אויך מיר איין אינטעריס, מיר דאַכט זיך, מיר האָבין שוין עפּיס גרעסערי מדריך גיוועָן.

לעולם ווייס איך נישט וואָס איהר שווייגט דעם הונד דאָרט. איך ווייס, ווען עטץ העט נור גיוואָלט, העט איהר איהם שוין לאַנג באַגראָבין, אָדער ער העט זיך גימוסט אינטערגעבין. נור איפשר וויל דער רבי דער צדיק נאָך נישט? בכן שרייב זשע מיר, איך זאָל וויסין וויא מיך מיט איהם נוהג צו זיין. וואָרין איך הער, ער האָט בדעה אַבאַלד היע צו זיין. ער וויל מיט אונזר פריץ עפּיס אַמשא ומתן מאַכין.

כה. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

דיר קען אויך פליטצלינג איינפאַלין מיך צו פרעגין פר וואָס מיר שווייגין

דעם ימ״ש מרדכי. וואָס, דוא ווייסט איפשר נישט, אַז בייא אונז איז׳ דאָס גאָר אַשפּייא אַזוי אַ בחור אין איין מינוט צו איברקעהרן? נור מן הסתם איז׳ זיין צייט נאָך נישט גיקומין. פרשטעהסט דיא, פריהר מוז מען מיט זיין שוועהר אָבלערנין; חאָטשי ער איז׳ אַפּראָסטי מענש אונ׳ איז׳ קיין מאָהל נישט פּאָבליטשני אַקעגין אונז גיוועָן, מוז ער פאָרט פריהר צום טאַנץ געהן. אַזוי האָט דער רבי זאָל לעבין גיזאָגט, אונ׳ מיר זעהן עס איז׳ טאַקי אַזוי. הער אויס גאָטס ניסים.

פראַכטטאָגין שבת האָט דער רבי זאָל לעבין אויף דעם שלש סעודות קיין וואָרט תורה גיזאָגט. ער האָט דעם קאָפּף אויף דער רעכטיר האַנד אויף דעם טיש אַנידר גילעגט אונ׳ איז׳ זיך אַזוי גילעגין אַקעגין אַ גוטי האַלבי שעה. אויף איינמאָהל האָט ער זיך אויפגיהויבין אונ׳ האָט זיך אַ זאָג גיטוהן: וואָלף בן רחל, מרדכי גאָלדס שוועהר, וועט האָבין אַ מפּלה. מילא זייא דיר משער, וואָס פר אַ שמחה דאָ איז׳ אויף איינמאָל אויף אונז גיוואָרין. מיר האָבין אָנגיהויבין צו זינגין אונ׳ אין ראָד צו טאַנצין; נישט קשה, דיא שכינה האָט זיך אַודאי אַרום דעם ראָד אַרום גידרעהט, אַזוי אַשטייגר וויא אַז מען האָט בייאם בעשט גיטאַנצט (א). אונ׳ הער זשע נור ווייטר.

זונטאָג פר דעם דאַבנין, וויא איך קום נור אין באָד אַריין, הער איך שוין נייאס. דיא דיענסט=מויד פון וואָלף דובניר איז׳ צו מזל מעוברת גיוואָרין — אַז פין מרדכי, האָט מען נישט מסופק צו זיין. אונ׳ דיא מויד איז׳ שוין נישט דאָ, זיא איז׳ אַוועק. וואָס טוהט מען דאָ? געה אַ ביסל אַרויס אויף דער וועלט, ווער איך גיוואָהר, וואָלף דובנירס ווייַן משרת, איז׳ פּאַק אויך אַוועק פין איהם. בין איך גיגאַנגין צו אונזר ר׳ אהרן לאָזירס אונ׳ האָב איהם צוגערעד, ער זאָל דעם יונג צו זיין ווייַנשענק צונעהמין. אַזוינס דאַרף ער דעך. דעם יונג האָב איך גיזאָגט, מעקל=געלד וויל איך פין איהם נישט, נור ער זאָל מיר זאָגין וויא דיא מויד שטעקט. דער יונג האָט מיר צוגיזאָגט אין אַ פּאָרטאָג צו זאָגין. ער וועט ערשט רעכט גיוואָהר ווערדין.

מילא זעסט דוא שוין, וואָס עס טוהט זיך. אַיוא מען דאַרף מרדכי נאָך נישט זאַטשעפּין. גיב נור אַכטונג פרוואָס האָט דער רבי זאָל לעבין גיזאָגט: וואָלף בן רחל, מרדכי גאָלדס שוועהר. פרוואָס האָט ער נישט גיזאָגט: וואָלף בן רחל דער ווייַנשענקיר, אָדער דער דובניר? העטין מיר נישט גיוויסט וועמין ער מיינט? צו וואָס מרדכי גאָלדס שוועהר? דאָס איזט גיוועָן, כּדי מיר זאָלין וויסין, אַז פריהר וועט וואָלף געהן אין טאַנץ אונ׳ דרנאָך ערשט מרדכי. פרשטייסט דוא שוין?

מילא וואָס טויג עס מיר, זייא וועלין דעך אַודאי זעהר משונה פּרשוואַרצט ווערין, טאַקי וויא זייא אָנשטעהט. וואַרט נור אַביסל. אייל דיך נישט. איך האָף אָן דעם רבינס זכות, אַז גיך אונ׳ באַלד וועל איך דיר האָבין אַ יאַם צו שרייבין. וועסט אַודאי תענוג האָבין.

כו. פון ר׳ גרשון קאָריצער
צו ר׳ גדליה באַלטיר

נעכטין בין איך גיגאַנגין צו משה פישלס, אַזוי וויא דוא האָסט מיר גישריבין, אונ׳ האָב איהם נישט גיטראָפין דרהיים. זייני לייט האָבין מיר גיזאָגט, ער איז׳ אין אַלטין בית המדרש. בין איך אַהין צו איהם גיגאַנגין אונ׳ האָב איהם דאָרט גיטראָפין זיטצין איבר אַ גמרא מיט עפיס אַ ישיבה בחור, אונ׳ האָט זיך דעם קאָפּף צעבראָכין, ער זאָל דעם ישיבה בחור עפיס אַ משנה געבין צו פרשטעהן, אונ׳ האָט מיט איהם גיחזרת אונ׳ גיחזרת אָהן איין עק.

האָב איך גיוואַרט, ביז ער האָט אויפגיהערט, וואָרין מען האָט מיר גיזאָגט, אין מיטין לערנין וויל ער בשום אופן מיט קיינים נישט אַוואָרט רעדין. האָב איך איהם גיפרעגט, פרוואָס ער מיטשיט זיך אַזוי מיט דעם בחור, ער איז׳ דעך איין אָרמיר בחור, וואָס מעצאָהלט פר איהם אודאי קיין רבי געלד נישט. האָט ער מיר גיענטפערט: איך האָב קיין קינדר נישט, האָב איך מיר פירגינאהמין מיט איין אָרם קינד אומזיסט צו לערנין. אונזרי חכמים זאָגין: ווער מיט אַ פרעמד קינד לערנט, איז׳ אַזוי גוט, גלייך דאָס קינד איז׳ זיין.

האָב איך איהם גיפרעגט, פרוואָס ער פאָהרט נישט פין קינדר וועגין צו עפיס אַ צדיק, ער זאָל פר איהם מתפלל זיין ער זאָל קינדר האָבין. האָט ער מיר גיוויזין דיין בריבל, אונ׳ איך האָב איהם דרצעהלט דיא מעשה פין דעם פדיון פר מיין בן יחיד אונ׳ אויך דיא מעשה פין ר׳ משה ראמישלר; איז׳ ער שטעהן גיבליבין פרטראַכט, עפיס וויא גלייבט ער יוא אונ׳ גלייבט נישט. איך האָב מיר גיטראַכט, קענין קען ער מיך נישט, האָב איך מיך נישט גיוואָלט שווערין פר איהם; שוין גלייבט ער מיר! האָב איך מיר גיטראַכט, דרווייל וועל איך בייא איהם דורך דיא שבועות נאָך מבוזה ווערין אונ׳ ער וועט מיר דרנאָך קיין מאָהל נישט גלייבין וועלין.

וויא איך האָב גיזעהן, ווייסט ער גאָר נישט, וואָס קבלה איז׳. ער האַלט זיך אָן דעם שולחן ערוך שטאָהל אונ׳ אייזין. זייא דיר משער, מנחה מוז ער דאַוונין עה שטערן שטעהן, אונ׳ אין דער פריה דאַוונט ער דיר גאָר וותיקין. פין אונזרי הייליגי נייא ספרים ווייסט ער דיר נישט אַוואָרט. ער זיצט נור אין אַלטין בית המדרש, דאָרט האָב איך נישט מעהר גיזעהן וויא עטליכי אַלטי גמראות, דוא ארבע שולחן ערוכס, אַ חובת הלבבות אונ׳ נאָך עפיס אַזאַלכי ספרים. מיט דיא ברענגט ער צו זיינע יאָהר אונ׳ זייני טעג. עטליכי מאָהל האָט ער מיך אַלץ גיפרעגט: זאָל דאָס אמת זיין, אַז דער אַקליר האָט אייער זוהן לעבינדיג גימאַכט? אונ׳ האָט זיך אַלץ גיחודישת פין וואַנין דאָס קומט, אַז איצט זאָל אַבשר ודם קענין דעם מלאך המות אויפהאַלטין דורך דעם רויך פון אַ לולקע. איך פרשטעה נישט, האָט ער מיט מיר גיטענית:

זויא קען מען דיא לולקע רייכערן פרגלייכין צו אהרן הכהנס קטורות? אהרן איז׳ גיוועזן הייליג, די קטורות זענין גיוועזן הייליג אונ׳ דער עבערשטיר האָט דורך משה רבנו איהם גיהייסין רייכערן מיט דיא קטורות. אָבער איצט מיט אַ לולקע? אונזרי קדמונים האָבין שוין לאַנג גיזאָגט, דיא שפעטערי קענין זיך נישט גלייכין צוא דיא פריהרידיגי. זייא האָבין שוין אויף זיך גיזאָגט, אַז דיא פריהרידיגי זענין גיוועזן וויא דיא מלאכים, זענין זייא וויא מענשין; אונ׳ אַז דיא פריהרידיגי זענין גיוועזן מענשין, זענין זייא נור וויא עזלין. מילא, אַז די קדמונים האָבין דאָס אויף זיך גיזאָגט, וואָס קענין זשע מיר איצט אין דעם דור שוין זיין?

אַזויני זאַכין האָט ער מיט מיר איינגיטענית, אַז אַ ציטירניש האָט מיך אָנגיחאַפט, ער זאָל מיך נישט ח״ו אָבפיהרן פון דעם אמתין וועג, אונ׳ האָב אָנגיהויבין מיט איהם פין עפיס אַנדרש צו שמיסין. איך האָב איהם גיפרעגט וואָס זיין ווייב זאָגט דרצו, וואָס זיא האָט קיין קינדר נישט. האָט ער מיר גיזאָגט, זיא האָט שוין צו עטליכי רבים גישיקט אויף פדיונות ווידר זיין רצון.

על כן איז מיין עצה: אַז זיין ווייב, וויא איך זעה, האַלט יוא אויף גוטי יודן, זאָלסט דוא איהם שיקין אַ מתנה אַ שבחי הבעשט, אונ׳ מיר שיק ווידר אַ טייטשין שבחי הבעש״ט, איך זאָל דעם זיין ווייב געבין; וועל איך זעהן זיא פאַוואָלי צוצורעדין, זייא זאָלין פאָהרין צום רבין זאָל לעבין. אַז זיא האָט גיקענט אויף פדיונות שיקין, חאָטשי ער האָט נישט גיוואָלט, וועט זיא איהם דרצו ברענגין, ער זאָל פאָהרין צום רבין זאָל לעבין אויך.

לעת עתה זאָלסט דוא ווייסין, ער הייסט משה בן רבקה. איפשר וועט דער רבי זאָל לעבין עס דאַרפין צו ווייסין, ער זאָל איהם דאָס האַרץ איבר קעהרן, ער זאָל ווערין אונזר.

כז. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר
צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

דיר דאַכט זיך איפשר, מיר זענין גאָר שלימזלניקיס, אונ׳ ווייסין שוין גאָר נישט וואָס עס טוהט זיך אויף דער וועלט. נישט קשה, מיר זענין אויך עפיס לייט. מילא וויא איזט וואָלף דובנירס מויד, דיר וועט דעך דער משרת אין אַ פּאָר טאָג זאָגין. וואַרטזשע דוא ביז דער משרת וועט דיר זאָגין. מיר ווייסין אָהן אַ משרת וויא זיא איז. וואָלף דובניר האָט זיא גאַנץ שטילרהייד אָבגישיקט צו איהר פאָטיר קיין פולשטין. ווייסט דוא אָבער ווער איהר פאָטיר איז׳? אַודאי ליבלי חדוה, וואָס איז׳ בייאם רבין דעם צדיק אַמאָהל גיוועזן אַ משרת, אַ כשרר יונג. אונ׳ וואָס האָט מען דאָ מסופק צו זיין אַז וואָלף האָט זיא נור פין דעסטוועגין קיין פולשטין גישיקט, יעקל רופא זאָל איהר דאָס שפיל אָבטרייבין? בין איך אַ בעל עסקן גיוועזן אונ׳ האָב מיך אַריבר

גיחאַפּט קיין פולשטין צו יעקל רופא, האָב איהם פירגיזאָגט, איך בין גיקומין צו איהם מכח די מערידין, בין דאָרט אַוועקגיזעסין עטליכי טאָג, האָב יעקלן מקרב גיוועזן וויא ווייט איך האָב נור גיקענט אונ׳ יהאָב איהם גיגעבין תמיד אַ טרינק.

אַמאָהל, וויא איך האָב גיזעהן ער איז׳ גוט שכור, האָב איך מיך מיט איהם צעשמיסט פון וואָלף דובנירס מויד אונ׳ האָב גיזעהן, דער בחור ווייסט גאָר אַלצדינג. ער האָט מיר דרצעהלט, אַז וואָלף דובנירס וויינמשרת יהודא, וואָס איז׳ איצט בייא ר׳ אהרן לאָזירס, איז׳ גיהאַט גיקומין צו ליבלין דער מוידס פאָטיר, אונ׳ האָט איהם גיזאָגט, ער וויל דיא מויד נעהמין, ווייל זיא איז׳ פון איהם מעוברת. האָב איך איהם גיזאָגט, אַז דער גאַנציר אינטעריס איז׳ איין אָנשטעל. דיא מויד איז׳ גאָר נישט מעוברת פין דעם משרת. דעם משרת האָט מען גיצאָהלט, ער זאָל דאָס נעהמין אויף זיך, אונ׳ לעולם איז דיא מויד טאַקי מעוברת פין מרדכי גאָלד, וואָלף דובנירס איידים.

יעקל האָט מיך אָבער גיוואָלט אָפּשפּאַרין דרפון. ער האָט גיזאָגט: וויא איז׳ דאָס מעגלין? איך וויים, האָט ער גיזאָגט, אַז מרדכי גאָלד איז׳ שוין כמה פעמים גיוועזן בייאם מינקאָוויצר דאָקטיר, ווייל ער טויג צו קיין קינדר נישט; האָט איהם דער מינקאָוויצר דאָקטיר ניגעבין אונ׳ גיגעבין רפואות אונ׳ דרנאָך האָט ער איהם גיזאָגט, אַז איצט איז׳ איהם נישט צו העלפין. איפשר אַז ער וועט עלטיר ווערד׳ן, וועט מעגליך זיין, מען זאָל איהם העלפין.

האָב איך ערשט יעקלן צו פרשטעהן גיגעבין, אַז דיא דאָקטאָרים האָבין אַזוי אַטבע, זייא זאָגין תמיד, אַז זייא זעהן זייערי רפואות העלפין נישט: איצט קאָן מען דעם חולה נישט העלפין, שפּעטיר איז׳ מעגליך יוא. אונ׳ לעולם קענין זייערי רפואות נישט העלפין, אַז מען גוט פריהר נישט אויף אַ פדיון (א). טאָ ווען זייא העטין עהרליכי לייט גיוועזן, העטין זייא גאָר נישט אָנגיהויבין רפואות צו געבין, ביז מען העט זייא נישט מברר גיוועזן, אַז מען האָט זיך שוין געלאָזט מאַכין אַ פדיון. נור זייא געבין רפואות אונ׳ פרעגין גאָר נישט, וואָרין וואָס שאד עס זייא? ערשט אַז זייא זעהין, דיא רפואות זייערי העלפין נישט, זאָגין זייא, איצט קען מען דעם חולה נישט העלפין. זייא זאָלין פּאָפּראָסטי זאָגין: דיא רפואות העלפין נישט, וואָרין מען האָט דעם חולה אַודאי נאָך קיין פדיון גימאַכט — איז׳ דעך פר זייא אַ גרויסה בושה, זייא האָבין דעך אַ פנים וויא אַשוואַרץ יאָהר! זאָגין זייא נור: איצט קען מען נישט העלפין, אונ׳ טראַכטין זיך, דרווייל וועט מען דעם חולה מאַכין אַ פדיון. מילא דאָס וואָס דער מונקאָוויצר דאָקטיר האָט מרדכין גיזאָגט, איצט איז׳ איהם נישט צו העלפין, איז׳ נור גיוועזן איבערדעם, ווייל מען האָט איהם דענצמאָהל נאָך נישט גיהאַט גימאַכט אַ פדיון. דרנאָך אָבער האָט מען מרדכין שוין גיהאַט גימאַכט אַ פדיון, טויג ער דעך אַודאי יוא, איהן אַ דאָקטיר.

יעקל האָט מויל און אויגין אויפגימאַכט. דרצו האָב איך איהם דרצעהלט, וואָס פר אַ חשובקייט ער איז׳ בייאם רבין, אונ׳ וויא דער רבי שיקט איהם תמיד חוליים צו, אונ׳ אַפילו מיר האָט דער רבי גיזאָגט, אַז נור ער קען מיר אַ רפואה טוהן. האָט ער גרויס הנאה גיהאַט, אונ׳ האָט מיר גיזאָגט, ער וועט אַבאַלד זיין בייא אייך. ע״כ זעה איהם דאָרט מקרב צו זיין, וועסט דוא זעהן, ער וועט אייך געבין אַ גביות-עדות, אַז וואָלף דובניר איז׳ בייא איהם גיוועזן אונ׳ האָט איהם גיבעטין, ער זאָל דער מויד אַזוינס געבין, זיא זאָל דרפין מפיל זיין.

כח. פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

פר דרייא טאָג איז׳ דער פולשטיניר רופא היא גיוועזן אונ׳ האָט בייא מיר ווערשירי גיגעסין. איך האָב איהם צוליעב נאָך עטליכי מענשין פין אונזרי לייט אויף דער ווערשירי פרבעטין. ער האָט גימיינט דיא הונד טאָרין איהם. ער האָט אונז גיגעבין אַ גביות עדות, אַז וואָלף דובניר האָט גישיקט צו איהם, ער זאָל דער מויד אַזוינס איינגעבין, זיא זאָל דרפין מפיל זיין. בייא דער ווערשירי האָב איך אונטרגיריקט מעד וויאפיל עס האָט גיקענט אין איהם אַריין, אונ׳ ער העט אונז גיוועזן גיגעבין אַ גביות-עדות אַפילו, אַז וואָלף דובניר אַליין האָט איהם גיבעטין, ער זאָל דער מויד אַזוינס געבין זיא זאָל דרפון מפיל זיין. נור מיר האָבין זיך אָבער מישב גיוועזן, אַזוי אַ גביות עדות טויג אונז נישט, וואָרין וואָלף קען עדות שטעלין, אַז דענצמאָהל ווען אין גביות עדות שטעהט, וואָלף האָט איהם גיבעטין, איז׳ וואָלף גאָר ערגיץ אַנדרש גיוועזן, נישט אין פולשטין; אונ׳ אַז מיר וועלין שרייבין אַ טאָג, וואָס יעקל איז היע גיוועזן, וועט וואָלף שטעלין איפשר עדות, אַז ער איז׳ דעם טאָג נישט היע גיוועזן. אַז מען זאָגט אָבער: ער האָט גישיקט צו איהם, קען מען נישט איבערווייזין, אַז עס איז׳ ליגין. וואָרין פר נויטה וועט איינר פון אונזרי לייט זאָגין, אַז וואָלף האָט איהם בסוד גישיקט צו יעקלן אָדער מיר וועלין זיך איין אַנדרי עצה געבין, אַז מעוועט בעדאַרפין.

פון דעסטוועגין האָבין מיר פון דעם גביות עדות נאָך מיט קיינים נישט גישמוסט, וואָרין מיר וועלין בעסיר וואַרטין ביז דיא צייט וועט דרצו קומין, אונ׳ דאָס וועט דעך נישט לאַנג דויערן, וואָרין דער רבי זאָל לעבין האָט גיזאָגט: וואָלף וועט האָבין אַ מפלה; וועט ער דעך אַודאי האָבין אַ מפלה. מילא זעה זשע דוא נור פולווע אָב למען השם. אַז דוא וועסט ווידר עפּיס גיוואָהר ווערין, זייא מיר תיכף מודיע, מיר זאָלין וויסין וואָס עס טוהט זיך.

כט. פין ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר
צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

מילא עס איז׳ דעך אַודאי טאַקי אַזוי וויא דער רבי דער צדיק, זאָל לעבין טויזינד יאָהר, האָט גיזאָגט. דער סלאָבודשיקר פריץ האָט בייא וואָלף דובניר זיך גיקויפט אַבאַריל׳קי וויין. אין דער היים האָט ער גיהייסין דעם אַרענדאַר זיינים ר׳ פסח, וואָס איז אַמאָהל גיוועזן אַ משרת ביי ר׳ אהרן לאָזירס (ער איז׳ אויך ר׳ אהרנס אַ קרוב) ער זאָל איהם אין קעליר דען וויין אָבציהן אין בוטעלקיס אַריין. וויא ר׳ פסח האָט אָבער נור אָנגיהויבן דעם וויין אָבצוציהן, איז׳ ער גיקומין אויס דעם קעליר מיט אַ גיוואַלד צום פריץ אַרויף צו לויפין אונ׳ האָט גישריגין: אין וויין איז׳ דאָ סם, איך וויל דעם וויין נישט ציהין; דער פריץ האָט גינעהמין אַ ביסל פין דעם וויין אונ׳ האָט גיגעבין אַקליין הינטל צו טרינקן, איז׳ עס אויף דער שטעל גיפגרת. האָט דער פריץ גיוואָלט תיכף מיט דעם וויין אַריין פאָהרין אין דער גובערני אַריין. דער אַרענדאַר אָבער האָט איהם גיבעטין, ער זאָל רחמנות האָבין אויף דובניר אונ׳ זאָל נישט אַריין פאָהרין, וואָרין ער קען דעך איהם ח״ו פין דעם לעבין ברענגין, אונ׳ האָט דעם פריץ גישוואָרין, עס וועט אַודאי פר איהם טויזינד מאָהל חשבור זיין, ער זאָל איהם מיט דעם וויין שיקין צום רבין דעם צדיק. איז׳ דער פריץ דרויף צוגישטאַנין. מילא וועט מאָרגין אָדער איבערמאָרגין ר׳ פסח מיט דער באַריל׳קי וויין צום רבין דעם צדיק אַריין פאָהרין. זאָלסט דוא וויסין וואָס צו טוהן, אַז וואָלף וועט נישט וועלין דעם רבין דעם צדיק ציית זיין, וועט ער אויסגעריסן ווערן, וואָרין דער פריץ נעהמט פריהר אַרויס אַזאַסוויאַטשעני פון זיין דאָרפסשופט אונ׳ פון אַנדרי מענשין, וואָס זענין דרבייא גיוועזן וויא דיא מעשה מיט דעם וויין איז׳ גישעהן.

ל. פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

איך בין דיר מודיע, אַז נעכטין איז׳ ר׳ פסח מיט דער באַריל׳קי וויין אַריין גיקומין. דיא באַריל׳קי וויין איז גיוועזן פרחתמיט מיט דעם פריץ חתימה. וויא וואָלף דובניר האָט דרפון גיוואָהר גיוואָרין, האָט ער אָנגיהויבין צו שפרינגין אונ׳ צו שרייען, דאָס געהט איהם נישט אָן. זיין וויין איז׳ נישט מיט סם. מען קען זיין גאַנצין קעליר וויין פרובין, אין דער באַריל׳קי האָט פסח גימוסט סם אַריין וואַרפין.

דרנאָך אָבער האָט ער זיך מישב גיוועזן: אונ׳ וואָס וועט זיין, אַז דער אינטעריס וועט קומין צו דער גובערני? אי אַ יאַב געלד וועט דאָס שפיל

איהם קאָסטין, אונ׳ זיין וויין וועט פאָרט אין אַ בעזין שם אַריין קומין. בעסיר דאָס עסק אָפצוטוהן שטילרהייט. האָט ער גישיקט אַ שליח מיוחד נאָך זיין ברודר ר׳ ברוך, ער זאָל קומין און זאָל איהם העלפין בייאם רבין זאָל לעבין. וואָרין ר׳ ברוך איז׳ בייאם רבין אַ גרויסיר תקיף.

דרווייל אָבער האָט דער גאָראָדניטשי פין דעם אינטעריס גיוואָהר גיוואָרן, חאָטשי מיר האָבין עס גיהאַלטין בסוד, האָט ער תיכף דעם אַרענדאַר ר׳ פסח גינעהמין אויף אַ דעפראס, אונ׳ דער אַרענדאַר האָט דיא גאַנצי מעשה דרצעהלט אַזוי וויא זיא איז גיוועזן, וואָרין ער האָט מורא גיהאַט, אַז ער וועט אַנדירש זאָגין, דרנאָך וועט מען דעם פריץ נעהמען אויף דעם דעפראס, וועט דעך אַרויסקומין, אַז ער האָט ליגין גיזאָגט, קען ער אַ סוף האָבין. וואָלף דובניר איז גישטאַנין נאָך פסח׳ס דעפראס גאַנץ גוט פאַרשוואַרצט צו ווערן.

זיין מזל איז׳ גיוועזן, וואָס זיין ברודר ר׳ ברוך איז׳ פריהר אָנגיקומין עהדער דאָס עסק איז נגמר גיוואָרין בייאם גראָדניטשי. האָט דער ברודר דעם רבין זאָל לעבין גיבעטין, ער זאָל וואָלפין אַטובה טוהן, אונ׳ האָט צוגיזאָגט, אַז וואָלף זאָל פין היינט מאָהל אָן דעם רבין זאָל לעבין אין אַלעם ציית זיין מקטון ועד גדול, אַבי ער זאָל איהם אַרויס העלפין אויס דעם גראָדניטשיס הענד אַרויס אונ׳ דאָס גאַנצי עסק זאָל בלייבין בסוד. האָט דער רבי זאָל לעבין גישיקט נאָך דעם גראָדניטשיס פאַקטיר, אונ׳ מען האָט אַזוי לאַנג גיאַרבייט אונ׳ אַסך געלד פרטהיילט דעם גראָדניטשי און זיין סעקרעטאַר אונ׳ נאָך אַזאָלכי, ביז דער גראָדניטשי האָט צוגיזאָגט, אַזוי באַלד וואָלף וועט זיך משוה זיין מיט דעם פריץ, וועט ער דעם דעפראס צרייסין.

דרווייל האָב איך ליבלה חדוה, דער מוידס פאָטיר, פין דעם אינטעריס מודיע גיוועזן, איז׳ ער גיקומין צום רבין זאָל לעבין מיט דער גביות עדות פין יעקל רופא וואָס איך האָב איהם גיגעבין, אונ׳ האָט דעם רבין זאָל לעבין געבעטין, ער זאָל אויף איהם נישט פרגעסין, וואָלף זאָל איהם זיין בושה און זיין אונגליק עהרליך בעצאָהלין, וואָרין נור איצט איז׳ צייט. האָט דער רבי זאָל לעבין גישיקט נאָך ר׳ ברוך אונ׳ האָט איהם גיזאָגט, עה ער העבט גאָר אָן פין דעם עסק צו שמיסין, מוז מען זיין ליבלי מפשר זיין. האָט ר׳ ברוך ליבלין משוה גיוועזן. נישט קשה, וואָלף האָט איהט אַודאי גינוג געלד גיגעבין. דרנאָך ערשט האָט דער רבי זאָל לעבין מכח דעם וויין גיפסקית, וואָלף [זאָל] דעם סלאָבודשיקר פריץ לייהין פיר הונדרט רענדליך אויף דרייא יאָהר אָהן רוחים, אונ׳ דרצו זאָל ער איהם געבין אַ גוט פאַס וויין פין דעם בעסטין אַ מתנה, אונ׳ דעם אַרענדאַר ר׳ פסח זאָל ער געבין פר זיין טרחא דרייסיג רענדליך.

נאָך אַלעם איז׳ וואָלף דובניר דער מתנגד ערשט גיקומין צום רבין זאָל לעבין בקידה ובהשתחויה, האָט דעם רבין זאָל לעבין טויזינד מאָהל איבערגיבעטין אונ׳ האָט איהם אַמתנה גיגעבין אַ וואָהל כשר פאַס וויין, עס איז׳ אַודאי ווערט פיפציג רויטי רענדליך. אונ׳ וויא מיר דאַכט זיך, וועט איהם דער חשק

פרגעהן אַ מתנגד צו זיין אַקעגין רבין זאָל לעבין. אונ׳ אַפילו דיא איבריגי מתנגדים דאַכט זיך מיר, אַז זייא וועלין זעהן וואָס דער רבי זאָל לעבין אונ׳ מיר אַלי קענין טוהן אויף דער וועלט, זענין זייא מחויב דאָס נייניעהריגי קדחת צו האָבין דאָס מויל נור אויף צו מאַכין אַקעגין אונז. אונ׳ געך אונ׳ באַלד וועלין מיר בודאי אָן דעם ביסל עולם נקמות דרלעבין, וואָס טראָגין אונז אַפילו נור אין האַרץ נאָך אַ שנאה.

לא. פין ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר
צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

וואָס זאָל איך דיר זאָגין, דורך דיין בריבל מיט דער מעשה פון וואָלף דובנירס באַרילקי וויין האָסט דוא מיך גאָר מחיה גיוועזן.

איך בין אַרום גיגאַנגין עטליכי טאָג אין גרויס עגמת נפש. דער רשע
רדכי גאָלד האָט ביי אונזר פריץ אַוועק גידונגין דיא שטאָד אַרענדא מיט
יא דערפיר. ביז אַהער איז׳ בייא אונז גיוועזן פראָפּינאַציע. האָבין דיא שענ־
ירס גיזעהן, אַז פון דיא פיינסקי שענקין קענין זייא נישט לעבין, זענין
יא אונטער גיפאַלין דעם ימחשמוניק מרדכי גאָלד, ער זאָל נעהמין דיא
רענדי. ער איז׳ בייא אונזר פריץ זעהר חשוב, ווייל ער זיצט מיט איהם
בר דיא טריפה פסולים. האָט ער דיא אַרענדי מיט אַ קוואָטי בראָנפין
ברגיניהמן בייאם פריץ אונ׳ האָט מיט דיא שענקירס גימאַכט אַ מקח אויף
ם בראָנפין אויף אַ גאַנץ יאָהר.

דרווייל איז׳ בראָנפין טהייער גיוואָרין, אונ׳ ער העכירט פין דעסטווע־
דעם מקח נישט, איז דער ימחשמוניק אין שטעדל זעהר חשוב דריבער
וואָרין. נור מיר וויל דער רשע קיין בראָנפין נישט געבין, ווייל מיין ברודר
ס זיצט אין בילטשיק האָט בייא איהם גינעהמין בראָנפין אויף באָרג אונ׳
ט איהם בעהאַלטין פיר הונדרט גולדין. זאָגט ער יאַגבי, אַז ער האָט מיין
דר גיגעבין דעם בראָנפין, בין איך איין ערב גיוועזן. איך גידענק נישט,
שר האָב איך דערצמאָהל גיזאָגט איך בין איין ערב; נור וואָס האָט איינס
אַנדערן? פון דעסטוועגין בין איך מיט דעם עבערשטינס הילף מיר היא
אַבעל הבית וויא אַלי בעלי בתים אונ׳ העט גיקענט זיין אַ שענקיר
גיט וויא אַנדרי שענקירס. פרוואָס וויל דאָס מיר דער ימחשמוניק קיין
פין געבין, איך זאָל אויך עפיס פרדינין.

מילא בין איך אַרומגיגאַנגין אין גרויס עגמת נפש. נור וויא איך האָב
לטין דיין בריבל, האָב איך דרפון אַזוי אַתענוג גיהאַט, אַז איך האָב
דעם עגמת נפש גאָר פרגעסין, בפרט איך האָב מיר גיטראַכט, אַז דעם
שמוניקס שוועהר וואָלף דובניר האָט אַמפּלה גיהאַט, וועט דעך דער
אַודאי אויך האָבין אַמפּלה! נור דאָס בעט איך, אַז זיין צייט וועט

קומין, זאָל דער רבי דער צדיק איהם נישט אַרויס העלפין אויס דעם שלימזל, ער זאָל איהם בעסיר בעגראָבין צעהן עלען אונטער דער־ערד.

לב. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר
צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

ר׳ ברוך דובניר, וואָלפס ברודר, איז היאַרום דורך גיפאָהרין, האָב איך איהם גיבעטין, ער זאָל פר מיר אַגוט וואָרט רעדין בייא מרדכי גאָלד, ער זאָל מיר גיטרויען בראָנפין אַזוי גוט וויא אַלי שענקירס. האָט מיר דאָס ברוך בייא איהם גיפועלט. ער האָט מיר גיטרויעט אויף דרייאַהונדרט גולדין בראָנפין. איך האָב איהם דעם טערמין אָבגיפּולוויט אונ׳ האָב איהם צו דער שעה זיין געלד אַריין גיבראַכט אין שטיב אַריין, האָט ער מיר דרנאָך מעהר בראָנפין גיטרויעט. אָט דאָ זעהט מען אויך וואָס אונזרי לייט זענין. דאַרף מען אַגרעסערן ימחשמוניק וויא מרדכי גאָלד איז׳? אונ׳ פון דעסטוועגין, אַז אונזר ר׳ ברוך האָט איהם נור אַ וואָרט גיזאָגט, האָט ער טאַקי דאָס ניין־יעהריגי קדחת בעקומין ער זאָל איהם אָבזאָגין אונ׳ גוט מיר בראָנפין וויא פיל איך וויל נור אַליין.

מילא, אַז עס איז׳ יוא אַזוי, האָב איך מיר פירגינעהמין אויף אַלי שבת דעם רבין דעם צדיק צווייא טעפּ בראָנפין צו שיקין. וואָס קען איך דאָ נישט בעשטעהן, אַז מרדכי דער ימחשמוניק וועט וועניגיר האָבין עטליכי טעפּ בראָנפין? וואָס וועט ער מיר דאָס טוהן דרפר? פין עטליכי טעפּ בראָנפין ווע־גין וועט ער מיר דאָס הויז נישט אַוועק נעהמין, ובפרט דער הונד וועט דעך דרווייל אַודאי אַ שוואַרצי מפלה האָבין. מילא, דרווייל טרינקט זשע דאָרט אויף מיין גיזונד. אַז איך וועל צייט האָבין, וועל איך מיך אַביסל אַריבר חאַפּין אויף אַ שבת צום רבין דעם צדיק אונ׳ וועל מיטברענגין בראָנפין גע־ניג, אונ׳ מיר וועלין הולין וויא אונז אָנשטעהט.

לעת עתה האָב איך נישט צו זאָרגין. איך בין מיר אַ שענקיר אַזוי גיט וויא אַלע היעגי שענקירס. אין הויז איז׳ דאָ פין אַלעם גוטין, אַ מזומניר גראָשין דרעהט זיך אויך, אַ טרונק בראָנפין אַ גוטיר איז׳ אַודאי דאָ, — הכלל עס איז׳ גיט.

לג. פין ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

איך שיק דיר אַ שליח מיוחד, וואָרין עס איז׳ אַראַפּטאָווני אינטעריס. דער בילקער אַרענדאַר איז׳ פין דעסטוועגין אַמיסטני אַריין גיקומין. פין

דיין פריץ איז׳ צום בילקער פריץ אַבריב אָנגיקומין, ער זאָל דיא גויה, וואָס איז׳ דענצמאָהל אַז דוא האָסט דאָרט שבת גיהאַלטין אין וואַלד גיווען, נעהמין אויף אַ דעפראס אונ׳ זאָל זעהן צו טוהן וואָס נור מעגליך איז׳ פין דער גויה אַרויסצובּרענגין פין ווענין זיא איז׳ משוגעבערת גיוואָרין. דער בילקער פריץ האָט דאָס גאַנצי עסק אַזוי בסוד גיהאַלטין, אַז דער אַרענדאַר האָט פריהר גאָר נישט גיקענט טוהן דרצו. ער האָט פליטצלינג גילאָזט דיא גויה נעהמין צום דעפראס, האָט זיא אויסגיזאָגט, אַז עס זענין דענצמאָהל אין וואַלד גיווען צווייא יודין, וואָס האָבין טאַקי אין וואַלד גינעכטיקט. מיט דיא צווייא האָט זיא צו טוהן גיהאַט, אונ׳ פין אַ סימן וועגין האָט זיא בייא איינים אַ בריבל אויס דער קעשיני אַרויסגיגנבת.

דאָס בריבל האָט זיא דעם פריץ בייאם דעפראס גיגעבין. דער אַרענדאַר האָט זיך גיפּרופט דאָס בריבל צו בעקומין אָדער עס חאָטשי נור צו זעהן, עס איז׳ אָבער אונמעגליך גיווען. דער פריץ האָט עס איהם אַפילו נישט גיוואָלט ווייזין. ער האָט גיזאָגט, אַז מרדכי גאָלד וועט בייא איהם זיין, וועט ער עס איהם געבין, ער זאָל עס איהם אויף פּוליש איבר זעצין, כדי ער זאָל וויסין ווער דיא צווייא מענשין זענין, וואָס האָבין מיט דער גויה אין וואַלד צו טוהן גיהאַט, אונ׳ זאָל זייא פרשיקין אויף דעם סאמביר.

מילא זעהסט דוא, אַז עס איז׳ קיין קלייניגקייט נישט. דער אַרענדאַר איז׳ צו מיר גיקומין ממש אָהן אַ נשמה. ער האָט מיר גיזאָגט, וויא ער האָט גיזעהן, אַז דער פריץ גיטרויעט איהם אַזוי ווייט נישט, אַז ער וויל איהם אַפילו נישט ווייזין דאָס בריבל, איז׳ ער תיכף אַהער אַריין גיפאָהרין, וואָרין ער שרעקט זיך זעהר, דער פריץ זאָל נישט צו איהם זיין בעז הארץ אויסלאָזין. ער האָט גאָר גיחלשת פר מיר, איך זאָל מיט דעם רבין זאָל לעבין פון זיינטוועגין רעדין, אונ׳ האָט נאָך זיין כח נאָך אויף אַ פדיון אויך גיגעבין. מילא, דאָ איז׳ קיין אַנדרר ספּאָסיב פרהאַנדין, נור דו מוסט זעהין אַ כתב פין מרדכי צו בעקומין, זיין אייגין כתב טאַקי, אונ׳ עס מיר צושיקין, וועל איך בייא ר׳ יוסף פראַדילס לאָזין אַבריבל נאַכין אָדער עפּיס אַנדערש פין זיין כתב. תאמיר וועט אונז דער עבירשטיר אין דעם רבּיס זכות אַ נס טוהן אַז דער אַרענדאַר וועט קענין בעקומין דאָס כתב, וואָס דיא גויה האָט אַנידרגילעגט, אונ׳ וועט דרפר אַריין דרעהין מרדכיס כתב. מילא דרנאָך, אַז דאָס כתב וועט פירקומין פר אַ קאָמיסיע, וועט זיך טאַקי אַרויס ווייזין, אַז מרדכי האָט מיט דער גויה צו טוהן גיהאַט, טאַקי וויא איהם אָנשטעהט. אי דיא צווייא פילשטניר עהרליכי יודן וועלין מיר מציל זיין פין אַבלבול, אי אָן דעם ימחשמוניק וועלין מיר אַ נקמה דרלעבין. נור למען השם נישט צו פרשלאָפין דאָס עסק, וואָרין ווער ווייסט וועמיס מאָרגין עס איז׳.

לד. פין ר׳ גדליה באַלטיר
צו ר׳ גרשון קאָריצער

איך דאַנק דיר זעהר פר דער עצה, דעם תם משה פישלס אונ׳ זיין ווייב דעם שבחי הבעשט צו שיקין. נור מוסט דוא פריהר זעהן, אָב ער וועט דאָס קענין פרטראָגין. ווער ווייסט, איפשר האָט ער קיין רייני נשמה? עס קען זיין, עס שלעפט זיך איהם נאָך עפּיס נאָך פין זיין פאָטיר אַשלימזל, אָדער פין דעם מלמדס תורה, וואָס ער האָט בייא איהם גילערנט, אונ׳ דורך דעם וועט ער אויס דעם שבחי הבעשט נאָך לאַכין. מילא נישט גענוג מיר וועלין איהם נישט בעקומין, וועט ער נאָך ווערין עפּענטליך אַקעגין אונז, אונ׳ אַזוי אַ מענש, וואָס מעהאַלט איהם אין שטאָד פר אַ שטיקל למדן, קען נאָך אַנדרי מענשין אויך פרפיהרן. ער האָט בדעה צו שרייען, ער האָט אין דעם שבחי הבעשט מיאוסי זאַכין גיפונין, וועט איהם דער עולם גלייבין.

אמת איך קען איהם, אין דער יוגענד איז׳ ער גיווען אַ כשרר יוד, פין דעסטוועגין קען מען נישט וויסין וואָס אויס איהם איז׳ דרנאָך גיוואָרן; בפרט אויס זיינס אַ בריף, וואָס ער האָט מיר גישריבין, זעה איך אָן איהם אַ שטיקל אַפּיקורסות רחמנא יצילנו. ער שרייבט מיר, דאָס ווייב זיינס האָט שוין גישיקט אויף פּדיונות צו עטליכי רבּיס, חאָטשי ער ווייסט, דאָס איז׳ נישט ווערט אַגראָשין. איבּרדעם דאַכט זיך מיר, דוא זאָלסט איהם נישט געבין דעם גאַנצין שבחי הבעשט אויף איינמאָהל. פריהר גיב איהם נור אַפּאָר בלעטליך פון איהם, וועלין מיר זעהן, וואָס ער וועט זאָגין דרצו. שרייב עס מיר, וועלין מיר זעהן, וואָס צו טוהן.

יענע נאַכט האָבין מיר דאָס תענוג גיהאַט בייאם רבין, זאָל הינדרט יאָהר לעבין, אָן איין ערך. דער רבי, זאָל הונדרט יאָהר לעבין, האָט עטליכי מאָהל גיזאָגט, ווייסט דוא—אָבער גיזאָגט וואָס גיזאָגט הייסט. ער האָט גיזאָגט דעם פסוק פתחו לי שערי צדק, אונ׳ ר׳ יוסף האָט גיטאַנצט פר איהם. פּלוטצלינג, אום האַלבר נאַכט, איז׳ ער אויפגישטאַנין. דאָס פּנים איז׳ גיווען פלאַם פייער. ער האָט זיך די הענד גיוואַשין אונ׳ האָט גיזאָגט מיט אימה אונ׳ מיט יראה: גלויבט איז׳ דער עבערשטיר, וואָס האָט מיך מקרב גיווען, איך זאָל איהם, גילויבט איז׳ ער, דינען. אונ׳ האָט אויך אַ ביסל גיטאַנצט. דרנאָך האָט ער גיהייסין דעם עולם וואָס זענין לעבין איהם גישטאַנין שטיל זיין אונ׳ האָט פר אונז גיזאָגט תורה מיט שרעקליכי גישרייאין אונ׳ גיוואַלדיס, אונ׳ מען האָט דער פאָרט קיין וואָרט גיהערט, ביז ער האָט ווידער גיזאָגט: גלויבט איז׳ דער עבערשטיר וואָס האָט מיך מקרב גיווען, איך זאָל איהם, גילויבט איז׳ ער, דיענין. דרנאָך, וויא ער איז׳ ווייעדר צו זיך געקומין, האָט ער זיך אויף דעם בעט צוגעלייגט, ער זאָל זיך אַביסל אָברוהין אונ׳ האָט גיהייסין איטליכין געבין צו צווייא פּאָרציעס בראָנפין. וויא איך האָב גיזעהן, אַז דער בראָנפין

פון דיא שענקירס איז' נישט גוטס, האָב איך אַ שפרינג גיטוהן צו מיר אַהיים אונ' האָב גיבראַכט פין דעם בראָנפין וואָס דוא האָסט מיר גישיקט. וויא ר' שלמה און דער אַלטיר ר' משה האָבין איהם פרזוכט אונ' האָבין איהם פר דעם רבין, זאָל הונדרט יאָהר לעבין, גילויבט, האָט מיך דער רבי, זאָל הונדרט יאָהר לעבין, גיפרעגט, איך זאָל איהם דעם אמת זאָגין, וויא צו מיר קומט אַזוי אַבראָנפין. האָב איך איהם גימוסט דעם אמת זאָגין, איך האָב איהם פון דיר. האָט ער זיך זעהר גיחודישת, פר וואָס האָסט דוא איהם נישט בי־שיקט. האָב איך גאָר גיציטירט, ער זאָל נישט ח"ו אין כעס עפיס אַקעגין דיר זיך אַרויסחאַפין מיט אַ שלעכט וואָרט. אונ' איך ווייס, אַז דאָס וואָרט וואָס איהם חאַפט זיך אַרויס אין כעס איז' וויא אַ שאַרף שווערד (א). האָב איך דיך תיכף פרענטפירט. איך האָב גיזאָגט, מן הסתם האָסט דוא ביז אַהער נישט גיהאַט קיין גוטין בראָנפין, איצט האָסט דוא גישיקט אויף אַ פרוב, אַז ער וועט גיפעלין, וועסט דיא איהם אודאי שיקין נאָך בעסרין. מילא זעה זשע דעם רבין, זאָל הונדרט יאָהר לעבין, צו שיקין וואָהלין בראָנפין. איך שיק דיר דאָ איצט געלד אויף צווייא פעסליך בראָנפין. זעה מיר זייא צו שיקין לא יאוחר אויף דעם זונטאָג וואָס וועט קומין, וואָרין ירידי איז' בייא אונז. מיט דעם בראָנפין, וואָט דוא האָסט מיר גישיקט פראַכטאָגין, איז' ב"ה אַלץ רעכט גיוועזן. דיא אַרענדא האָט נישט זוכה גיוועזן איהם אָנצוקיקין. זייא גיזונד.

לה. פין ר' זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר' זעליג לעטיטשיבער

וואָס זאָל איך דיר זאָגין, וויא איך האָב דיין בריבל גילייאנט, האָט מיך אַ ציטערניש אָנגיחאַפט, אַז איך האָב גימיינט איך האַלט עס נישט אויס. ווער האָט זיך גיזאָלט רעכטין אויף אַזאַ אַשלימזל? איך האָב גימיינט דוא וועלט איז' מיין, אַז מיר האָבין פרזאָרגט דעם מלמד, — שפרינגט אַרויס איין אַנדרי צרה, וואָס זיא איז' גאָר מיט דעם לעבין גישפילט. איך האָב נאָכגיפרעגט דיא מענשין וואָס קומין צו אונזר פריץ, זאָגט מען מיר, ער געהט אַרום גאָר גזלן אויף דער מעשה, וואָרין דער ימחשמוניק מרדכי האָט בעקומין אַ צעטיל פון דיא וואָס עטץ האָט דאָרט אויפגיקלעבט אויף דיא הייזר אונ' האָט עס איבר גיזעצט אויף דייטשעריש אונ' האָט עס גיגעבין אונזר פריץ. מעדאַרף אַודאי נישט מסופק זיין, אַז ער האָט מעהר נאָך גישריבין וויא אין אייערי צעטליך איז' גישטאַנין אונ' האָט דעם פריץ גיזאָגט, אַז דאָס איז' אַלץ אייער אַרבייט אונ' אַז צווייא פין אונזרי לייט האָבין מיט דער גויה צו טוהן גיהאַט אונ' האָבין איבר דעם גינעכטיגט אין וועלדיל. איבר דעם איז' אונזר פריץ דער גזלן אויף אונז נאָך מעהר רוצח גיוואָרין וויא פריהר אונ' האָט גישוואָ־רין, ער וועט אַזוי לאַנג נישט רוהין אונ' וועט באָדיי' זיין גאַנץ האָב דראָן

שטרעקין, ער מוז דעם אינטעריס אַרויסברענגין; אונ' האָט תיכף אַ שליח גישיקט צום בילקער פריץ, ער זאָל דאָס טוהן, וואָס דער אַרענדאַר האָט דיר דערצעהלט.

דאָס גרעסטי שלימזל איז, וואָס אַלי פריצים ציטערן איצט פר אונזר פריץ, וואָרין מעהערט, ער זאָל באַלד ווערין וויצעגובערנאַטיר, ווייל דער איטציגי וויצעגובערנאַטיר זאָל גובערנאַטיר ווערין. איין גוטר פריינד פון אונזר פריץ אין פעטערבורג האָט איהם גישריבין, אַז דער אימפעראַטאָר האָט שוין אַפילו זיין וויצעגובערנאַטערסטווע אונטרגישריבין, איך געה דורך דעם אַרום וויא משוגע, וואָרין עטץ ווייסט וואָס דאָס פר אַגזלן איז'. ווען ער וועט קומין צו דער גובערני, איך וויל מיין מויל צום בעזין נישט עפנין, וועלין אַלי שררות, וואָס האַלטין איצט מיט אונז, אונז גרויסי שונאים ח"ו ווערין.

וועדליג וויא איך האָב גיהערט, וויל דער גזלן אונזרר שרייבין אין דער גובערני', מען זאָל דיא גויה גאָר אַהין נעהמין, וואָרין עס האָט אַפנים אַז ער גיטרויעט דעם בילקער פריץ אויך נישט. ווייס איך זשע? מיין שכל זאָגט מיר, מעזאָל אַמאָהל מיט דעם עסק איין עק מאַכין אונ' מען זאָל דעם רבין דעם צדיק אַלצדינג זאָגין אונ' מעזאָל איהם טאַקי בעטין, ער זאָל זעהן למען השם מכח דיא צווייא פולשטניר עפיס צו טוהן.

איהר קענט דעך זייא. זייא זענין בודאי זעהר כשרי יודין. אונ' לאָמיר שוין זאָגין, זייא האָבין אין וועלדיל טאַקי עפיס גיטוהן, נאָ, זענין זייא אין אמתין אין דער תנועה גיחאַפט גיוואָרין; פין דעסטוועגין זענין זייא פאָרט זעהר פרומי יודן, כשרי אונ' זענין גרויסי עסקנים אין מצות, אונ' אַז מען וועט נישט זעהן איצט עפיס אין דעם עסק צי טוהן, קענין זייא קומין ח"ו פין דעם חיות, אונ' איך מיט דעם אַרענדאַר וועלין אויך קיין האָניג לעקין.

נאָך מיין שכל נאָך, מוז מען זעהן צו שמיסין מיט יעקל רופא, ער זאָל דער גויה דאָס שפיל אָבטרייבין. קודם לכל לאָז חאָטשי קיין שרץ זיין. אַז עס וועט נאָך אַ שרץ אויך זיין, קען דעך אויס דעם עסק זעהר אַביטיר שפיל ווערען. דיא לייט וועט מען נעטהין, זייא זאָלין דיא גויה מיט דעם שרץ אויסהאַלטין, אונ' דיא חרפה וועט דעך נישט זיין צום אויסהאַלטין. אַזוי וועט מען אונז חאָטשי נישט האָבין מיט וואָס אין דיא אויגין צו שטעכין.

ע"כ למעה"ש שרייב מיר, אָב דאָס געהט דיר איין, וועל איך מיך אַריבר חאַפין קיין פולשטין צו יעקלן. נור שיק מיר אויף הוצאות, וואָרין איך האָב נישט אַ גראָשין, אונ' אין עטליכי טאָג אַרום איז דיא צייט דעם ימ"ש מרדכי פר דעם בראָנפין צו צאָהלין. אונ' חוץ דעם פעהלט מיר געלד פר דעם בראָנ־פין וואָס איך האָב עטליכי מאָהל דעם רבין דעם צדיק גישיקט.

איין אַנדרטמאָהל העט איך אויס דעם ימחשמוניק מיך אויסגילאַכט. איצט אָבער האָב איך מורא, דער רשע וועט דעך מיינין גאָר דיא וועלט [איז] זיין, אַבי' ער וועט האָבין אַזאַטשעפקי אויף מיר, ער זאָל מיך צוקלאָגין צום פריץ, אונ' דער פריץ וועט מיך הייסין פרנעהמין פון קאָפ ביז פוס.

איך מוז זעהן צו טוהן, וואָס צו טוהן, איך זאָל דעם רשע דאָס מויל פרשטאָפּען. איך וועל מיר דעם קאָפּ פרזעטצין איהם צו צאָהלין, בפרט אַז איך וועל איהם דאָס געלד אָבּבּרענגין, וועל איך זעהן, ער זאָל מיר געבּין אַ קוויט פין זיין אייגניר האַנד, וועל איך איהם דיר שיקין, זאָלסט האָבּין זיין כתב צו ווייזין ר׳ יוסל פראַדילס. הגם מיר דאַכט זיך, עטץ זאָל דאָס נישט טוהן, וואָרין אונזר פריץ האָט אָהנדעם אַחראַפּ אויף ר׳ יוסל. ער זאָגט, דעם בּריב פין דעם וויצעגובּערנאַטיר צו איהם מכח דעם בּוך האָט אַודאי ר׳ יוסל גישריבּין. פון דעסטוועגין, אַז דוא ווּעסט וועלין קאָנעטשני, וועל איך איהם דיר שיקין. וואָרין אַז עטץ וועט דאָס טוהן, וועט עטץ דעך עס אַודאי מיט דעם רבּינס דעם צדיקס דעה טוהן, וועט דעך אַודאי רעכט זיין.

לו. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

דיין בּריבל האָבּ איך מקבּל גיוועןן. וואָס דיא שרייבּסט מעזאָל דעם גאַנצין עסק דעם רבּין דרצעהלין, האָבּין מיר היא איין עצה גיהאַלטין, איז׳ גיבּליבּין, מעזאָל דעם רבּין זאָל לעבּין נאָך נישט זאָגין, מעזאָל נאָך וואַרטין.

מיט דעם אינטעריס אַליין ווייס איך מיר גאָר קיין עצה צו געבּין. לע״ע איז׳ דאָס עסק זעהר שלעכט. אונזר נאַדזיע אויף דעם בּילקער אַרענדאַר איז, אויך קאַלי׳ גיוואָרין. מען האָט מיר דרצעהלט אין מן הסתם האָסט דוא אויך שוין דרפון גיהערט, אַז דער בּילקער פּריץ האָט דעם אַרענדאַר זיינים אויך שוין תּפוס גינעהמין, ווייל דיא גויה האָט אויף דעם דעפּראס אויסגיזאָגט, אַז דער אַרענדאַר האָט זיא אָנגירעד, זיא זאָל זאָגין אויף מרדכי, וואָרין ער איז׳ אַ גרויסר עושר, וועט ער איהר געבּין אַיאַם געלד. דאָס האָט דעם פריץ משונה פרדראָסין, וואָרין ער איז בּעוה״ר מרדכין אַ גרויסר פריינד, האָט ער גיהייסין תּיכף דעם אַרענדאַר נעהמין תפוס אונ׳ פר דער ראַטי האָט ער איהם פרנעהמין פין קאָפּ בּיז פוס. דרבּייא האָט גיטראָפין אַ גרויס אונגליק: אין דעם קאַסטין דעם אַרענדאַרס, וואָס דער פּריץ האָט גילאָזט אַוועק נעהמין, האָט מען גיפינין אַ קוויט אויף ראַטי פין ר׳ יוסל פראַדילס מלאכה, איז צו זיין גרויס שלימזל נאָך איז׳ אויף דעם קוויט גישטאַנין אַזוי אַ טאָג נישריבּין, וואָס דער פריץ איז׳ אַ וואָך פר דעם טאָג אונ׳ אַ וואָך דרנאָך גאָר נישט גיוועןן דרהיים. ער איז׳ גיוועןן בּייא איין אַנדרין פריץ עטליכי מייל ווייט פין דרהיים, האָט ער תּיכף דעם פאַלש דרזעהן.

איבּרדעם ווילין מיר שוין מיט מרדכיס כתב קיין מלאכות מאַכין, חאָטשי איך האָבּ גיהאַט אַ ידועה, אַז דער בּילקער פריץ וויל פין דעם קוויט גאָר נישט רעדין, וואָרין ער טראַכט זיך, עס איז גימאָהלט דיא וועלט וועט זאָ

גין ער לייקענט דעם אַרענדאַר אָבּ אַקוויט אונ׳ זוכט זיך נאַפּאַסציס, דער קוויט איז׳ פאַלש. וויל ער בּאָדיי׳ דעם קוויט אָננעהמין אין חשבּון, אַבּי׳ מען זאָל נישט שמיסין פון איהם. פון דעסטוועגין וועט ער אַודאי טראַכטין, אָז דעם אַרענדאַר אונ׳ אָן אַלי וואָס שטעקין נור אין דעם אינטעריס זיך נוקם צו זיין. מילא, אַז מיר ווּעלין עפּיס מאַכין מיט מרדכי[ס] כתב, וועט ער מיינין דיא וועלט [איז] זיין, אַז ער וועט קענין דורך אַ פרעמד עסק, נישט דורך זיין עסק, זיך אָן ר׳ יוסלן אונ׳ אונז אַלי (זיך קענין) נוקם זיין.

איבּרדעם איז׳ בּייא אונז גיבּליבּין מיט ר׳ יוסלן לע״ע גאָר נישט צו טוהן. מען מוז נור מיט יעקל רופא שמיסין, ער זאָל קודם לכל זעהן דעם אינטעריס אָבּצוטרייבּין. דרנאָך ווּעלין מיר זעהן וואָס צו טוהן. זאָרג נישט, ווּעסט דוא זעהן דעם רבּינס זכות וועט אונז בּייאשטעהן אונ׳ עס וועט בּודאי רעכט זיין.

אויף הוצאות קיין פולשטין זעה דיר צו לייהן בּיי יעקל רודניקיר, זאָג איהב, פין דעם רבּינס וועגין זאָל ער עס טוהן. דאַכט זיך מיר, ער וועט דיר נישט אָבּזאָגין אונ׳ וועט דיר בּודאי לייהען. נור למען השם דיא צייט נישט צו פרשלאָפין אונ׳ צו טוהן אַלץ געך וויא מעגליך איז׳.

לז. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

איך האָבּ אַידועה גיהאַט, אַז אונזר פּריץ האָט גישריבּין צום בּילקער, ער זאָל זעהן דער אַרענדאַר זאָל אויסזאָגין, ווער עס האָט איהם גיהייסין דיא גויה אָנרעדין, זיא זאָל זאָגין אויף מרדכי, אונ׳ בּאם ער וועט אויסזאָגין זאָל ער איהם אַלצדינג מוחל זיין. האָבּ איך זעהר מורא, אַז דיא גויה וועט דעם אַרענדאַר אין דיא אויגין אַריין זאָגין, אַז ער האָט זיא אָנגירעד, זיא זאָל אויף מרדכי זאָגין, איז׳ ער דעך לעולם אַ גראָבּר יונג אונ׳ וועט זאָגין וויא אויס אַ רייסטיר. האָבּ איך גיזעהן עס איז׳ קיין אַנדרי בּרירה נישט, איך מוז פאָהרין קיין פולשטין אונ׳ זעהין יעקל זאָל דער גויה אַזוינס געבּין, זיא זאָל מפּיל זיין. אַז זיא וועט מפּיל זיין, וועט זיא דעך בּודאי חולה ווערין אונ׳ וועט נישט קענין אַזוי געך דעם אַרענדאַר אין דיא אויגין אַקעגין שטעהן. אונ׳ דרווייל וועט זיך אונז אין דעם רבּינס זכות ווייזין עפּיס אַ ספּאָסיבּ וויא אַזוי מיר זאָלין זיך אַרויסהעלפין אויס דעם שלימזל. אונ׳ מחמת איילינ׳ש צו פאָהרין, שרייבּ איך דיר בּקיצור.

לח. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

ווייל עס האָט זיך גיטראָפין, אַז מוכ״ז פאָהרט צו אייך, שרייב איך דיר דורך איהם, דוא זאָלסט מיר שרייבין וואָס דוא האָסט אין פולשטין גיטוהן, אָב עס איז׳ דאָרט אַלץ רעכט. מוכ״ז איז פון דעם רבינס לייט, דורך איהם קענסט דוא שרייבין וואָס דוא ווילסט. מיר קוקין אַרויס אויף אַ ידועה פון דיר, וואָרין מיר געהן דאָ אַרום אין גרויסי פחדים. חאָטשי אין דער גוּבערני ווייס מען נאָך נישט פון דעם עסק, האָבין מיר פאָרט זעהר מורא, עס זאָל דרויס נישט ווערין אַ גרויס שפיל. בפרט מעשמיסט שוין אום און׳ אום דרפון, אַז אייער פריץ זאָל וויצעגובערנאַטיר ווערן. אַנימעלד האָט מען בייאם רבין זאָל לעבין דרפון גישמיסט, האָט זיך דער רבי זאָל לעבין אָנגירופין: דער קריפיניר פריץ זאָל ווערין וויצעגובערנאַטיר? און׳ האָט דאָס גיזאָגט מיט אַ ניגון, וויא אַז מעתידושת זיך איבער עפיס. מילא האָט דעך אַפנים ער וועט נישט ווערן (א). פון דעסטוועגין האָבין מיר פאָרט מורא, ער זאָל עס נישט ח״ו ווערן. וואָרין ווער ווייסט, איפשר האָט דער רבי זאָל לעבין מיט דעם ניגון עפיס אַנדירש גימיינט. איבר דעם העטין מיר גערן שוין גיוויסט, אָב דיא ב״סט שוין גיוועזן אין פולשטין און׳ וואָס יעקל האָט גיזאָגט אויף דעם עסק.

לט. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר
צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

דיין בריבל האָט מיך גאָר דרקוויקט. עטץ זענט מסופק אָן דעם רבינס דעם צדיקס ווערטיר מכח אונזר פריצס וויצעגובערנאַטיסטווע. איך בין אסור גאָר נישט מסופק, אַז אונזר פריץ וועט עס אַודאי נישט ווערין. איך פרשטעה נישט, דער רבי דער צדיק האָט גיזאָגט מיט אַ פרווינדרליכין ניגון: דער קריפיניר פריץ זאָל ווערין וויצע גובערנאַטיר? נוא, וועט ער זשע עס יוא ווערין? אמת, דער רבי דער צדיק האָט גיקענט דרבייא האָבין נאָך טויזינד אַנדרי כוונות, וואָס איך קען זייא גאָר נישט אָנהעבין צו פרשטעהן. פון דעסטוועגין פשוט איז׳ פשוט. דער רבי דער צדיק האָט גיזאָגט מיט אַ שאלה ניגון: דער קריפיניר פריץ זאָל ווערין וויצעגובערנאַטיר? נוא אדרבא, האָט גיקענט דער ניגון זיין ווייל ער האָט גיפרעגט, אָב ער וועט זיין, וואָס ער העט דאָס נישט פריהר גיוויסט פון אייך. נור ער האָט עס איבר דעם מיט דעם ניגון גיזאָגט, וויא איינר רעד: דער קריפיניר פריץ זאָל ווערין וויצעגובערנאַטיר? אַודאי נישט! און׳ איך בין טאַקי נישט מסופק, אַז ער וועט עס טאַקי נישט דרלעבין

צו זיין, וואָרין איהר ווייסט וואָס דאָס פר אַ גזלן, פר אַ דאמניק איז!

אין פילשטין בין איך גיוועזן און׳ האָב גיטוהן וואָס מעהאָט בעדאַרפט. דוא גויה איז׳ אין דעם זכות פון דעם רבין דעם צדיק קראַנק גיוואָרין, און׳ מחמת יעקל איז׳ בייאם בילקער פריץ אויך רופא האָט דער פריץ נאָך איהם גישיקט, ער זאָל דיא גויה היילין. האָט איהם יעקל גיזאָגט: רפואות האָט ער דער גויה מורא צו געבין, וואָרין בייא רפואות מוז מען זיך פולגין און׳ מוז זיך האַלטין מיט עסין און טרינקין. דאָס וועט מען דעך בייא אַ גויה נישט פועלין, וועט זיא נאָך קראַנקיר ווערין. איז׳ בעסיר, זיא זאָל בלייבין רוהיג אין שטיב און׳ זאָל קיין שום משקה טרינקין. דרנאָך האָב איך אַ ידועה גיהאַט דורך דער בילקער אַרענדאַרקי, אַז דיא גויה ווערט אַלי טאָג קראַנקיר און׳ זיא וועט דאַכט זיך מיר נישט קענין דעם אַרענדאַר אין דיא אויגין שטעהן.

דער אַרענדאַרקי האָב איך גיזאָגט, זיא זאָל דער גויה פאָדאַווין בראָנפין וויא פיל זיא וועט נור אַליין וועלין. וואָרין יעקל האָט גיזאָגט, אַז צינד איז׳ בראָנפין פר דער גויה טאַקי ממש סם המות. דאָס וואָס מעהאָט איהר פריהר גיגעבין, האָט איהר דיא אַרענדאַרקי אויך גיגעבין אין אַפאָרציע בראָנפין. איך האָב דער אַרענדאַרקי צוגעזאָגט אַזויפיל בראָנפין אָבצוגעבין וויפיל זיא וועט דער גויה געבין.

מ. פון ר׳ זעליג לעטיטשיבער
צו ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר

וואָס זאָל איך דיר זאָגין ברודר, דוא האָסט דורך דיין בריבל אין אונז טאַקי אַ נייע נשמה אַריין גיזעצט. מיר זענין אַרום גיגאַנגין גאָר אָהן אַנשמה. אַסאָוועטניקס פאַקטיר האָט אונז דרצעהלט, ער האָט גיהערט בייא זיין גוי שמיסין פון דער בילקער מעשה, און׳ חאָטשי זייא האָבין גיזאָגט, אַז אין דער גובערני איז׳ נאָך גאָר נישט דאָ דרפון, האָבין מיר פאָרט זעהר מורא, עס זאָל נישט קומין צו גרויסין ח״ו, וואָרין מיר זעהן דעך, דיין פריץ מאַכט זיך דרויס אַ גאַנץ גירעכט. מן הסתם האָט ער שוין גישריבין דרפין צי אַטהייל שררות פון דער גובערני. און׳ אויף דעם אַרענדאַר קען מען זיך נישט פרלאָזין, וואָרין ער איז׳ זעהר אַ גראָביר יונג, און׳ אַזוי באַלד די גויה וועט איהם נור אין די אויגין אַריין זאָגין, וועט ער שטעהן בלייבין טויט און׳ וועט זאָגין וויא אויס אַ רייסטיר מעהר וויא מען בעדאַרף, אַפילו וואָס מעוועט איהם נישט פרעגין. מילא איז דעך דאָס אַ גרויסר נס, וואָס דיא גויה איז חולה גיוואָרין, און׳ פין דעם האָבין מיר זיך געשטויסין, אַז דער רבי זאָל לעבין ווייסט פין דעם גאַנצין אינטעריס, חאָטשי מיר האָבין איהם נישט גיזאָגט, און׳ האָט שוין גימאַכט זיין שטיקל דרבייא. בפרט ער האָט די צייטין עטליכי

מאָהל גיזאָגט, אַז עס ווייזין זיך גרויסי דינים (א) און מען מוז אַרבייטין, מעזאָל זייא מבטל זיין; אונ׳ מיר זעהן בחוש, אַז בייא איהם איז׳ קיין שום זאַך שווער. ער טוהט וואָס ער וויל.

וואָס דאַרף מען מעהר? העסט גיזאָלט זעהן נאָך דעם פסק, וואָס ער האָט גימאַכט אויף וואָלף דובניר מכח דעם סלאָבידשיקר פריץ; איז׳ דער פריץ גיקומין אַמוסטני אַריין צום רבין זאָל לעבין אונ׳ איז פר איהם גישטאַנין — ווייס איך, אַלאָקייא פר זיין פריץ קען נישט מיט אַ גרעסערן דרך ארץ שטעהן, וויא ער איז גישטאַנין פר דעם רבין זאָל לעבין. זעטצין האָט ער זיך בשום אופן נישט גיוואָלט, ביז דער רבי זאָל לעבין האָט איהם נישט עטליכי מאָהל גיזאָגט, ער זאָל זיך אַנידרזעטצין; האָט ער זיך בלאַס גיזעצט, וויל דער רבי זאָל לעבין האָט גיהייסין, מוס ער איהם פאָלגין.

דאָס האָט ער טאַקי בפירוש גיזאָגט. ער האָט דעם רבין זאָל לעבין דרצעהלט, בייא זיין קרוב דעם קריפיניר פריץ איז׳ דאָ אַ בוך, וואָס עס שטעהט דרינין פיל שטותים אויף דיא גוטי יודין אונ׳ אויף אַלי חסידים, אונ׳ דער קריפיניר מאַכט אויך כל הגישפעט אויס חסידים; נור ער קוקט אויף דעם נישט, ער האָט אַלי מענשין ליעב וואָס האַלטין זייער אמונה גיטרייא, עס מעג זיין אַ טערק, אַ טאָטיר, אַ גוי אָדער אַ יוד המבדיל, אַבי׳ ער איז׳ פרום. דער רבי זאָל לעבין האָט איהם מיט זייני ציקרדיגי ווערטער גיזאָגט: דיין קרוב דער קריפיניר איז׳ נאָך אַ יונגר מאַן, אַז ער וועט עלטיר ווערין, וועט ער וויסין מיט ווענין צו האַלטין אונ׳ אויס ווענין צו לאַכין.

דער סלאָבידשיקר האָט דעם רבין זאָל לעבין גיגעבין אויף אַ פיינים פדיון אונ׳ האָט דעם רבין זאָל לעבין גיזאָגט, ער האָט גרויס הנאה, וואָס ער האָט די זכיה גיהאַט איהם צו זעהן אונ׳ מיט איהם צו שמיסין; אונ׳ אַז ער וועט זיין בייאם קריפיניר, וועט ער איהם זאָגין, אַז דאָס בוך זיינס האָט גימוסט שרייבין עפיס אַ מיאוסר ליגניר. אונ׳ איז׳ פון דעם רבין זאָל לעבין אַוועק גיגאַנגין מיט גרויס תענוג.

מילא וואָס האָט מען דאָ מסופק צו זיין; אַז דער רבי זאָל לעבין וועט נור וועלין, וועט דיין פריץ אַודאי איין אַנדרר מעגש ווערין, בפרט אַז דער סלאָבודשיקר וועט איהם נור פין דעם רבין דערצעהלין, וועט ער אַודאי אָנהעבין דרך ארץ צו האָבין פר דעם רבין זאָל לעבין. ע״כ זאָלסט דוא בעשטעלין דעם סלאָבידשיקרס אַרענדאַר ר׳ פסח, ער זאָל זיין פריץ דרמאָנין, אַז ער וועט זיין בייא דיין פריץ, זאָל ער נישט פרגעסין מכח דעם רבין זאָל לעבין צו רעדין. אַז דער סלאָבידשיקר וועט אַלצדינג טוהן פין דעם רבינס וועגין אַזוי באַלד ער וועט נור נישט פרגעסין, בין איך גאָר נישט מסופק, בפרט פר עטליכי טאָג האָט ר׳ פסח בעקומין פון אַסוחר, וואָס איז׳ בייא איהם איינגישטאַנין, זעהר וואָהלין זטערקישין טוטין, האָט ער פון דעם טוטין גינעהמין איין אָקי אונ׳ האָט זיין פריץ גיגעבין אונ׳ האָט איהם גי-

זאָגט, דעם טיטון האָט דער רבי זאָל לעבין בעקומין פון ארץ ישראל, שיקט ער איהם דרפון אַמתנה.

דער פריץ איז׳ זעהר קאָנטענט גיוועןֹ. עס האָט איהם הנאה גיטוהן, וואָס ער איז׳ חשוב בייאם רבין זאָל לעבין, אונ׳ דערצו איז׳ דער טיטון גיוועןֹ משונה וואָהל. מיר האָב׳ן איהם גיזעהן, וואָרין דער אַרענדאַר האָט דעם רבין זאָל לעבין אויך איין אָקי גיבראַכט. אונ׳ וויא דער אַרענדאַר האָט גיזעהן, אַז דער פריץ זייניר איז זעהר צופרידן פון דער מתנה, האָט ער איהם גיבעטין, ער זאָל עס טוהן פין דעם רבינס וועגין אונ׳ זאָל בייאם קריפיניר פריץ דאָס בוך לייאנין אונ׳ זאָל אַכטונג געבין ווער עס האָט עס גימאַכט, פין וואַנין ער איז׳ אונ׳ טאַקי וואָס עס שטעהט דרינין. דער פריץ האָט עס איהם צוגיזאָגט. ער האָט גיזאָגט, ער וועט באַלד זיין אין קריפען דיין פריץ צו ווינשווען מיט דעם וויצעגובערנאַטיסטווע. מילא על כן פולווע זשע נור אָב, אַז ער וועט דאָרט זיין, זאָל מען איהם נור דערמאנין אָן דעם וואָס ער האָט צוגיזאָגט.

מא. פון ר׳ זיינוויל ווערחיעווקיר צו ר׳ זעליג לעטיטשיבער

איך שיק צו דיר דעם מוכ״ז אַ פרטרויעטין מענשין אַמוסטני, ווייל עס איז׳ גאָר נישט גוט. וואָס מיר האָבין איברגיטוהן מיט דער גויה איז׳ אַלצדינג אומזיסט גיוועןֹ. דער רופא זאָגט, דאָס האָט מען בעדאַרפט אַלץ תיכף אין דער התחלה צו טוהן. איצט איז שוין דיא זאַך פראַלטירט, איז׳ שוין צו איינשפעט. אַ שלימזל מיט דיא לייט. ווי עס טויג זייא, אַזוי זאָגין זייא. מאָהל זאָגין זיי: עס איז׳ נאָך צו פריה, אונ׳ איין אַנדרטמאָהל זאָגין זייא: איצט איז׳ שוין צו שפעט. וואָס העלפט דאָס אָבער? ער זאָגט, עס איז׳ נישט מעהר צום העלפין, אונ׳ איך זעה בעוה״ר דיא גויה העבט אָן צו זיך צו קומין אונ׳ אַלי טאָג ווערד איהר אַלץ בעסיר, אונ׳ עס איז׳ זעהר שלעכט; אַזוי באַלד זיא וועט גאַנץ גיזונד ווערין, וויל זיא דער פריץ אַריין שיקין צו דער גובערני. עס איז׳ עפיס גאָר אַבעזינדר מזל, אַז אין דעם רבינס זכות איז איצט אונז אַנס גישעהן, וואָס אַזוינס איז׳ נאָך נישט דרהערט גיוואָרין זינד דיא וועלט שטעהט.

דיא בילקער אַרענדאַרקי האָט מיר דרצעהלט, דער גויהס פאָטירה איז׳ גיוועןֹ אין קרעטשמי שכוררהייד, האָט ער איהר גיזאָגט, ער האָט בדעה צו ענטלויפין פון היא אין קורדאן אַריין. האָט זיא איהם גיפרעגט, אָב ער וועט דיא טאָכטער זייני אויך מיט נעהמין. האָט ער גיזאָגט, ער האָט מורא זיא מיטצונעהמין, וואָרין ער איז׳ איין אָרם מאַן, וועט ער מוסין צו פיס ענטלויפין, אונ׳ זיא איז׳ איצט אַ שוועהר מענש, וועט זיא איהם אויף דעם וועג מאַכין איין עיכוב. האָט איהם

3. יוסף פערלס הקדמה צום „מגלה טמירין"

הקדמה

וויא דאס ספר מגלה טמירין איז ארויס גיקומין אויף דער וועלט האב איך גיזעהן, וויא זעהר פיעל מענשין האבין עס גילייענט. איינמאהל אבער בין איך גיוועזן אין איין שטאד צו גאסט האב איך גיזעהן וויא[1] ער בעלהבית וואס איך בין בייא איהם איינגישטאנין מיט זיינס א שכן זענין[2] איבר איהם גיזעסין אין איין דארפס מאן איזט זיך פין ווייטען גיזעסען. האט זיך דער דארפסמאן אנגירופין איך ווייס גאר נישט וואס איהר האט פין דעם ספר אזא אגרויס תענוג, איך האב נאך קיין מאהל נישט גיזעהן, מען זאל זיך אזוי פרייען מיט א ספר, וויא איהר פרייעט אייך דא מיט דעם ספר. דארף מען מעהר וויא דאס ספר שבחי הבעשט און דיא סיפורי מעשיות זענין, וואס מען געפינט אין זייא, וואס איהר ווילט נור אליין אין צים סוף פרייעט מען זיך מיט זייא נישט אזוי וויא איהר פרייעט אייך דא מיט דעם מגלה טמירין.

וואס בין איך אייך שילדיג האט איהם[3] דער בה״ב גיענטפערט, וואס איהר קענט קיין לשון הקדש נישט, אין ווייסט נישט וואס אין דעם ספר שטעהט.

וואס קען דא אזוינס שטעהן דריניז, קען דען אויף דער וועלט נאר אזוינס זיין וויא אין שבחי הבעשט אונ אין דיא סיפורי מעשיות האט זיך דער דארפסמאן אנגירופין

זעהט איהר זאגט דער[4] בעה״ב דאס ספר איזט דען אבער נאך דעם שבחי הבעשט אין נאך דיא סיפורי מעשיות גידריקט גיווארן, אונ אין דעם ספר שטעהן דיא שענשטי מעשיות פון דעם שבחי הבעשט און נאך איאם אנדערי אויך

ווען יוא זאגט דער דארפסמאן, וויא קען מען דיא מעשיות פון דעם ספר פרגלייכין צו יענע פין דעם שבחי הבעשט, יענע ווייסין מיר אז וייא זענין אזוי אמת וויא דיא הייליגי תורה, דיא מעשיות האט גישריבין דער ליניציר שוחט וואס זיין שווצהר ע״ה אליין ר׳ סענדרן מיין איך איז גיוועזן בייא בעש״ט א[5] שוחט אין א סופר, און האט אליין[5a] גיוויסט איאם מעשיות, אבער פון דעם ספר וואס איהר לייענט דא, גאט זאל מיך נישט שטראפין פר דיא רעד ווייס איך דען נישט, אב דיא מעשיות זענין אמת, תאמר זענין זייא ח״ו גאר ליגין, ובפרט וויא איך האב גיהערט זענין אין דעם ספר עפיס דא ענטערעסין פין ארבע פינות העולם פין רוסלאנד און פין דעם קורדאן און אפילו פין ארץ ישראל. ניא אדרבא איך בעט אייך, וויא איזט דאס גימאלט איין מענש, זאל אים אידום זיין, אין זאל דאס אלצדינג קענין וויסין, עפיס פליגיל האט ער גיהאט וואס

איהר האט רעכט זאגט דער[6] בעה״ב, איהר ווייסט אבער נישט אז דער וואס האט דאס ספר גימאכט איזט גיוועזן א רואה ואינו נראה, דאס הייסט, אז ער האט גיוואלט האט ער דיא גאנצי וועלט גיזעהן אין קיינער האט

איהם נישט גיזעהן. אין אז ער האט גיוואלט האט ער עפיס אזוינס גיטיהן איז גיקומין אוואלקען אין האט איהם גיטראגין וויא אהין ער האט אליין גיוואלט.

אי איך בעט אייך האט זיך דער ארענדאר אנגירופין האט איהר דאס אייך אויס קיינעם נישט צו שפעטען, נור אויס מיר, וואס ווילט איהר מיר דא עפיס פירזאגין, אזוינע זאכען גלייב איך נישט.

פר וואס גלייבט איהר עס נישט, וואס איזט אייך דא קשה זאגט דער בעהב, אז איהר קענט יוא דעם שבחי הבעש״ט ווערט איהר דעך גידענקען, אז דער בעשט איזט אמאהל גיוועזן בייא זיין קאמיסער איז דארט גיוועזן א פריץ, וואס איז דעם בעשט גיוועזן א שונא אין האט תמיד גיזאגט אז ער וועט איהם זעהן וועט ער איהם שיסען מיט א ביקס, פין דעסטוועגין איזט דער בעשט לעבין איהם צווייא מאהל גישטאנין, און ער האט איהם נישט גיזעהן, אין דאס האט איהר אודאי אויך גילייענט אין דעם שבחי הבעשט, וויא פיל מאהל דער בעשט איזט אין אקורצער צייט, אוועלט איינגיפאהרין, אין איין נאכט איזט ער אמאהל אייגיפאהרין עפיס אגוזמא מייל,[7] אלע פערטעל שעה האט מען גיזעהן א אנדערי שטאד. מילא זעהט איהר דעך אז אלצדינג קען זיין אויף דער וועלט.

שען חלעבין זאגט דער ארענדאר, וואס דרצעהלט איהר מיר דא פון דעם בע״שט, דאס איזט אין אמת גיוועזן עפיס אנדערש, ער האט גיהאט דיא כתבים פין דעם בעלשם אדם, און האט מיט זייא גיקענט טוהן, וואס ער האט נור[7a] גיוואלט.

זעהט איהר, אט דאס איזט שוין נישט אמת, זאגט דער בעה״ב.

וואס זאגט איהר איזט נישט אמת, האט דער ארענדאר אגרויס גישרייא גיגעבין,

שרייעט נור נישט ענטפערט איהם דער בעה״ב, דאס וואס איהר זאגט ר׳ אדם איזט גיוועזן אבעלשם איז ניט אמת.

וועמין זאגט איהר דאס עס איזט נישט אמת שרייעט דער דארפס מאן ווייטער וואס איך האב מיט מייני אויגין גילייענט, ווערט דעך מיר קיינר נישט אבלייקנין.

איך ווייס זאגט דער בעה״ב איהר האט עס גילייענט אין דעם טייטשין שבחי הבעש״ט, בעזירט אייך נור נישט, איהר מוסט וויסען, דער טייטשער שבחי הבעשט איזט דעך נור אהעתקה פין דעם לשון הקודשין.

יוא זאגט דער ארענדאר וואס דרצעהלט איר מיר עפיס דא, דאס האב איך דעך גילייענט תיכף אויף דעם שער שטעהט עס אפילו

נוא זאגט דער בעהב, איהר מעגט מיר גלייבין, אז אין דעם לשון הקודשין שטעהט גאר נישט, אז ר׳ אדם איזט גיוועזן איין בעל שם, נור דער וואס האט דעם שבחי הבעשט מעתיק גיוועזן האט דאס צו גיזעצט.

וואס טייטש ער האט צו גיזעצט, זאגט דער דארפסמאן, וויא טוהר פר צו זעטצין, וויא טוהר איינער וואס איזט מעתיק עפיס צו זעטצין.

גלייבט זשע מיר זאגט דער בעה"ב, ער האט נישט דאס אליין גיטוהן ער האט איאם זאכין צו גיזעצט אויס זיין קאפף, און איאם זאכין האט ער גאר נישט אריין גישטעלט. וואס דארפט איהר מעהר תיכף בייאם אנהעב האט ער נישט גישריבין אז דעם בעשטס מוטיר איז גיוועזן א באבי, איג' אין דעם לשון הקודשין שטעהט עס. מילא מאג זיך אייך איפשר דאכטען אז דאס איז א קלייניגקייט זאג איך אייך[b7], אז דאס איזט זעהר א גרויסער ענטערעס, ווארין איך האב גיהערט פין א גרויסין צדיק[c7], אז דיא מוטער פין דעם בעשט איזט גיוועזן א גלגול פון דער באבי פועה וואס שטעהט אין דער תורה, אין אז דאס העט ח"ו נישט גיוועזן, העטין דעם בעשטס לייט איצט דאס נישט גיוועזן וואס זייא זעבין, פרשטעהט איהר שוין מילא אדרבא, איזט רעכט אזוינס נישט צו שטעלען, אין אז עס זאל ד'רצו קומין וועל איך ווייזען, מעשיות אין טייטשין וואס שטעהן גאר נישט אין לשון הקודשין, אין איאם וויעדער איפשר נייעציג זאכין וואס שטעהן אין לשון הקודשין און אין טייטשין נישט, און אטהייל זענען[8] דא, וואס ער האט גאר ניט אזוי גישריבין וויא אין לשון הקודשין

איך בעט אייך זאגט דער דארפס מאן, לאמיר דרפין נישט שמיסין, זאגט מיר בעסיר, וואס איהר האט דא אנגיהויבין צו זאגין מכח דעם אז דער בעשט האט גיקענט מאכין ער זאל אלצדינג זעהן און איהם זאל קיינער נישט זעהן אדער צו לויפין אין איין נאכט אגוזמא מייל אוועק, קען אלצדינג זיין אויף דער וועלט

זעהט איהר זאגט דער בעה"ב, איהר האט דעך אליין גילייענט, אז דער בעשט האט דאס דורך ר' אדמס כתבים גיקענט, מילא מוסט איהר וויסען, אז דער פון דעם מגלה טמירין האט באקומין איין כתב פין דיא כתבים,

וואס טייטש זאגט דער ערענדאר וויא איזט מיגליך דער בעשט האט דעך זייא אין איין שטיין פרשלאסין, אין האט נאך אשומר אויך אנידער גישטעלט לעבין זייא.

אדרבא זאגט דער בעה"ב זעהט זשע, דער בעשט האט זייא פרשלאסין אין איין שטיין, נאך וואס זשע האט ער נאך באדארפט אשומר אויך אנידער צו שטעללען, ווער וועט דאס קענין אויס אשטיין וואס האט זיך דורך אסם גיעפענט און וויעדער צוגימאכט, אזויגי כתבים ארויסנעהמען, נור דער בעש"ט האט גיוויסט, אז פין דיא כתבים דארף אויף דער וועלט נאך אימציר עפיס זאכין בעווייזין האט ער פון דעסט וועגין דעם שומר אנידער גישטעלט נישט ער זאל זייא היטין, נור ער זאל זייא דעם ארויסגעבען, וואס דארף זייא צו האבין.

אוי ווייא איזט מיר זאגט דער ערענדאר איצט פרשטעה איך דעך ערסט וואס אין שבחי הבעשט שטעהט, דיא כתבים זענין אויף דער וועלט פינף מאהל

נתגלה גיווארין היינו צו אברהם אבינו, צו יהושיע בן נון, צו ר' אדם (איך וועל שוין נישט זאגין ר' אדם בעל שם) און צום[9] בעשט, און דעם פיפטין ווייסט מען נישט, איזט דאס דער פיפטע האט אפנים, דער פון דעם מגלה טמירין.

זעהט איהר זאגט דער בעה"ב אט דא האט אויך דער טייטשי שבחי הבעשט אנדערש גישריבין וויא דער לשון הקודישי. אין לשון הקודשין שטעהט אזוי דיא כתבים זענין צים בעשט דאס פיפטע מאהל נתגלה גיווארין, דער פולנאיר מוכיח האט גיזאגט, זייא זענין גיוועזן בייא אברהם אבינו ע"ה בייא יהושיע בן נון, און דיא איבריגי ווייס איך נישט.

גאט זאל מיך נישט שטראפין פר דיא רייד, זאגט דער דארפס מאן. וואס טייטש, איך פרשטעה נישט, איזט דעך עפיס דער לשון הקודישדיקי ח"ו אויך, ניט מיט מיין מויל גירעד. ערשט זאגט ער זייא זענין גיוועזן, בייא ר' אדם אין בייא ר' אדמס זוהן, אין בייאם בעשט אין היינטשי בייא אברהם אבינו ע"ה און בייא יהושיע בן נון זענין דעך דא אלע פינף.

ר' אדמס זוהן זאגט דער בעה"ב קאן מען נישט רעכנין (אלי מאייי) זייא זענין אין שטיין גילעגין, דער זוהן האט דעך צי זייא נישט גיטויגט

פין דעסט וועגין זאגט דער דארפס מאן איזט דעך עפיס פארט נישט רעכט, נור איך וויל קיין קשיאס פרעגין, וואס טויג עס זאגט זשע מיר איך בעט אייך, וויא אזוי האט[10] זייא דער פין דעם מגלה טמירין באקומין

דאס איזט פיעל צו דרצעהלין זאגט דער בעה"ב, ער בשרייבט עס אין דער הקדמה עס איזט גאר אווינדער.

וואס העלפט דאס זאגט דער דארפסמאן עס איזט דעך אבער נישט דא אויף טייטש, אין לשון הקודש בעוה"ר פרשטייא איך נישט, נור איך זאג אייך דעם אמת, אזוי וויא איהר האט מיר דא גיזאגט, האב איך שוין גאר דעם חשק פרלאהרין אפילו אויף טייטש[11] אזוינע זאכין צו לייענין. עס איזט דעך עפיס גאר קיין קאטאוויס נישט, אמענש זאל קענין אזוינס טוהן, עפיס אנדערש צו שרייבען וויא עס שטעהט. וואס טייטש אין אזוי אספר שטעקט דעך זאכין קיין קאטאוויס נישט, קומט אזוינער, אין מאכט דארויס עפיס א איך ווייס אליין נישט וואס.

אודאי זענט איהר גירעכט זאגט דער בעה"ב, ווער קען וויסען וואס אין אזויני ספרים שטעקט, דער וואס האט גידריקט דעם לשון הקודשין שבחי הבעשט[a11] זאגט טאקי, אז מען זאל נישט מיינין ער האט דאס ספר גישריבין עפיס מעשיות צו לייינען, עס שטעקט דארינגין גרויסי זאכין און מיט דעם מגלה טמירין איזט אויך אזוי גיוועזן, עס האט דא איצט איינער ארויס גיגעבין גאר אקליין ספרל עס הייסט דברי צדיקים זעהט מען דארויס, אז אין דעם מגלה טמירין שטעקען עפיס סודות וואס דיא האר שטעלין זיך אזשע איינעם אויף.

אט זאגט דער ערענדאר, גלייבט דאס נישט איך בין אנימעלטען גיוועזן אין דאגרי בייא א בשמים קרעמיר האט ער אנגיהויבין צו לייענין דאס ספרל,

איזט איינער צו גילאפין און האט עס אויס גיחאפט אין האט עס צו ריסין מילא עס זאל עפיס רעכטסזיין, העט זיך דער אודאי נישט אונטערגישטאנין ער זאל עס ציררייסין.

איהר זענט דרבייא גיוועזן רופט זיך דער[12] שכן אָן איך בין דענצמאהל אויך דארט אין שטיעב גיוועזן, איך וועל אייך אסימן זאגין דער וואס האט עס צוריסין דעם האט מען גירופין דער רוסישיע מעקלער.

יוא זאגט דער ארענדאר אמת עס זענין דענצמאהל איאם מענשין גיוועזן אין שטיעב איינער האט דעם אנדערן נישט גיקענט זעהן.

נוא וואס זשע דרינגט איהר אייך דא פֿין דעם רוסישען מעקלער זאגט דער שכן גידענקט איהר נישט וויא ער איזט נור אריין גיקומין האט ער גיזאגט צו דער בשמים קרעמערין[13] ווייסט איהר חיי׳ הייגט וועלין מיר זיין יודין, האט זיא איהם גיזאגט, וואס טייטש, וואס זענין מיר דען איצט, פֿרשטעהט איהר האט ער גיענטפֿערט הייגט וועלין מיר[14] זיין טאקע יודין, יודין, טאקע רעכטי יודין, פֿרשטעהט איהר שוין. זיא האט אבער גיזאגט, ניין איך פֿרשטעה נישט, פֿרשטעהט איהר האט ער גיזאגט, מיר וועלין הייגט א טרינק טוהן, אין וויא ער האט דאס גיזאגט, האט מען איהם גימאכט א טשאיי, נישט אבער טהע מיט אראק, נור אפאאר גרויסי גלעזיר אראק מיט אביסילי וואר‏ם וואסער.

יוא חלעבין זאגט דער ארענדער, איך גידענק גאנץ גיט, אמת חלעבין אמת.

איהר מיסט דעך אודאי גידענקען זאגט דער שכן אז וויא דער רוסישע מעקליר איז נור גיקומין איזט ער שוין קיין מעשה גיט. שכור גיוועזן. אין צים סוף האט ער גיזאגט ער וויל אטרינק טוהן, אין האט זיך אנגישכורת, וויא א פראסטי פויער, מילא פֿין אזוי א גראבען יונג פֿין אזוי אשכור ווילט איהר אייך א ראיה נעהמין אז ער ציררייסט א ספר מסתמא איז עס שלעכט.

טא אודאי האט איהר רעכט, זאגט דער ארענדאר ווייס איך זשע, איך בין דעך א פראסטאק. חלעבין מיר פראסטאקיס זענין מיר אזוי גיוואהנט, אז מעהער מיר אימציר ליבט עפיס א מענשין אדער א ספר, האלטין מיר דרפֿין ביז אין הימעל אין אז מעהער מיר שענדין אנטלויפין מיר דרפֿין. מיר[15] פראסטאקיס זענין דעך נעביך וויא[16] בלינדע שעפֿעליך.

עס איזט רעכט זאגט דער שכן אפראסטיק זאל צי הערין וואס אנדערי זאגין. נור פֿין דעסטוועגין דארף ער נישט איטליכין אין מויל אריין קוקין, אז ער זעהט אָ למדן אָ פֿרומין יוד[17] קעהר ער איהם צו צוהערען, אבער אז ער זעהט[18] אשכור טוהט עפיס דארף עס איהם נישט אנגעהן. ווייל איהר האט גיזעהן, אז דער רוסישר מעקלער אונטערשטעהט זיך אספר צי צורייסין האט זיך אייך שוין גידאכט, מן הסתם דארף אזוי צו זיין. און פשוט איזט פשוט ער האט עס צוריסין ווייל ער איזט א פראסטי שכור א עזות פנים, דער גרעסטי מאן אפילו אז ער היט זיך נישט אפּ פֿין א טרינק, טוהר מען זיך[19] נישט פֿרלאזין אויף איהם, א מורה הוראה אז ער איז שכור טוהר ער נישט פסקנין איחר זאלט זעהן וואס אין מדרש רבה אין במדבר אונ אין מדרש

תנחומא פרשה שמיני שטעהט וויא מען זאל זיך היטען פֿין שכרות אין צי וואס דאס שכרות ברענגט אלץ הכלל, עס שטעהט דארט בפירוש, אז דורך דעם קומט מען צו זנות, צו שפיכות דמים צו גנבות און צי אלע עברות וואס אין דער תורה שטעהט, מילא ווילט איר אויף אזוינים קוקין.

ווייס איך זשע, זאגט דער ארענדאר גאט זאל מיך נישט שטראפֿין פֿר דיא רייד, א פראסטאק קעהר טאקי גאר נישט גיבאהרין צו ווערען ווארין מען ווייסט דעך גאר נישט וואס מע זאל טוהן אויף דער וועלט. ווייס איך וויא איהר זאגט האט[20] אפנים איהר זענט זעהר משונה גערעכט, ובפרט איהר זאגט דעך מיר דא אויס אזויני ספרים ארויס, איז דעך עס אודאי אמת. פֿין דעסטוועגען בין איך אטדא פֿר עטליכי יאהר גיוועזן אין א שטאד, איך וויל נישט זאגין וויא איזט דארט דא אגרויסר צדיק כמעט דער גרעסטי, בין איך אהין צו איהם גיגאנגין, איך האב איהם גיגעבען ניט אויס גירעד זאל עס זיין הלעבין נאך מיין כח נאך, איפשר אי איבר מיין כח האב איך צו גיזעהן וויא אזוי דער לעבט, גאט זאל מיך נישט שטראפֿין פֿר דיא רעד, תיכף נאך דעם דאווינין האט מען איהם גיבראכט אקאוויט, פֿין דעם האט ער ביז צים עסען אקעגין אנדערהאלבען קוואטירליך גיטרונקען און בייאם עסען איאם וויין זעהר טהייערן. מען האט איהם פֿין דעם טיש אוועק גיטראגין אין זיין — נור צו וואס זאלל איך דא רעדין וויא קומט עס צו מיר, לאמיר בעסיר רעדען פֿין עפיס אנדערש. איך בעט אייך זאגט זשע מיר, איהר האט גיזאגט, דער פֿון דעם מגלה טמירין האט בעקומען פֿון דיא כתבים וואס דער בעשט האט גיחאט, איז דאס נור אמת.

איך פֿרשטעה נישט זאגט דער[21] בעה״ב איך זאג דעך אייך אז עס איז אין דער הקדמה גידריקט דיא גאנצי מעשה, אין עס שטעהט ווער דאס ספר האט גימאכט זעהר א פֿרומיר יוד, אין אהסכמה איז דא דארויף פֿין א גרויסן[22] בעל מקובל פֿין טורבוסמא. אין צים סוף פֿרעגט איהר מיך אב עס איז אמת.

וואס האט איהר מיר פֿראיבל צו האבין זאגט דער דארפֿסמאן איך בין דעך אפראסטיק, ווייס איך זשע וואס עס טוהט זיך איך קען דעך נישט לייענין לשון הקודש, איך קען אפילו נישט נאכזאגין דיא שטאד וואס איהר האט דא גיזאגט פֿין דער הסכמה,

דיא שטאד זאגט דער בעה״ב הייסט טורבוסמא. טורבוכמא זאגט דער דארפֿס מאן, אזוי א שטאד האב איך נאך קיין מאהל נישט גיהערט, איך בעט אייך וויא גיפֿינט זיך דאס דיא שטאד?

עס האט אפנים זאגט דער בעה״ב זיא איז אין ארץ ישראל, ווארין דער גאמין איז תרגום לשון וויא איז אין חוץ לארץ דא אשטאדט, זיא זאל האבין א גאמין אויף תרגום לשון

תרגום לשון זאגט דער דארפֿסמאן, האט דעך אפנים אז דער וואס האט דיא הסכמה גיגעבין איז גאר איין ארץ ישראל יוד, מילא האט מען דעך[23]

ווײַס און גאַנצן ײַלט די בבענערק
דעישן לויסטעמער און לסטן

אודאי נישט מסופק צי זיין אז דאס ספר מגלה טמירין מוס זיין נאר עפיס אגאטס ווינדיר. נור וואס העלפט עס אז עס נישט דא אויף טייטש אין אויך לשון הקודש האב איך קיינעם נישט, ער זאל איהם מיר צי פרשטעהן געבען[24] איך האב מיין מלמד גיבעטין ער זאל עס מיר לייענין האט ער מיר תהלים גיזאגט איהר האט דעך דאס ספר נישט, אין אמאהל בין איך פֿין דער שטאדט אהיים גיקומין אין האב איהם גיזאגט, עס האט מיר איינער צי גיזאגט דעם מגלה טמירין צי לייהען, האט ער מיר עפיס תרוצים גיזאגט, אז איך דאב גיזעהן, ער וויל איהם מיר נישט פֿירלייענין האב איך מיר גיטראכט, כסתמא שטעהט אין איהם עפיס שלעכטס

וויא דער דארפסמאן האט דאס ארויס גירעד, האט איהם דער בעה״ב גיפֿרעגט וויא הייסט אייער מלמד אין וואס פֿר אפנים האט ער, דער דארפֿס-מאן האט איהם גיזאגט וויא ער הייסט, אין האט איהם גאנץ אבגימאהלט, אין האט נאך גיזאגט, ער איזט גאר גיטט אין קיין נאר קיין שלומיאלניק, ער רעד גיט פאהליש אין איזט אשטיקעל לץ, נור עפיס צי צייטען נעהט ער ארום וויא אָהן אקאפף, דער בעה״ב האט גענעהמין דעם מגלה טמירין, אין האט אנגיהויבן אויף איין בלאט אין זיך צי לייענין האט דעם[25] שכן צי גירוסין, האט יענעם אלץ אינוועניג גצוויזען אין ביידע האבען זיך אנגיהויבען צי סודין, וויא דער דארפֿסמאן האט דאס דרזעהן, האט ער זייא אנגיהויבען זעהר צי בעטין, זייא זאלין איהם זאגין וואס זייא סודין זיך דאס, איך זעה דעך האט ער גיזאגט אז איהר שמיסט דא עפיס פֿין מיין מלמד, ווצס איהר מיר נישט פֿראיבל האבין פֿרוואס איך וויל עס וויסען.

[26]תחלת האבין זייא איהם[27] נישט גיוואלט זאגין, נור ער האט זייא אזוי לאנג גיבעטען, ביז זייא האבין איהם גיזאגט, זייא וועלין איהם זאגין, נור ער מוז זייא תקיעת כף געבען, עס זאל בלייבען בסוד, דער דארפֿס מאן האט זייא תקיעת כף גיגעבין, אין זייא האבין איהם גיזאגט, אז דער מלמד איזט דא אין מגלה טמירין, מיט איהם איז א גאנצי מעשה גיוועזן ער האט זיך אמאהל[28] כופר[29] גיוועזן, אין דער נאך האבין זייא גיהערט, אז ער איזט ווידער בשתיקה אויס געקומין. איבר דעם וויל ער דעם מגלה טמירין נישט לייענין אין געהט צי צייטען ארום וויא אָהן אקאפף.

אז עס איז יוא אזוי זאגט דער דארפֿסמאן, זעהע איך דעך אז דער מגלה טמירין איז עפיס גאר קיין קלייניגקייט נישט, אז ער האט גצוויסס, וואס מיט מיין מלמד טוהט זיך אפילו איזט ער דעך עפיס גאר קיין קאטאוויס נישט, פֿרוואס זשע איזט איהם נישט אימציר מעתיק אויף טייטש, פֿרוואס זאלין מיר פראסטאקיס נישט דיא זכיה האבין, אזוי א ספר צו קענען לייענין. חלעבין אז עס קומט א שבת א יו״ט, אדער דיא ווינטערדיגע נעכט, קומט דעך אונז גאר כמעט משוגע צו ווערען איך וויס עס זאל אימציר דאס מעתיק זיין אויף טייטש העט ער זיך חלעבין עוה״ב גיקויפט, אין סר זיין טרחה העט ער אויך זעהר גיט ארויס גיקומין, וואס איזט[2?] איך בעט אייך. דאס

לשון הקודשדיקע העברע איך קאסט איין רובל צי דארט[30] אנדערטהאלבען זילבערני רייניש, לאמיך זאגען דאס טייטשע ווען קאסטען אפילו נור דיא העלפט קען מען אויך שען גֶעלד פֿרדינען.

איך בעט אייך זאגט דער[31] שכן, אייך דאכט זיך, אז מעקויפט אזוי יידישי ספרים, מיר זעהן אז דער מחבר פֿאהרט נישט אליין ארום פֿין שטאד צי שטאד, און געהט מיט זייני ספרים ארום טאקי אין דיא הייזיר וויא וועלכער אֹרם מאן, אין זאל זיך לאזין פֿין אטהייל עשירים גראבע יונגען נאך מבזה זיין, קען ער קיין ספר נישט פֿרקויפֿען, פֿרצייטין איזט עפיס אנדערש גיוועזן. דענצמאהל האבין יודין גיקויפט ספרים ווייל זייא האבין גיוואלט לערנען, איצט קויפֿט מען ספרים נור פֿין גאוה וועגין, מען זאל ווייזין מען האט א שאפֿי ספרים, מילא אז מיהאט שוין דיא שאפֿי ספרים וואס מען קוקט אין זייא א גאנץ יאהר נישט ארייין וואס זשע טויג דאס נאך צי קויפֿען.

אי זאגט דער דארפֿס מאן דאש איז נור בייא לשון הקודשדיגע ספרים, אבער טייטשי ספרמליך חלעבין קויפֿין מיר פראסטאקיס טאקי נאך אונזער כח נאך ווארין לשון הקודשדיגע ספרים קויפען מענשין וואס זייא פֿרשטעהן זייא נישט, אבער מיר נעביך לייענען אלי טייטשי ספרמליך און זענין זיך מיט זייא טאקי גאר מחיה. איך ווייס אזוי וויא איהר זעהט מיך אונד חלעבין נאך איאם מיינס גלייכין העטין בשמחה רבה פֿר א מגלה טמירין גיגעבען אפילו איין רייניש מינץ, אזוי וויא איך הער נור פֿין אייך דעם שטייגר דר פֿין, איז עס דעך[32] א גרויס תענוג צו לייענין,

זעהט איהר האט מיר נישט פֿראיבל זאגט דער בעה״ב, דאס וואס פראסטאקיס קויפֿין ספרמליך איזט נור ווייל זייא לייענין גערן מעשיות, אין דער איבריגער עולם ווילין קיין מעשיות נישט לייענין, זייא שטעהט נישט אָן מעשיות צי לייענין.

ביז אהער בין איך גיזעסין פֿין ווייטען און האב מיך נישט גימושט, איצט אבער האב איך מיך שוין נישט גיקענט איינהאלטען, אין האב[33] זייא גיזאגט, מיינט איהר אויך אז דער וואס האט דעם מגלה טמירין גימאכט האט נור גיוואלט מעשיות שרייבין, אין דעם עולם לוסטיג מאכען. מיר דאכט זיך, אז דער מחבר האט דיא בריעף אבגעשריבין זענין איהם נישט איינמאהל דיא טרעהרין אין דיא אויגין גישטאנין, אין מיט אביטער הארץ האט ער זייא אבגישריבין ווארין ער האט גיזעהן אונזער פֿינצטערן מעמד, אז מען קען מיט אונז נישט שמיסין ערנסט אזוי וויא פֿרצייטין איזט גיוועזן. פֿר ערנסט שמיסין זענין מיר בעוה״ר טויב און אונזערע אויגען פֿרקלייבט, איך פֿרגלייך אונז צו אקראנק קינד, אז מען בעדארף איהם איינגעבען רפואות מוז מען זייא איהם פֿרמישין אין ציקער אודר אין איינגימאכץ, ווארין אנדערש וויל עס דיא רפואות נישט נעהמין.[34] עס זעהט נישט אז עס מוס דיא רפואות האבין, עס ווייסט נישט אז עס איזט קראנק, אזוי איזט מיט אונז, דער מחבר פֿין דעם מגלה טמירין קען זיינע ברודער, ער האט נישט גיוואלט מעשיות שרייבין, ער

יעדער זאָל פּראָטעסטירן דאָס בעל־דינען!
דער פּ שטעטער ליינען דאָך אַלילה נו ליינען
מ/ש־ן אויסין.

מיינט עפיס אנדערש, ער זעהט מיר זענין מסוכן קראנק, און מיר חוילין קיין רפואות נעהמין האט ער אונז דיא רפואות פרמישט מיט צוקיר וואס העלפט דאס אבער, דער עולם זעה איך לעקט אב דעם צוקער[35] און דיא רפואות[34] רוהרין זייא נישט אן

ליבר פריינד זאגין דיא צווייא שטאדלייט צו מיר, פין וואנין חייסט איהר דאס אלץ?

אז מען לייענט דעם מגלה טמירין מיט שכל ווייסט מען דאס וואס איך האב דא גיזאגט, האב איך זייא גיענטפערט, אין חוץ דעם מוס איך אייך זאגין איך קען דעם מחבר גאנץ גוט, אזוי וויא איך קען מיך אליין

וויא איך האב דאס ארויסגירעדט, זענין דיא צווייא מענשין צו מיר צו גיקומין און האבין מיר געדריקט דיא הענד, זייא האבין פר שמחה אליין נישט גיוויסט וואס זייא זאלין טוהן, גלויבט איזט דער אייבערשטער האבין זייא גיזאגט, אז ער האט אונז צו געשיקט אזוי א מענש ווי איהר זענט מיר ביידי האבין דאס אויך פרשטאנין נור ווער טרויעט זיך היינטיגע צייטין אזוינס צו זאגין, פר דעם דארפסמאן האט זיך עס נישט אויסזיין, אדרבא אז איהר זענט יוא אבעקאנטיר פין דעם ר׳ עובדי׳ פר וואס זשע האט ער פין דעם מגלה טמירין אן גאר נישט גידריקט ער זאגט דעך אין מגלה טמירין, ער וועט נאך זאכין דריקין לאזין און צום סוף זענען שוין[37] כמה שנים און עס[38] איזט פין איהם נאך גאר נישט דא.

איך האב בייא איהם גיזעהן נאך עטליכע שעני ספרים, האב איך זייא גיזאגט, אבאלד וועלין צווייא ארויסקומין, ער האט נישט גיקענט ביז אהער עפיס דריקען מכמה טעמים, וואס איך קען נישט זאגין.

וואס טויגין מיר נייע ספרים זאגט דער ארענדאר אט לאז ער בעסער דעם מגלה טמירין אויף טייטש געבין, חלעבין מען וועט דיא טייטשי געכיר קויפין וויא דיא לשון קודישדגי, נור עהרליך זאל מען זייא מעתיק זיין ניס אזוי וויא איך האב דא גיהערט פון אייך פין דעם טייטשין שבחי הבעשט.

[39] אז איהר ווילט וועל איך[40] דעם מגלה טמירין עהרליך אין גיטרייא איברזעטצען,[41] נור ווער וועט איהם אבער דריקין האב איך[42] דעם ארענדאר גיענטפערט.

איהר[43] ווילט איהם איברזעטצען האט דער ארענדאר אגישרייי גיגעבין. ווייסט איהר וואס, מיין פריץ האט אפאפערני,[44] איך וועל בייא איהם נעחמין פאפיר, ער וועט מיר געבין אהן געלד, ביז מען וועט דיא ספרים פרקויפין אין געלד וועל איך אויך צי שטייער געבין, אין אפאר שכנים האב איך אויך וואס וועלין לייהען געלד.

איך דארף קיין פאפיר און קיין געלד האב איך איהם גיזאגט. איך האב אויך קיין צייט נישט מיט דעם דריקען אין מיט דעם פרקויפען מיך אבצי געבין. איך וועל איהם אייך מעתיק זיין אין וועל אייך געבין דעם געשרי־בענים מגלה טמירין גאנץ[45] גיטרייא איברזעצט אויף טייטש, אין איהר[46] לאזט

איהם אייך דריקין, אין שיקט איהם אייך ארום צי פרקויפין איך ווילל פין אייך גאר נישט אפילו פר מיין טרחה נישט

זעהר גוט זאגט דער ארענדאר אין דיא צווייא שטאד לייט, איהר מוסט אונז אבער אויך[47] דיא הקדמה וואס איז[48] אין דעם מגלה טמירין,[49] אויך איבערזעטצין, אין חוץ דעם מוזט איהר אויך נאך אבזונדרי טייטשי הקדמה שרייבין.

איך האב זייא דאס אויך צו גיזאגט, אין האב איהם אקוראט איבר־זעצט מיט דער להי״ק חקדמה אין מכח דער[50] טייטשער הקדמה האב איך מיר מישב גיוועזן, וואס דארף איך דא איין אנדרי הקדמה צי שרייבין, אט[51] דער גאנציר שמיס, פין דעם בעה״ב פין דעם שכן, פין דעם דארפסמאן אין פין מיר לאז זיין א הקדמה, אין[52] א הקדמה דארף מען זאגין, פר וואס מען האט דאס ספר גימאכט[53] אין צו וואס דאס ספר קומט צי נוטץ, אט אין דעם[54] שמיס, וואס דא איזט גיוועזן, איזט אלצדינג דא. נור דאס מוס איך נאך[55] זאגין אז זעהר וועניג זאכין אין אלעם איפשר צווייא דרייא פין דעם ספר אליין אין עפיס פין דער[56] לשון הקודשר הקדמה זענין נישט איבר גיזעצט ווארען, ווארין אין טייטשין קאן מען זייא נישט זאגין, אין לשון הקודשין איז עפיס אנדערש, אויך איאם (הערות) אנצייכנישין וואס אין לשון הקודשין שטעהן אונטין זענין אין דעם טייטשין נישט דא, ווארין[57] מען קען זייא[58] נישט איבר זעטצין אין טייטשין עס שטעהן אין דיא ספרים זאכין וואס אין טייטשין וועט מען זיך דיא אהרען פרשטאפען מען זאל זייא נישט הערין, אונ אין לשון הקודשין איז דער עולם שוין גיוואהנט זייא צו הערין ווארין מען זאגט זייא אין מען ווייסט גאר נישט וואס מע זאגט. אשטייגר וויא איאם יודען לערנען זהר און ווייסין נישט וואס שטעהט דארינין אדער זאגין תרגום, יוצרות אין סליחות אין ווייסין נישט וואס עס טוהט זיך מיט זייא. אין ווידער זאל דער עולם וויסין אז זייא וועלין דא זעהן אין איינצייכיניש פין דעם שבחי הבעשט אדער פין דעם סיפורי מעשיות אין וועלין דאס איינצייכניש אין דיא דאזיגי טייטשי ספרים נישט גיפינין, זאל זייא גאר נישט קשה זיין, ווארין זייא האבין דעך דא גילייענט אז דיא טייטשי העתקה פון דיא ספרים זענין נישט אקוראט אין דיא איינצייכנישען זענין אוים דעם לשון הקודשין.

איך האף צהרליכע פראסטאקיס, וועלין מיר דאנקין פר דעם וואס איך האב זייא מעתיק גיוועזן דעם מגלה טמירין, און אז אנדערי וועלין ברוגז זיין געהט מיך אויך נישט אן, השי״ת ווייסט מיין כוונה איזט עהרליך. בזכות זייא וועט מיר השי״ת העלפין נאך נוצליכי ספרים לטובת בני עמי כעתיק צו זיין אמן. כן יהי רצון.

הערות

דאָ איז אָפּגעדרוקט דער אויסגעבעסערטער טעקסט פֿון דעם כּתב־יד, און די תּיקונים וואָס זײַנען געמאַכט אויף די גליונות פֿון דעם כּתב־יד זײַנען אַרײַנגעטראָגן אינעווייניק. מען קאָן

ספרים: פאַר למדנים - מתנגדים
בלויז אויך אָן ספק; פאַר יידן ניט

לויט די הערות באַקומט זיך אַ בילד פון ר' נחמנס ליטעראַרישער מעטאָדן
בעת פון ר' שבחי הבעש"ט נעמט ער דעם עיקר אויסבויען, נעמט ער בײַ ר' נחמנען
גאַנצע סיפורי־המעשיות